

T.C.
ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN
TOPLUMSAL UYUM SÜRECİNE ETKİSİ:
BOLU ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Nesrin DOĞAN FİDAN

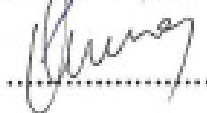
DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Zuhale GÜLER

BOLU-2016

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Nesrin FİDAN (DOĞAN)'a ait "Denetimli Serbestlik Sisteminin Toplumsal Uyum Sürecine Etkisi" adlı çalışma, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak oy birliğiyle/oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

01. 07. 2016

Unvan, Adı, Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Zuhal GÜLER	
Üye : Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN	
Üye : Doç. Dr. Betül DUMAN	

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Eröl ÖZTÜRK

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ETİK UYGUNLUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Denetimli Serbestlik Sisteminin Toplumsal Uyum Sürecine Etkisi: Bolu Örneği” başlıklı çalışmanın yazılmasında, bilimsel ve etik kurallara uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin tamamının ya da bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitede bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Nesrin DOĞAN FİDAN

01.07.2016

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında ilk günden bu yana hep bana inanan, hayatımın her alanında büyük bir yer edinen, bana güç veren, daima bir anne sıcaklığıyla yaklaşan, en büyük motivasyon kaynağım olan, yüzünüzden tebessümün hiç eksik olmadığı tez danışmanım saygıdeğer Yrd. Doç. Dr. Zuhale GÜLER hocama vermiş olduğu emeklerinden ve başarıma olan inancından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Daima yanımda olan, her bıkkınlık ve pes etme noktasına geldiğimde bana olan inançlarıyla güç veren, yoluma devam ettiren, onların varlığıyla her zaman gurur duyduğum çok kıymetli babam Mehmet Sadık DOĞAN, merhamet sevgi dolu canım annem Hanım Songül DOĞAN' a ve çocukluğumun en güzel anılarını yaşadığım, onların varlığıyla güç bulduğum kardeşlerim Sakıp, Cihan, Öznur ve Ecrin DOĞAN'a teşekkür ederim.

Hayatıma girdiği günden itibaren başarılarımın arkasındaki gizli kahramanım olan, benim başarılarımla hep gurur duyan, bu tez yazım sürecinde hayatımı kolaylaştırmak için elinden gelen her şeyi yaptığına inandığım sevgili eşim Muhammed FİDAN'a teşekkür ederim.

Bu çalışma sürecinde araştırmanın en iyi şekilde sonuçlandırılması için bana kolaylık sağlayan, bilgi birikiminden faydalandığım Bolu Denetimli Serbestlik Müdürü Sayın Mehmet Ali KARA'ya ve aynı hassasiyetle çalışmamda bana destek olan kurum arkadaşlarımın hepsine teşekkür ederim.

Ve son olarak hayatıma en son giren gülünce hayatın tüm güzelliklerine sahip olma duygusunu tattıran tez sürecinde en büyük desteği uslu bir kız olarak kendini ifade eden güzel kızım Mina Ronya'ya sonsuz teşekkürler...

Nesrin DOĞAN FİDAN

01.07.2016

ÖZET

DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN TOPLUMSAL UYUM SÜRECİNE ETKİSİ: BOLU ÖRNEĞİ

Nesrin DOĞAN FİDAN

Yüksek Lisans Tezi

Sosyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zuhall GÜLER

Temmuz 2016, 146+ XVI Sayfa

Bu araştırmanın konusunu suçla karışmış ve denetimli serbestlik uygulamasından altı ay yararlanmış olan kişilerin toplumla bütünleşme süreçlerinde denetimli serbestlik kapsamında yapılan uygulamaların etkisinin incelenmesi oluşturmaktadır. Denetimli serbestliğin kuruluş amacı, suçla karışmış kişilere verilen hürriyeti bağlayıcı cezalarının olumlu sonuç vermemesi, kişilerin, toplumsal dışlanmaya maruz kalmaları ve kişi özgürlüğüne müdahale olması, toplumda suç mağduruna karşı kin ve intikam düşüncesiyle daha büyük olaylara karışarak yeniden suç işleme eğiliminin önlemeye yönelik uygulamalarla topluma büyük çapta zarar verebilecek davranışların önlenbilmesidir.

Bu çalışmanın amacı, Bolu örneğinde denetimli serbestlik kapsamında yapılan çalışmaların sosyal etkisinin ortaya konularak, işleyen ve işlemeyen yönlerinin nedensel olarak saptanmasıdır.

Çalışmanın amacından hareketle, örneklem kapsamına dahil edilecek kişilerin seçiminde denetimli serbestlik uygulamalarından biri rehberlik hizmetinden yararlanma koşulu aranmıştır. Rehberlik hizmetinden yararlananların seçilmesinin nedeni ise; kişilere verilen eğitimlerle bilinç düzeylerinin arttırılabileceği, farkındalık

kazandırılacağı, algılarının değiştirilebileceği ve böylelikle de toplumsal uyum ve bütünleşme düzeylerinin artabileceği düşünülmüştür. Bu yönde değişim eğilimini somut olarak belirleyebilmek amacıyla da rehberlik hizmetlerinden en az altı ay süreyle yararlanan kişiler çalışmanın kapsamına dahil edilmiştir.

Bolu'daki denetimli serbestlik uygulamasının seçilmesinde, araştırmacının üç yıldır söz konusu kurumda sosyolog olarak çalışması etkili olmuştur.

Çalışmada nitel ve nicel veri toplama teknikleri birbirini tamamlayacak şekilde bir arada kullanılmıştır. Nitel veri toplama tekniği olarak, dört adet odak grup çalışması, nicel veri toplama tekniği olarak ise 124 kişiye anket uygulanmıştır.

Anahtar kelimeler: Denetimli Serbestlik Sistemi, Toplumsal Etki, Suç Önleme, Toplumsallaşma

ABSTRACT

EFFECTS OF THE PROBATION SYSTEM ON SOCIAL ADJUSTMENT PROCESS: EXAMPLE OF BOLU

Nesrin DOĞAN FİDAN

Master Thesis

Department of Sociology

Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Zuhall GÜLER

July 2016, 146+ XVI Pages

The subject of this research is to investigate the effects of probation system on the people who committed an offence and have been under probation system for six months. The purpose of probation system is to prevent the negative impact of the imprisonment and sidelinement by the society, provide freedom and prevent the recidivism.

The purpose of the research is to investigate the social effects of the probation system in Bolu, whether the system works or not.

The participants were selected from the convicts who were under probation system and take guidance. Because it was predicted that guidance would increase the conscious level of the convicts, raise their awareness, change their perception, so the societal cohesion and the level of integration would increase. For the purpose of this, people who were under probation system and took guidance for the six months were selected to participate the research.

The sample were selected from Bolu probation office because the researcher has been working in Bolu probation office for three years.

The qualitative and quantitative research techniques were used together for this reserach. For the qualitative research, four group study were used for data collection and for the quantitative research, surveys applied to 124 participants.

Key words: Probation System, Societal Effect, Crime Prevention, Socialization.

Eşim ve kızım Mina Ronya'ya...

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	ii
ETİK UYGUNLUK BEYANI.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İTHAF.....	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi

GİRİŞ	2
-------------	---

I. BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA PROBLEMİ.....	4
1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi.....	4
1.2. Araştırmanın Hipotezleri	6
1.3. Araştırmanın Kapsamı	7
1.4. Veri Toplama Yolu ve Teknikleri.....	10
1.5. Araştırmanın Sınırlılığı	11

II. BÖLÜM

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	12
2.1. Hukuki Açıdan Suç	12
2.2. Sosyolojik Açıdan Suç	14
2.2.1. Suç-Sapma-Ceza İlişkisi	15
2.2.2. Suç İşlemede Etkili Olan Değişkenler	18
2.3. Suç Teorileri.....	25
2.3.1. Biyolojik Teoriler.....	25

2.3.2. Psikolojik Teoriler.....	26
2.3.3. Sosyolojik Teoriler	26
2.3.3.1. Sosyal Yapı Teorileri	27
2.3.3.1.1. Fonksiyonalist Teoriler	27
2.3.3.1.2. Alt Kültürel Teorileri	29
2.3.3.1.3. Sosyal Ekoloji Teorileri	31
2.3.3.1.4. Gerilim Teorileri	32
2.3.3.2. Sosyal Süreç Teorileri.....	34
2.3.3.2.1. Etiketleme Teorisi	34
2.3.3.2.2. Kontrol Teorileri	36
2.3.3.2.3. Sosyal Öğrenme ve Davranış Teorileri.....	37
2.3.3.3. Sosyal Çatışma Teorileri.....	39

III. BÖLÜM

3. SUÇ ÖNLEMESİNE YÖNELİK MODEL VE POLİTİKALAR	41
3.1. Suç Önleme.....	41
3.2. Suç Önlemeye Yönelik Modeller.....	42
3.2.1. Proaktif Model	42
3.2.2. Önleyici Model	43
3.2.3. Adli/Tepkisel Model	44
3.2.4. Onarıcı/Cezalandırıcı Model.....	45
3.3. Türkiye’de Suç Önlemeye Yönelik Politikalar.....	47
3.3.1. Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşları Tarafından Suç Önlemeye Yönelik Suç Önleme Politikaları	47
3.3.1.1. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Komutanlığının Suç Önleme Üzerindeki Etkisi:	48
3.3.1.2. Ceza İnfaz Kurumlarının Suç Önleme Üzerindeki Etkisi:	49
3.3.1.3. Denetimli Serbestlik Sisteminin Suç Önleme Üzerindeki Etkisi	50
3.3.1.4. Sivil Toplum Kuruluşları ve Diğer Kurumların Suç Önleme Üzerindeki Etkisi:.....	51
3.4. Suç Önlemede Bilimsel Çalışmalar ve Veri İhtiyacının Önemi	53

IV. BÖLÜM

4. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ	55
4.1. Denetimli Serbestlik Sisteminin Ortaya Çıkışı	55
4.2. Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere’de Denetimli Serbestlik Sistemi	60
4.3. Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi.....	62
4.3.1. Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sisteminin Amacı ve Önemi	63
4.4.1. Türkiye’de Denetimli Serbestlik Teşkilat Yapısı.....	65
4.4.2. Denetimli Serbestlik Kapsamı ve Uygulamaları.....	66
4.4.3. Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü Uygulamaları.....	69

V. BÖLÜM

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	73
5.1. Araştırmanın Bulguları	73
5.1.1. Sosyo-Demografik Özellikler	73
5.2.2. Denetimli Serbestlik Sisteminin Etkisi	82
6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	114
KAYNAKLAR	130

EKLER	135
EK 1: ANKET FORMU	136
EK 2: ODAK GRUP SORU YÖNERGESİ ve SORULAR	143

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 5.1: Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı	73
Tablo 5.2: Katılımcıların Yaş Dağılımı	74
Tablo 5.3: Katılımcıların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı	74
Tablo 5.4: Katılımcıların Eğitim Durumu	75
Tablo 5.5: Katılımcıların Medeni Durumu	75
Tablo 5.6: Katılımcıların Çocuk Sayısı	76
Tablo 5.7: Katılımcıların Kimlerle Aynı Ortamda Yaşadığı	76
Tablo 5.8: Katılımcıların İşlemiş Olduğu Suç Türü	77
Tablo 5.9: Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre İşlemiş Oldukları Suç Türü	78
Tablo 5.10: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre İşlemiş Oldukları Suç Türü	79
Tablo 5.11: Katılımcıların Eğitim Düzeyine Göre Eşe Şiddet Uygulama Durumları ...	80
Tablo 5.12: Katılımcıların Ekonomik Durumu	81
Tablo 5.13: Katılımcıların Ekonomik Durumuna Göre İşlemiş Oldukları Suç Türü Dağılımı	81
Tablo 5.14: Katılımcılara Göre İnsanları Suç İşlemeye İten Faktörler	82
Tablo 5.15: Katılımcıların Suç İşlemeye İten Faktörler	83
Tablo 5.16: Katılımcıların Suç İşlemeye İten Faktörler İle İşlemiş Oldukları Suç Arasındaki İlişki	84
Tablo 5.17: Katılımcıların Arkadaşlarının Polisle Başlı Derde Girmesi İle İşlemiş Oldukları Suç Arasındaki İlişki	86
Tablo 5.18: Katılımcıların Arkadaş Etkisiyle Suça Karışma Ve İşlemiş Oldukları Suç Türü Arasındaki İlişki	87
Tablo 5.19: Katılımcıların Arkadaşlarının Alkol/Uyarcı Madde Kullanma Durumları İle İşlemiş Oldukları Suç Türü Arasındaki İlişki	88
Tablo 5.20: Katılımcılara Göre Almış Oldukları Cezayı Hak Etme Durumu	88
Tablo 5.21: Katılımcılara Göre İşlemiş Oldukları Suç Karşılığında Kendilerine Verilmesi Gereken Yaptırım	89

Tablo 5.22: Katılımcılara Göre Denetimli Serbestlik Denildiğinde Akla İlk Gelen Düşünce	91
Tablo 5.23: Katılımcıların Denetimli Serbestliği Nereden Duyduğu	91
Tablo 5.24: Katılımcıların Denetimli Serbestlik Sistemini Başkalarına Önerme Durumu.....	92
Tablo 5.25: Katılımcıların Cezaevinde Kalma Süresi İle Denetimli Serbestlik Sistemini Önerme Durumu.....	92
Tablo 5.26: Katılımcıların Denetimli Serbestlik Hakkında Sahip Oldukları Bilgi Düzeyi İle Uyarı Alma Durumu Arasındaki İlişki	93
Tablo 5.27: Katılımcıların Denetimli Serbestlik Yükümlülüklerini İhlal Etme Durumu.....	94
Tablo 5.28: Katılımcıların Denetimli Serbestlik Yükümlülüklerini İhlal Durumu	94
Tablo 5.29: Katılımcıların Yükümlülük İhlal Durumu İle İşlemiş Oldukları Suç Türü Arasındaki İlişki	95
Tablo 5.30: Katılımcıların İlk Olarak Denetimli Serbestliği Duyma Durumu İle Yükümlülük İhlali Arasındaki İlişki	96
Tablo 5.31: Katılımcıların İmza Yükümlülüğüne Sahip Olma Durumu	98
Tablo 5.32: Katılımcıların İmza Yükümlülüğünü Faydalı Bulma Durumu	101
Tablo 5.33: Katılımcıların Kamu Yararına Sahip Olma Durumu.....	101
Tablo 5.34: Katılımcıların Kamu Yararına Çalışma Yükümlülüğünden Memnuniyet Durumu	102
Tablo 5.35: Katılımcıların Belirlenen Saatlerde Konutta İnfaz Yükümlülüğüne Sahip Olma Durumu.....	104
Tablo 5.36: Katılımcıların Belirlenen Saatlerde Konutta İnfaz Yükümlülüğünden Memnuniyet Durumu	105
Tablo 5.37: Katılımcıların Belirlenen Yer Ve Bölgelere Gitmeme Yükümlülüğüne Sahip Olma Durumu.....	106
Tablo 5.38: Katılımcıların Alkol Satılan Ve İçilen Yerlere Gitmeme Yükümlülüğünden Memnuniyet Durumu	107
Tablo 5.39: Katılımcıların Rehberlik Yükümlülüğünden Memnun Kalma Durumu ..	107
Tablo 5.40: Katılımcıların Rehberlik Çalışmalarından En Faydalı Olduğunu Düşündüğü Yükümlülük	108

Tablo 5.41: Katılımcıların Grup Çalışmasına Katılma Durumu.....	109
Tablo 5.42: Katılımcıların Katıldığı Grup Çalışması İle İşlemiş Oldukları Suç Türü Arasındaki İlişki	109
Tablo 5.43: Katılımcıların Katılmış Olduğu Grup Çalışması İle Denetimli Serbestlik Sisteminin Hayatlarına Etkisi Arasındaki İlişki	110
Tablo 5.44: Katılımcıların Eğitimlerin Başkalarına Verilmesini İsteme Durumu.....	111
Tablo 5.45: Katılımcılara Göre Eğitimleri Kimler Alması Gerektiği.....	112

KISALTMALAR LİSTESİ

- CGTİHK** : Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
TCK : 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
HAYDE : Hayat İçin Değişim Grup Çalışması
SAMBA : Sigara Alkol Madde Bağımlılığı Grup Çalışması
ARDEF : Araştırma ve Değerlendirme Formu

GİRİŞ

Hürriyeti bağlayıcı cezaların suça karışmış kişinin ıslah edilmesinde, topluma kazandırılmasında yararlı olmadığı, suçun tekrar işlenmemesi amacıyla verilen ceza türlerinin zaman içinde toplumların uygarlık düzeyinden etkilenecek şekilde şekillendiği görülmüştür. Suç olgusunun içerdiği anlam ve özellikleri ile buna karşı geliştirilen ceza sistemi, toplumların ve insanlığın geçirdiği sosyal, iktisadi ve politik dönüşümlere sahne olmuştur. Modern çağın en çok üstünde durduğu onarıcı ceza ile duygusal olarak düzeltilebilir suçlar ve suça karışma dürtüsünün ıslah edilebilir boyutu ele alınmaktadır (Aslan 2012:8-9).

Cezanın çağdaş anlamda işlevliğini gerçekleştirmek ve amacına uygun hareket edilebilmesi için kişinin cezaevi ortamına girmeden, sosyal bağlarını zedelemeyen, toplumla ilişkisi koparılmadan suça tekrardan karışmasının engellenmesi gerektiği düşüncesi ağırlık kazanmıştır.

Toplumsal düzeni bozan kişiye, toplumun bir yaptırım uygulaması toplumun refahı için etkili olmaktadır. Hukukun belirlemiş olduğu kurallara uymama karşılığında uygulanan yaptırım ise ceza olarak ifade edilmektedir. Ceza ile hedeflenen nokta hem suçu önlemek hem de işlenmesi muhtemel suçların olası suçluya sağlayacağı faydalarını azaltmaktır.

Toplumda suç işlemiş olan kişinin cezaevine kapatılması, oradan kontrol edilmesi toplum için sürekli bir tehdit oluşturduğu algısını da kuvvetlendirmektedir. Mahkûmların ceza infaz kurumlarından çıktıktan sonra sosyal hayata uyum sağlaması açısından ve kendilerine toplumda yeniden var olabilme fırsatı verilmesi açısından da çeşitli sorunlara yol açabilmektedir. İnfaz kurumlarını, kapatma, cezalandırma ve ehlileştirme alanları olarak gören anlayış, Avrupa Birliği (AB) uyum sürecinin de

etkisiyle, yavaş yavaş değişerek onarıcı adalet uygulamaları, denetimli serbestlik ve toplumsallaştırıcı faaliyetler önemli bir hale gelmektedir (Mandıracı 2015:21).

Hapishane veya hapsedme, bireylerin sosyal yaşama katılma fırsatını azaltmakta veya yok etmektedir. Bu durum bireyi toplumdan koparan ve onu topluma yabancılaştıran bir işlevi gördüğünden, suçlunun topluma olan bağlılığını daha da zayıflatmakta; bireyin toplumsal bağlılığının zayıflaması ise, bireylerin yeniden suç işlemelerinde etkili olabilmektedir.

Bu araştırmanın konusunu, suça karışmış ve denetimli serbestlik kapsamına alındıktan sonra altı ay süre ile rehberlik (bireysel görüşme, grup çalışması, seminer vb.) çalışmalarından yararlanan kişilerin yaşantılarında, denetimli serbestlik uygulamalarının etkisinin incelenmesi oluşturmaktadır. Araştırma, son yıllarda Türkiye’de ceza infaz sisteminde etkin bir rol almaya başlayan Denetimli Serbestlik Sisteminin uygulamada ne düzeyde etkili olduğunu, sistemin işleyen ve işlemeyen yönlerini görmek bakımından önemlidir.

Denetimli serbestlik kapsamında kişilere verilen eğitimlerin bilinç düzeylerinin artırılması, farkındalık kazandırılması, algılarının değiştirilmesi çalışmaları olmasından dolayı özellikle rehberlik çalışmalarına katılanlar örneklemini oluşturmaktadır.

Bu araştırmada nicel ve nitel veri toplama teknikleri birbirini tamamlayacak şekilde bir arada kullanılmıştır. Nicel veri toplama tekniği olarak, Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne 01/06/2013-01/12/2013 tarihleri arasında başvuran en az altı aydır denetimli serbestlik kapsamında olan 124 kişiye anket uygulanmış, nitel veri toplama tekniği olarak ise dört adet odak grup çalışması yine denetimli serbestlikten yararlananlarla yapılmıştır. Odak grup çalışması, denetimli serbestlik uygulamasının amacı ve işlevi, uygulamada işleyen ve işlemeyen yönleri vb. gibi daha fazla derinleştirilmek istenilen konuları kapsayacak şekilde yararlanıcılarla yapılmıştır.

Bu çalışmanın temel amacını, Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü kapsamında yapılan uygulamaların, yararlanıcılara etkisini ortaya koymak, varsa eğer söz konusu

uygulamaların işleyen ve işlemeyen yönlerini nedensel olarak çözümlemek oluşturmaktadır. Elde edilen verilerden hareketle, paydaşlarla işbirliği içerisinde denetimli serbestlik uygulamalarının daha etkin ve verimli hale getirilmesine yönelik politikaların geliştirilmesi ise, araştırmanın bir diğer alt amacıdır.

I. BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA PROBLEMİ

1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

On dokuzuncu yüzyıldan itibaren kısa ve uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların suça karışmış kişinin ıslah edilmesinde, topluma kazandırılmasında yararlı olmadığı görülmüştür. Cezanın çağdaş anlamda işlerliğini gerçekleştirmek ve amacına uygun hareket edilebilmesi için kişinin cezaevi ortamına girmeden, sosyal bağlarını zedelemeyen, toplumla ilişkisi koparılmadan suça tekrardan karışmasının engellenmesi gerektiği düşüncesi ağırlık kazanmıştır.

Denetimli serbestlik sisteminin dünyadaki gelişimi, hem İngiltere’de hem de A.B.D’de 19. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Türkiye de ise 03 Temmuz 2005 tarihli ve 5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanununda belirtilen görevleri yerine getirmek üzere, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı, adalet komisyonunun bulunduğu yerlerde denetimli serbestlik müdürlüğü ile koruma kurulu kurulmuştur.

Bu araştırmanın konusunu, suça karışmış ve denetimli serbestlik kapsamına alındıktan sonra altı ay süre ile denetimli serbestlikten yararlanan kişilerin yaşantılarında, denetimli serbestlik uygulamalarının etkisinin incelenmesi oluşturmaktadır. Araştırma, Türkiye’de ceza infaz sisteminde son yıllarda etkin bir rol alan Denetimli Serbestlik Sisteminin uygulamada ne düzeyde etkili olduğunu, sistemin işleyen ve işlemeyen yönlerini görmek bakımından önemlidir.

Literatür incelemesinde denetimli serbestlik sistemiyle ilgili birçok tez çalışması bulunmasına rağmen bugüne kadar sistem yararlanıcılarına yönelik bir etki çalışmasının olmadığı, uygulamanın kişiler tarafından nasıl değerlendirildiğine yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan denetimli serbestlik sisteminin uygulamada ne düzeyde etkili olduğuna yönelik herhangi bir tez çalışmasının bulunmaması da bu çalışmayı ilk etki çalışması olması bakımından önemli kılmaktadır.

Denetimli serbestliğin kuruluş amacından hareketle, suça karışmış kişilere verilen hürriyeti bağlayıcı cezaların bu güne kadar olumlu sonuç vermediği görülmüştür. Şöyle ki kişilerin, sosyal dışlanmayla toplum dışına atıldığı ve özgürlüğüne müdahale olduğu düşüncesiyle kanun koyucuya, cezayı veren mercilere ve suç mağduruna karşı kin ve intikam düşüncesiyle yeniden suç işleme riskini arttırdığı ve topluma büyük çapta zarar verdiği tespit edilmiştir. Denetimli serbestliğin kuruluşunda, bu tespitlerin de etkisi olmuştur.

Bolu Denetimli Serbestlik, merkeze bağlı taşra teşkilatı olmasından dolayı merkez teşkilatının belirlediği standartlar kapsamında ve Denetimli Serbestliğin genel amaçları doğrultusunda kurulmuştur.

Çalışmanın temel amacını, Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü kapsamında yapılan uygulamaların, yararlanıcılara etkisini ortaya koymak, söz konusu uygulamaların işleyen ve işlemeyen yönlerini belirlemektir. Elde edilen verilerden hareketle, sistemin daha nasıl işler hale geleceği yönünde politikaların geliştirilmesine katkı sunmak diğer amaçlar arasında yer almaktadır..

Araştırmanın Bolu ilinde yapılmasının nedeni ise, araştırmacının da Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde denetimli serbestlik uzmanı (sosyolog) olarak çalışması, dolayısıyla konuya ve kurumun işleyiş sürecine hakim olması, araştırma izninin daha kısa sürede alınabilmesi, veri kaynağı oluşturabilecek rapor ve dokümanlara daha kolay erişilebilecek olunmasıdır. Daha da önemlisi araştırmacının, kendisinin de bir parçası olduğu denetimli serbestlik uygulamalarının etki değerlendirmesinin yapılarak, uygulamanın sürdürülebilirliğine, kısmen de olsa katkıda

bulunma isteği, araştırmanın Bolu rneğinde yapılmasında etkili olmuştur. Bu noktada sorulması gereken soru, denetimli serbestliğin işleyiş sürecinde yer alan araştırmacının objektifliğini nasıl sağlayabildiğidir? Söz konusu sorunun yanıtı ise, araştırmacının antropolojide yaygın olarak kullanılan emik ve etik yaklaşımı bir arada kullanmasındadır. Başka bir deyişle, araştırmacı olguya hem dışarıdan sosyolojik bakış açısıyla bakarak neden sonuç ilişkisi kurmaya hem de içerden bakarak denetimli serbestlik uygulamalarından yararlananların bakış açılarını birleştirerek objektifliğini korumaya çalışmıştır.

1.2.Araştırmanın Hipotezleri

- Denetimli serbestlik hapis cezasına göre bireyin topluma kazandırılmasında daha etkilidir.
- Denetimli serbestlik kapsamında yapılan alkol ve uyuşturucu bağımlılığına yönelik iyileştirme çalışmaları, kişilerde alkol ve uyuşturucunun zararları konusunda farkındalık yaratmakta ve bu konudaki algılarını değiştirmektedir.
- Öfke kontrolü çalışmaları, kişinin öfkesini kontrol etmesini ve sosyal hayatta kendisini daha iyi ifade etmesini sağlamaktadır.
- Denetimli serbestlikte, 5275 sayılı 105/A dosyalarında verilen imza yükümlülüğü kişilerin zaman yönetiminde ve sorumluluk bilincinin gelişiminde etkili olmaktadır.
- Denetimli serbestlik kapsamında suça karışma riski yüksek olan kişilere verilen konutta infaz yükümlülüğü, kişilerin suça karışmasını engellemekte etkili olmaktadır.
- Denetimli serbestlik kapsamında kamu yararına çalışma yükümlülüğü, kişilerin yeni mesleki beceriler edinmelerini ve çalışılan alanda deneyim kazanmasını sağlamaktadır.
- Denetimli serbestlik kapsamında kamu yararına çalışma yükümlülüğü, kişilerin kamu kurumlarına yönelik algılarını değiştirmektedir.

- Denetimli serbestlik kapsamında kamu yararına çalışma yükümlülüğünün infazı toplum içerisinde yapıldığından, hem kişinin topluma uyum sağlamasında hem de toplumun suçluya karşı oluşturduğu önyargıların değişmesinde etkili olmaktadır.
- Denetimli serbestlik sürecinden yararlananların cezaevinde kalış süreleri, denetimli serbestlik yükümlülüklerini yerine getirip getirmemelerinde etkili olmaktadır.
- Denetimli serbestlik hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmama durumu, yükümlülüklerin yerine getirilmesini etkilemektedir.
- Denetimli serbestlik kapsamında yapılan rehberlik hizmetlerinin ve eğitimlerinin sadece suçluya değil, suçlunun yakın ve uzak çevresindeki kişilere de verilmesi toplumsal bütünleşmenin oluşmasında etkili olmaktadır.

1.3. Araştırmanın Kapsamı

Evren: Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne başvuranlar

Örneklem: Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne 01/06/2013-01/12/2013 tarihleri arasında başvuran, en az altı ay süreyle rehberlik hizmetlerinden yararlanan ve aşağıdaki tabloda yer alan dosyalardan en az bir dosyası bulunan kişilerden oluşmaktadır. Aşağıdaki tabloda yer alan dosyaların seçiminde, ortak payda kişilerin rehberlik hizmetinden yararlanıyor olmasıdır. Araştırmanın amacına uygun olarak, örneklem seçiminde buna özellikle dikkat edilmiştir.

Denetimli serbestlik kapsamında verilen yükümlülüklerden rehberlik hizmetinden yararlananların seçilmesinin nedeni ise, bu kapsamda kişilere verilen eğitimlerin amacının bilinç düzeylerinin artırılması, farkındalık kazandırılması, algılarının değiştirilmesi çalışmaları olmasıdır. Denetimli serbestlikten yararlananlardaki değişim eğiliminin tespit edilebilmesi amacıyla da en az altı ay süreyle rehberlik hizmetlerinden yararlanan kişiler çalışmanın kapsamına dahil

edilmiştir. Belirtilen kritere uyan herkesle bu çalışma yapılarak her bir tabakada tam sayım yapılmıştır.

Çalışma kapsamına dahil edilen her bir tabaka ve özellikleri şu şekilde belirtilebilir:

1. 5275 sayılı kanunun 105/A maddesi Koşullu salıverilmesine bir yıl ve daha az süre kalan iyi halli hükümlülerin talebi üzerine, cezasının arta kalan kısmını denetimli serbestlik kapsamında geçirmek isteyen kişilerden oluşmaktadır.
2. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununun 191. Maddesi gereğince kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak suçuyla gelen kişilerin, öncelikli tedavi edilmesi ve tekrar uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaktan korunmasını sağlamaya yönelik rehberlik çalışmalarını gerçekleştirmek için denetimli serbestlikten yararlanan kişilerden oluşmaktadır.
3. Mükerrirlere yönelik infaz rejiminde kişinin aynı suç birden fazla kez işlemesi halinde suç tekrür eder. Bu tabaka birden fazla aynı suç işlemiş kişilerden oluşmaktadır.
4. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un (CGTİHK') 107. maddesinde yer alan koşullu salıverilmede, kişinin iyi halli olması göz önüne alınarak cezasının tamamını ceza infaz kurumunda geçirmeden şartlı salıverilmesidir. 107/9 maddesi gereği kişinin cezasının tamamlanmasına kadar geçen sürede görevlendirilen uzman kişi tarafından yürütülecek rehberlik çalışmalarına katılması gerekmektedir.
5. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 51. Maddesi gereğince işlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkum edilen kişilerin cezası ertelenebilir. TCK'nin 51/5 maddesi gereğince kişinin denetim süresi içerisinde, görevlendirilen uzman kişi tarafından yürütülecek olan rehberlik çalışmalarına katılması gerekmektedir.

Genel olarak bakıldığında 01/06/2013-01/12/2013 tarihleri arasında Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne başvuran en az alt ay denetimli serbestliğe tabi olan kişilerin her bir tabakaya göre sayısı şöyledir:

-5275 sayılı Kanun'un 105/A dosyalarında 87 kişi bulunmaktadır. Bunlardan 4'ü kadın 83'ü ise erkek yararlanıcıdır.

-Tedavi ve denetimli serbestlik dosyalarında 01/06/2013-01/12/2013 tarihleri arasında Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'ne başvuran 191/2 maddesi gereği dosyası bulunan kişilerin toplam sayısı 60'dır. Fakat 05/03/2013 tarihinde yayınlanan denetimli serbestlik yönetmeliğinin....maddesine göre 191/2-3 dosyalarında herhangi bir suç nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunan kişilerin rehberlik çalışmalarının ceza infaz kurumu psiko-sosyal servisi tarafından gerçekleştirilecek olması nedeniyle, herhangi bir suç nedeniyle ceza infaz kurumunda bulunmayan kişilerin sayısı **26** olup tamamı erkektir.

-Mükerrir dosyalarında, 01/06/2013-01/12/2013 tarihleri arasında Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'ne başvuran 108/4-6 maddesi gereği dosyası bulunan kişilerin toplam sayısı 6 olup tamamı erkektir.

51/5 rehberlik dosyalarında, 01/06/2013-01/12/2013 tarihleri arasında Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'ne başvuran 51/5 maddesi gereği dosyası bulunan kişilerin toplam sayısı **3** olup, tamamı erkektir.

- 107/9 dosyalarında 01/06/2013-01/12/2013 tarihleri arasında Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'ne başvuran 107/9 maddesi gereği dosyası bulunan kişilerin toplam sayısı 2 olup, tamamı erkektir.

En az altı ay süreyle denetimli serbestlik uygulamalarından yararlanan yukarıdaki kategorilerde yer alan kişi sayısının genel toplamı 124'tür. Dolayısıyla örneklem 124 kişiden oluşmaktadır.

Daha önce de belirtildiği üzere, örnekleme dahil edilecek olan kişiler belirlenirken en az altı ay denetimli serbestlikten yararlanması, 01/06/2013-01/12/2013 tarihleri arasında Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'ne başvurmuş olması, belirlenen tarihler arasında Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde rehberlik çalışmalarına katılma yükümlülüğünü içeren 105/A,191/2-3,51/5,107/9 dosyasının bulunması şartları aranmıştır.

1.4. Veri Toplama Yolu ve Teknikleri

Bu araştırmada nicel ve nitel veri toplama teknikleri birbirini tamamlayacak şekilde bir arada kullanılmıştır. Nicel veri toplama tekniği olarak, Bolu ilinde en az altı aydır denetimli serbestlik kapsamında olan 124 kişiye anket uygulanmış, nitel veri toplama tekniği olarak ise dört adet odak grup çalışması yine denetimli serbestlikten yararlananla yapılmıştır. Odak grup çalışması, denetimli serbestlik uygulamasının amacı ve işlevi, uygulamada işleyen ve işlemeyen yönleri vb. gibi daha fazla derinleştirilmek istenilen konuları kapsayacak şekilde yararlanıcılarla yapılmıştır. Odak grup çalışması için gruplar oluşturulurken verilen rehberlik hizmeti türüne bağlı kalmıştır. Rehberlik kapsamında yürütülen grup çalışmalarına katılan kişilerle dört adet ve 10 kişiden oluşan odak grup çalışması yapılmıştır. Odak grup çalışması yapılan kategoriler şunlardır:

- Birden fazla suç teşkil eden olaya karışan kişilerden oluşan Hayat İçin Değişim (HAYDE) grubu,
- Öfke kontrolü sağlayamayan şiddet suçu bulunan kişilerden oluşan Öfke kontrol grup çalışması katılımcıları ve alkol ve uyuşturucu madde etkisi altında suça karışmış kişilerden oluşan Sigara Alkol Madde Bağımlılığı (SAMBA) grubu
- Sigara Alkol Madde Bağımlılığı grup çalışmasının alkol tüketen ve uyuşturucu madde tüketen olarak iki gruba ayrılması nedeniyle SAMBA'da iki odak grup yapılmıştır.

Nicel verilerden, özellikle demografik verilerin, derlenmesinde, Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığının standart bilgi formu olan Araştırma Değerlendirme Formlarından (ARDEF)¹ yararlanılmıştır.

1 .Araştırma Değerlendirme Formu:Sanık veya hükümlüyü suça iten nedenleri, hükümlünün tekrar suç işleme ve başkasına zarar verme riski ile ihtiyaçlarını belirleyen değerlendirme aracına denir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılığı

Yapılan çalışmanın bir etki çalışması olması bakımından denetimi yapılan kişilerin vermiş olduğu beyanların yanı sıra sistemin kişilerden bağımsız değerlendirilmesi de gerekmektedir. Bir başka deyişle kişilerin aldığı eğitimlerin ve yararlandıkları bu sistemden toplumun ne düzeyde fayda sağladığı, sistemden yararlanan kişilerin suç işleme oranların ne düzeyde değiştiği de önemlidir. Fakat yargılama sistemindeki yoğunluk ve birikme dolayısıyla cezaların hemen verilmemesi birikmesi, cezaların temyiz süreci kişilerin cezalarının yıllar sonra infaz edilmesine neden olmaktadır. Örnek üzerinden gidilecek olursak A kişinin 2008 ve 2010 yıllarında işlediği suçların cezası 2016 yılında yerine getirilmektedir..Bu durumda olan kişi 2016 yılında denetimli serbestliğe gelmiş ,çalışmalardan yarar sağlamış olsa bile geçmişte işlemiş olduğu diğer suçların cezasının tespit edilmesi halinde kişi cezaevine geri dönebilir. Verilen örneğe detaylı bakıldığında kişinin tekrar cezaevine dönmesinde denetimli serbestlik sisteminin etkili olmamasından değil geçmişte geç infaz edilen cezalardan dolayı kişi cezaevine geri dönmüştür. Bu nedenle çalışma da denetimli serbestlik sisteminden sonra suç işleme oranlarının öğrenilmesi güçleşmekte ve araştırmanın sınırlılığı olarak görülmektedir.

II . BÖLÜM

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL

Suç ve suçla ilgili konularda çalışmalar yürüten kriminoloji; suçu ve suçluyu değişik açılardan ve değişik bilim alanlarına uygulanan bilimsel metotlarla inceler. Ortaya çıkan sonuçları; psikoloji, sosyoloji, ekonomi, antropoloji ve biyoloji gibi bilimlerden ve ceza hukuku kurallarından yararlanarak, bireyi suça iten nedenleri ve bunların ortadan kaldırılması için alınması gereken önlemleri belirtir (Sokullu 2012:28-29).

Suç, disiplinlerarası bir olgudur. Her disiplin, suçu kendi bakış açısından tanımlayıp, açıklamaya çalışmıştır. Burada suç olgusu, sadece konuyla doğrudan ilgili olduğu düşünülen hukuki ve sosyolojik boyutuyla ele alınıp açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1. Hukuki Açıdan Suç

Hukuki açıdan suç kısaca, ceza yasalarını ihlal eden insan davranışı olarak tanımlanmaktadır. Yasayı ihlal eden davranış olarak suç fikri Paul W. Tapan gibi kriminologların önceki çalışmalarından çıkmıştır. Tapan suçu, “bir savunma veya mazeret olmaksızın ceza yasasının kasıtlı ihlali ve suç ya da kabahat olarak cezalandırılan bir eylemdir” şeklinde tanımlamaktadır (Özdemir 2009:3).

Hukuki açıdan yapılan bazı suç tanımlarına bakılacak olunursa:

Evcim (2011:11)’e göre “hukuk normlarına aykırı hareketler suç kapsamına girmektedir. Bir eylemin hukuken suç olup olmadığını ceza hukuku belirler.”.

Dönmezer'e göre (1984) suç, birbirinden farklı bilim dalları ve bakış açılarına göre farklı biçimde açıklanmaktadır. Buna göre hukuki tanımda suç, "kanun koyucu tarafından cezalandırılması öngörülen fillerdir" (Dönmezer 1984:61).

Ceza kanununa göre suç, kanun tarafından ceza yaptırımını ile tehdit edilen bütün hareketleri kapsar (Demirbaş 2010:37).

Türkiye'de yürürlükte olan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda tanımlanan ve öngörülen suç türleri şu şekilde sıralanmaktadır (<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html>).

- *Hayata karşı suçlar:* İnsan ticareti, kasten öldürme, intihara yönlendirme, taksirle öldürme vb gibi suçlar.
- *Vücut dokunulmazlığına karşı suçlar:* Kasten yaralama, taksirle yaralama, insan üzerinde deney, organ veya doku ticareti vb. gibi suçlar.
- *Çocuk düşürme, düşürme veya kısırlaştırma, işkence ve eziyet.*
- *Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar:* Cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı, cinsel taciz, reşit olmayanla cinsel ilişki vb. gibi suçlar.
- *Hürriyete karşı suçlar:* Tehdit, şantaj, cebir, konut dokunulmazlığının ihlali, eğitim öğretiminin engellenmesi, siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi, haksız arama, ayrımcılık vb. gibi suçlar.
- *Şerefeye karşı suçlar:* Hakaret, kişinin ihtirasına hakaret vb. gibi suçlar.
- *Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar:* Özel hayatın gizliliğini ihlal etme, haberleşmenin gizliliğini ihlal etme, verileri yok etmeme, kişiler arası konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması vb gibi suçlar.
- *Mal varlığına karşı suçlar:* Hırsızlık, hırsızlık suçunun gece vakti işlenmesi, yağma, nitelikli yağma, mala zarar verme, dolandırıcılık, ibadethane ve mezarlıklara zarar verme, güveni kötüye kullanma vb. gibi suçlar.
- *Topluma karşı suçlar:* Radyasyon yayma, işaret ve engel koymama, hayvanın tehlike yaratabilecek şekilde serbest bırakılması, akıl hastası üzerinde bakım ve gözetim yükümlülüğünün ihlali, trafik güvenliğini tehlikeye sokma vb. gibi suçlar.

- *Çevreye karşı suçlar:* Çevrenin kasten kirletilmesi, gürültüye neden olma, imar kirliliğine neden olma, sağlık için tehlikeli madde kullanma, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma, imali ve ticareti vb. gibi suçlar
- *Kamu güvenliğine karşı suçlar:* mühür bozma, parada sahtecilik, resmi belgede sahtecilik, resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan, özel belgeyi bozmak yok etmek veya gizlemek vb. gibi suçlar.
- *Kamu barışına karşı suçlar:* Suçu ve suçluyu övme, suç işlemeye tahrik, suç işlemek amacıyla örgüt kurma, halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama vb. gibi suçlar.
- *Ulaşım araçlarına veya sabit platformlara karşı suçlar:* Ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması, kıta sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgedeki sabit platformların işgali gibi suçlar.
- *Genel ahlaka karşı suçlar:* Hayâsızca hareketler, müstehcenlik, fuhuş, dilencilik, kumar oynanması için yer imkân sağlama vb. gibi suçlar.
- *Aile düzenine karşı suçlar:* Birden çok evlilik, hileli evlenme, ailesine kötü muamele, resmi evlenme olmaksızın, dini nikâh kıymak suretiyle evlenme, çocuğun soy bağıını değiştirme.

Toplumdaki refah ortamını sarsacak, toplumsal düzeni sekteye uğratacak, hukuki kuralların ihlaline yönelik yapılan aykırı davranışların tümüne suç denilmektedir. Yukarıda ilgili kanun maddesinde de toplumsal düzeni bozan eylemlerin neleri kapsadığı açıkça belirtilerek karmaşıklığın giderilmesi amaçlanmıştır.

2.2. Sosyolojik Açıdan Suç

Dönmezer, kriminolojiyi: ‘Toplumsal normlardan sapma şekillerinden suç denilen insan davranış, tavır ve hareketlerini ve suç olayını, suçu yapan sosyal süreçleri, sosyal bir gerçek olarak ceza adalet sisteminin işleyişini, suç ile suçlu sosyal çevre ilişkilerini inceleyen, suçun sebep ve faktörlerini belirleyen, suça sebebiyet veren unsurları, süreçleri izah eden bilim dalı olarak tanımlamaktadır’ (Dönmezer 1984:2).

Kriminoloji biliminin temel çalışma alanları olan suç ve suçluluk olgusu sosyolojinin de ilgilendiği temel konulardır. Suç ve suçluluk konuları üzerine çalışmalar sürdüren kriminoloji ve sosyolojinin birbiriyle ilişkisine bakıldığında; kriminolojinin sosyolojiden elde ettiği bilgilerle diğer bilim alanlarından elde edilenleri tamamlayarak, suç ve suçla ilgili kişilerin suça yönelme nedenlerini, suçun oluşum sürecini, mağdurun suça olan etkisini (Sokullu 2012:42) açıklamaya çalıştığı söylenebilir.

İşlevselci yaklaşıma göre suç; toplumsal sistemin korunması için, baskılanması gereken veya gerekli varsayılan bir antisosyal davranış olarak görülmektedir. Julia Schwendinger ve Herman Schwendinger daha detaylı bir sosyolojik suç tanımı yapmışlardır. Onlara göre suç, sağlık için zorunlu beslenme, barınma, tıbbi, aç gözlü bireylerden, zorlayıcı baskıcı elitlere kadar herkese karşı korunma gibi gereksinimleri ihlal etmeyi içeren her türlü zararlı faaliyet olarak tanımlanmaktadır (Aktaran: Özdemir 2009:3).

Suç olgusunun incelenmesinde sosyoloji biliminin ayrı bir yere ve öneme sahip olduğu söylenebilir. Suçun meydana gelebilmesi için sosyal bir ortamda hukuka aykırı bir davranışın meydana gelmesi gerektiğinden, sosyal ortam ve sosyal ortamın sorunları sosyolojiyi doğrudan ilgilendirmektedir. Bu nedenle suç konusunda yapılan çalışmalarda sosyologlar daha etkin bir rol oynamaktadır (Evcim 2011:11).

Yukarıdaki tanımlara bakıldığında suçun hukuki ve sosyolojik birçok tanımı yapılmaktadır. Suçun, sosyal bir ortamda şekillenmesi, sosyal normlara aykırı olması, bireyin bireyle veya toplumla çatışması, sonuçlarından toplumun da doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkilenmesi, suçu sosyolojik bir şekilde tanımlamaya neden olmaktadır.

2.2.1. Suç-Sapma-Ceza İlişkisi

Suç, kanunlarda açıkça yasaklanan ve karşılığında bir ceza öngörülen her tür eylem olarak tanımlanabilir. Sapma ise toplumsal normlar çerçevesinde öngörülen kabul edilebilirlik sınırları dışına taşan her türlü davranış olarak tanımlanır. Genel anlamda,

her iki davranış türünün karşılığında bir çeşit tepki ve ceza vardır. Sapmış bir davranışın karşılığında toplumsal ayıplama ile tepki verilirken, suç olarak kabul edilen davranışın sonucunda mutlaka cezai bir müeyyide ile karşılık verilmektedir. Her iki ihlal durumu farklı norm ve değerler sistemini referans almakta ve her iki referansın birbiriyle uyum ve çatışma içinde olduğu noktalar bulunmaktadır. Örneğin zina suç olarak tanımlanan bir eylem olarak görülmezken toplum tarafından karı-kocanın kutsal olarak kabul edilen aile kurumuna zarar vermesi hoş karşılanmayan bir durum olarak kabul edilmektedir (Dolu 2011:32).

Hukuk normlarına aykırı hareketler suç kapsamına girmekte ve bir eylemin hukuken suç olup olmadığını da ceza hukuku belirlemektedir. Suç eylemini gerçekleştiren, ceza normlarına aykırı hareket eden suç fiilini gerçekleştiren kişiye suçlu denilmektedir. Suç ile sapmanın farkı burada ortaya çıkmaktadır. İkisinin ortak özelliği normlara aykırı hareket edilmesi sonucunda ortaya çıkmasıdır. Farkı ise, suç meydana geldiği zaman bunun karşılığında bir cezanın öngörülmüş olmasıdır. Bu yönüyle suç olgusu sapmaya göre nesnellik arz eder (Evcim 2011:10).

Toplumda, örf, adet, gelenek, görenek ve hukuk kurallarına uymayan davranışlar sapmış davranışlar olarak nitelendirilmektedir. Bu kurallara uymayanlara karşı uygulanan yaptırımlar aynı derecede ve aynı tepki ile karşılanmaz. Toplumdan topluma, kültürden kültüre hatta aynı toplum içinde değişebilmektedir. Hukuk kurallarına uymayanların yaptırımı yazılı olarak kanunlarda yer alırken, diğer sosyal düzen kurallarına uyulmadığında ise yaptırımları ve sapmış olarak nitelendirilmesi ise farklılıklar gösterebilmektedir. Bazı sapma davranışlar (adam öldürme) toplumun tüm üyelerinin tepkisine yol açabilmekteyken, sokağa tükürme gibi bir davranış sapma olarak herkesin tepkisini çekmeyebilmektedir (İçli 2013: 21).

Giddens sapmayı, toplumda yer alan bireylerin büyük oranda kabul ettiği normlara, uygun olmayan davranışlar olarak tanımlamaktadır. Ona göre, “hiçbir toplumda basit bir ayrım olarak kurala uyan ve uymayanlar şeklinde bir bölünme yapılamaz. Birçoğumuzun belirli fırsatlar doğduğunda ufak tefek hırsızlıklar yapmasını ve kişisel kullanım için işyerinden büro malzemelerini aldığını düşündüğümüzde, kabul

görmüş olan kurallara uyulup-uyulmadığı ölçüsünde bir ayırım yapmanın zorluğu ortaya çıkmaktadır” (Giddens 2003, Aktaran: Bahtiyar 2007:7).

Sapma, bazı durumlarda hukuken suç sayılmaktayken bazı durumlarda sadece toplum nezdinde suç olarak görülmekte ve hukuki bir yaptırımı bulunmamaktadır. Meseleye sosyolojik açıdan bakıldığında, suçların tamamına yakını sapma davranışı biçiminde ele alınmaktadır. Yani bu tür davranışlar anormaldir. Toplumda düzenin sağlanması için uyulması gereken kurallar yine toplumun kendisi tarafından meydana getirilir ve bu kuralların uyulması için topluma baskı uygulanır (Evcim 2011:10).

İçli’ye göre sosyolojik bir ifade ile birçok suç, normal olarak görülmeyen davranışın sapmış bir biçimidir (İçli 2013:23).

Suç ve sapma arasında yakın bir ilişkinin varlığı red edilemez bir gerçektir. Ancak, her ne kadar çoğu sapma teşkil eden davranış suç olarak tanımlanmış olsa da, her suç bir sapma olmadığı gibi her sapma da bir suç değildir (Dolu 2011:34).

Dolayısıyla yukarıda anlatılanlardan hareketle, suç ile sapma olgusu arasındaki benzerlik ve farklılıklar kısaca şu şekilde özetlenebilir:

Sapma davranış toplumsal kurallara uymama sonucunda ortaya çıkar, suç da genel anlamda topluma zarar veren eylemleri kapsar. En temel fark olarak da suçun karşılığında kanun koyucu tarafından maddi bir yaptırım bulunurken sapma da ise belirli bir kanun koyucu tarafından yaptırım uygulanamayıp toplum nezdinde ayıplama, kınama gibi yaptırımları bulunmaktadır. Sapma ve suç arasındaki en temel benzerlik ikisinin de toplum nezdinde hoş karşılanmadığı, normal olmayan davranış olarak görülmesidir.

Ceza hukukuna göre suç, kanun tarafından ceza yaptırımı ile tehdit edilen bütün hareketler olarak anlaşılmaktadır. Ayrıca failin tehlike hali nedeniyle, ceza dışında emniyet tedbiri yaptırımları da söz konusu olabilir (Demirbaş 2010:37).

Cezanın amacı, işlenen suçun karşılığında bir yaptırım uygulanarak mağdur ve toplumun intikam duygularını tatmin etmektir. Cezanın anlamı ve amacı, failin topluma karşı gerçekleştirdiği eylemi nedeni ile acı ve ızdırap duyması, kusurlu davranışının kefareti ödemesidir. Kanun tarafından suç olarak tanımlanan fiilin karşılığında bir yaptırımın yani cezanın varolması suç oluşumunun önüne geçerek potansiyel suçluları caydırmaktır (Bilgiç 2012:28-29).

Benzer şekilde İçli ve arkadaşlarının çalışmasında da aynı sonuca ulaşılmıştır. Şöyle ki suçun karşılığında verilen cezaların artmasının suç oluşumunun önüne geçeceği vurgulanmıştır. İçli ve arkadaşları (2007:74)'nın proje çalışmasında, hükümlülerin cezaların artırılmasının suçları azaltacağına inananların oranı sadece %36,4'tür. Bununla birlikte işlemiş oldukları suçlardan kendilerinin mağdur olmaları durumlarında cezanın nasıl olmasını istedikleri konusundaki soruya, hükümlülerin yarısına yakın bir kısmı, kendilerine verilen cezanın aynen verilmesini isteyeceklerini açıklamışlardır. Dolayısıyla suçluların büyük bir oranı, suçlulukla mücadelede cezaların artırılması yolunun suçları azaltacağı kanısında olmayıp, daha etkin ve farklı yöntemlerin geliştirilmesini düşünmektedirler.

2.2.2. Suç İşlemede Etkili Olan Değişkenler

Toplumun oluşturduğu sosyal yapı karmaşıklaştıkça toplumun devamının sağlanabilmesi için topluluğun ve fertlerin ihtiyaçlarını gidermek amacıyla işbölümü gelişmiştir. Gelişen iş bölümü sonucunda sosyal problemler zamanla gün yüzüne çıkmış, toplumun bütünlüğünü, devamlılığını ve yapısını tehdit eden unsurlar haline gelmiştir. Sosyal problemlere sosyolojik açıdan yaklaşıldığında atılacak ilk ve en önemli adım sosyal problemlerin tanımlamasının yapılmasıdır (İçli 1992, Aktaran: Turgay 2008:6).

Suç araştırmalarında, modernleşme, endüstrileşme, sosyal hareketlilik, kentleşme, aile yapısı, akran grubu, kültürel yapı, sosyalleşme biçimi, medeni durum, öğrenim düzeyi, din, yerleşim yeri, sınıfsal konum, işsizlik ve yoksulluk gibi çok sayıda değişkenin çözümleme unsuru olarak ele alınmaktadır (Kızmaz 280:2003). Suçun,

toplum içerisinde birtakım aksaklıklar nedeniyle ve toplumsal değişim etkisiyle ortaya çıktığı görülmektedir.

Suçta etki eden faktörlerin başında sayılan maddi sıkıntılar aile, arkadaş ve sosyal çevre gibi etkenlerle birlikte suçun oluşumuna neden olmaktadır. Kuzey Amerikalı suç sosyologları Clifford R. Shaw ve Henry D. McKay (1929, 1931 ve 1942) ise kötü ekonomik koşulların tek başına sosyal problemlere neden olmayacağını kabul etmiştir. Çünkü 1929 ve 1934 yılları arasındaki büyük ekonomik kriz sırasında, sosyal yardımla yaşayan ailelerin sayısının Chicago’da on misli artmasına rağmen, suç, suçluluk ve sosyal sapma nispi olarak değişmemiştir (Aktaran: Demirbas 2010: 141-142).

İçli (1993:162)’nin Türkiye’de Suçluların Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikleri çalışmasında, yerleşim yeri ile işlenen suç türü arasında ilişkinin olduğu ortaya konulmuştur. Türkiye’de cana karşı suçların en sık kırsal alanda, mala karşı suçların da il ve ilçelerde işlendiği tespit edilmiştir. Cana karşı suçlarda en belirgin neden ‘namus ve kıskançlık’, mala karşı suçlarda da ‘maddi sıkıntı’dır. Kişilerin içinde bulunduğu sosyal çevre ve ekonomik yapının etkisiyle suça karıştığı, sosyal çevre ile ekonomik yapının işlenen suç türüyle ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Belton M. Fleisher (1966, Aktaran: Durusoy, Köse ve Kareden 2008:178) ABD’nin Chicago ve nüfusu 25 binin üzerindeki 101 şehirden suç işleyen gençlere ilişkin verileri kullanarak, ekonomik koşulların gençlerin suç işlemeleri üzerinde etkili olduğunu ampirik olarak tespit etmiştir. Gelir düzeyinin ve gelir dağılımının suç işleme üzerinde önemli doğrudan etkileri yanında dolaylı etkilerinin de olduğunu bulmuştur. Gelir düzeyinin iyi olduğu ailelerin çocuklarının genelde çok daha az suç işlediği gözlenmiştir. Gelir dağılımının iyileşmesi ile suç işleme eğilimlerinin azalması arasındaki ilişki, gelir düzeyinin etkisinden hem daha zayıf hem de bölgelere göre değişmekte olduğu tespit edilmiştir. İşsizliğin suç işlemeyi doğrudan arttırdığını ancak dolaylı etkisinin olmadığını ve gelirin etkisinden düşük düzeyde kaldığı bulunmuştur. Ayrıca, gelir değişkenleri yanında işsizliğin gençlerin suç işleme eğilimlerinin yaklaşık %15’ini açıkladığı sonucuna varılmıştır.

Kızmaz (2003:282) tarafından işsizliğin, bireylerin toplumsal norm ve değerlere olan bağlılık düzeylerini azalttığı ve bu durumun onların sapkın tutum geliştirmelerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. İşsiz bir bireyin işsiz oluşunu, bir işe yaramadığı, güvenilir bulunmadığı, kendisine ihtiyaç duyulmadığı veya yeteneksiz görüldüğü şeklinde kendisine yönelik bir “suçluluk duyma” biçimi ile açıklama tutumu, o bireyde belirli düzeylerde psikolojik sorunlara yol açabilmektedir.

İşsizlik oranları ile şiddet suçlarının oranları arasındaki ilişkiyi inceleyen bazı araştırmalar da, bu ilişkinin birbirleriyle örtüşmeyen sonuçları olduğunu göstermiştir. Örneğin, Spector (1975) işsizlik oranları ile şiddet suçları arasında anlamlı bir ilişkiyi saptayamazken, Danziger (1976) ve Jacobs (1981) işsizlik oranı ile şiddet suçları arasında pozitif bir ilişkinin varlığını saptamıştır. Crutchfield v.d., (1982) işsizlik oranları ile adam dövmek, ırza tecavüz ve gasp gibi bazı şiddet suçları arasında anlamlı bir ilişkiyi tespit edemezken, işsizlik oranları ile adam öldürme arasında negatif bir ilişkiyi tespit etmiştir (Tsushima 1996, Aktaran:Kızmaz 2003:285). Türkiye’de “Doğu Anadolu Bölgesi Cezaevlerindeki Adli Hükümlüler Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma” adlı çalışmadan çıkan bulgular; cezaevlerinde hükümlü bulunan, işsiz olanların suç işleme oranlarının düşük olduğu ortaya konulmuştur (Kızmaz 2003:289). İşsizliğin suç işlemede etkili olduğu fakat işsizlikle suç arasındaki ilişkinin kuvvetli olmadığı görülmüştür.

İçli ve arkadaşları (2007:73-75)’nın yaptığı ‘Türkiye’nin Suçlu Profili: Cezaevlerinde Bulunan Hükümlülerin Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Özellikleri’ proje çalışmasında, işsizliğin mala karşı işlenen suçlar açısından doğrudan bir neden olarak görülmemekle birlikte; hükümlülerin yapmış oldukları işlerden elde ettikleri gelir düzeylerinin düşük olmasının mala karşı suç işlemelerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Suçluların gelir düzeyleri ile suç türleri karşılaştırıldığında ise, hırsızlık suçunu işleyenlerin geçimlerini güçlükle sağladıkları, dolandırıcılık suçunu işleyenlerin ise geçimlerini rahatça sağladıkları görülmüştür (İçli ve ark. 2007:73-75).

Ülkemizde, işsizlik-suç ilişkisinin istatistiksel olarak saptanmasını güçleştiren birkaç neden vardır. Bunlar Kızmaz (2003:287-288)'dan hareketle şu şekilde sıralanabilir:

- *Ülkemizde suç ile ilgili istatistiklerin yayınlanma tarihi, gelişmiş ülkelere kıyasla oldukça yenidir.*
- *İkinci bir neden olarak, Türkiye’de, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi işsizler veya işsizlik ile ilgili nesnel ölçütler ve istatistikler söz konusu değildir. Batı ülkelerinde işsizlik ile ilgili ücret politikaları ve sosyal yardım hizmetleri, işsizliğin tanımını ve ölçümünü gerekli kılmıştır.*

Üçüncü bir neden ise; ülkemiz açısından bakıldığında, suçlularla mücadele politikasının tüm aylarda veya yıllarda aynı kararlılıkta veya benzer biçimde yürütülmemesi veya iller bazındaki suçla mücadele uygulamalarının farklılık arz etmesi, suç olaylarının aydınlatılma oranının değişkenlik göstermesi gibi nedenlerden dolayı da istatistikler, önemli sorunlar içermektedir.

Suç ve sapkınlık üzerinde araştırma yapan sosyologların, suç oluşumunda özellikle sosyo-ekonomik faktörlerin etkisine dikkat çektikleri görülmektedir. Bu nedenle, gelişmiş ülkelerde ekonomik sorunların suç oranları üzerindeki etki biçimini ve düzeyini saptamak, önemli çalışma konuları içinde yer almıştır. Ancak, Türkiye’de suçla mücadele çalışmalarının her yıl aynı performans ve etkinlikte yürütülmemesi ve işsizlik ile ilgili istatistiklerin gerçeği yansıtmaktan uzak olması gibi nedenler, işsizlik ve suç ilişkisinin saptanmasını çoğunlukla olanaksız kılmaktadır (Kızmaz 2003:297).

Aile içerisinde görülen eğitim eksikliği, ev ve yaşam şartlarının kötülüğü, aile düzensizliği, gelir azlığı, ebeveynlerin olumsuz tutum ve davranışları, sevgi eksikliği, kent yaşamının aile içerisindeki olumsuz yansıması, ebeveynlerin alkol tüketimi gibi olumsuz davranışları vb. çocukların suç işleme olasılığını arttırmaktadır (Demirbaş 2010: 168).

İçli ve arkadaşları (2007:75) tarafından yapılan “Türkiye’nin Suçlu Profili: Cezaevlerinde Bulunan Hükümlülerin Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Özellikleri” proje

çalışmasında hüküm giyilen suç türleri ile suçluların ailelerindeki suçluluk durumları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Hırsızlık suçunu işleyenlerin ailelerinde de suç işleyenlerin oranının fazla olduğu, özellikle hırsızlık suçunu işleyenlerin aile ve arkadaş çevrelerinde suçluluk oranlarının yüksek olduğunu, böylece kişilerin suç işlemelerinde yakın ilişki içerisinde bulundukları kişilerin etkisi olduğunu göstermektedir. Ayrıca dolandırıcılık suçundan hükümlülerin çoğu, geçmişte ailesinin herhangi bir problemi olmadığını belirtirken, hırsızlık suçu hükümlüleri çoğunlukla ailelerinin ekonomik sorunları olduğunu dile getirmişlerdir.

Suçta yeltenme açısından yoksulluk ve işsizliğin birey üzerindeki etkisi, yerleşim yerlerine göre değişkenlik arz etmektedir. Kızmaz (2003:298)'a göre, özellikle kırsal alanlarda ikamet eden işsiz veya yoksul bireyler, kentsel ve metropol bölgelerde ikamet edenlere kıyasla oransal olarak daha az suç işlemektedirler. Cezbedici ve taşıdığı potansiyel fırsatlardan dolayı şehir yaşamı, kırsal bölgeye kıyasla bireyi daha fazla hukuk dışı eylemlere yöneltmekte veya kışkırtmaktadır. Bu durum coğrafi mekânın bir biçimde, farklı bir toplumsal ilişkiler ve değerler sistemine sahip olduğunu göstermektedir (Kızmaz 2003:298).

İçli ve arkadaşlarının (2007:77) çalışmasında suçluların büyük bir bölümü, öğrenimini tamamlayamamış, gelir düzeyleri düşük, orta yaşın altında, genç insanlardır. Hükümlülerde genel olarak görülen öğrenim düzeyinin düşüklüğü olmuştur. Zira bu kimselerin ailelerine bakıldığında öğrenim düzeyleri oldukça düşük ebeveynler ile çocukluk yıllarında ailede yaşanan ekonomik sıkıntılar göze çarpmaktadır. Böylelikle öğrenimini tamamlayamayan bireyler, vasıfsız işlerde çalışmakta ya da iş bulamamakta bu nedenler de bireylerin, suça karışmalarını kolaylaştırmaktadır. İçli ve arkadaşları (2007:77)'na göre suçu önlemek için geliştirilecek sosyal politikalar bütün bireylerin öğrenimlerini tamamlayabilecekleri şekilde geliştirilmeli, yoksul öğrencilere burs imkanları artırılmalıdır. Çocuklar gençlik yıllarından itibaren yetenekli oldukları alanlarda mesleklere yönlendirilmelidir. Toplumda sosyal dengenin sağlanması, tabakalar arası gelir farklılığının en alt düzeye indirilmesi, ekonomik beklentilerin suçlar üzerindeki etkisini azaltabilecektir. İçli ve arkadaşlarının (2007:77) yapmış

olduğu çalışma sonucunda belirtilen önerilerin suç oluşumunu engelleyebileceği düşünülmektedir.

Kentlerde yaşanan hızlı değişim sonucunda büyük ve küçük gruplar arasındaki ilişkilerin çoğunlukla gergin, çatışmalı ve tedirgin edici karaktere büründüğü görülmektedir (Turan ve Beşirli 2008: 240).

Şehirleşme sonucu sosyal yapıda meydana gelen değişmelerin yarattığı olumsuzluklar, suç alanında çalışmalar yürüten araştırmacıların bu alana yönelmesine neden olmuştur. Şehirleşmenin suç oranlarını arttırdığını ileri süren Durkheim'den sonra birçok araştırmacı şehirlerde suçluluğun genel özelliklerini incelemiştir (İçli 1993:38).

İç göçle büyük kent mahallelerine eklenen taşra insanının derin ruhsal sıkıntılarının dışavurumu, özünde toplumsal problemleri sıklıkla tek tek vakalar hâlinde kent gündemine taşımaktadır. Demografik etkenlerin ekonomik ve kültürel etkenlerle iç içe bulunması suç olgusunu ortaya çıkarmakta ve suçluluğun artışına neden olduğu belirtilmektedir (Ceylan 2012:7-8).

Kentleşmeyle birlikte kırdan kente göç eden nüfusun ekonomik ve sosyal açıdan kırsal yaşamdan arınarak kültürel değişim süreci içerisinde kent kültürüne uyum sağlamaya çalışmalarının yanı sıra göç, kentte yaşayanların da ruhsal, fiziksel ve davranışsal olarak bu süreçle uyum içinde olmalarını gerektirmektedir (Turan ve Beşirli 2008:238).

Turan ve Beşirli'nin yapmış olduğu çalışmada hızlı kentleşmenin ve kent yaşamının ruh sağlığına olumsuz etki yaptığı ortaya konulmuştur. Hızlı kentleşmeyle birlikte meydana gelen işsizlik, geleneklerden uzaklaşma, yabancılaşıma, gecekondü yaşamı, geleceğin belirsizliği, sosyal yalıtım, sosyal desteğin giderek azalması vb. nedenler köyden kente olan hızlı göçün kontrol altına alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Kentleşme süreci sadece göç eden kişileri değil, kentlerde yaşamakta olan insanları da ilgilendiren bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır (Turan ve Beşirli

2008:243). Kent yaşamının getirdiği koşullara bağlı olarak gelişen olumsuzlukların giderilememesi sonucunda, sosyal bir varlık olarak tanımlanan insanın yalnız kaldığı, kendisini kabul ettirebilmek için bir takım yanlış arkadaşlıkların içerisine girdiği, madde kullanımı ve alkol tüketimine bağlı olarak suç teşkil eden olaylara karışabileceği öngörülebilir.

Kentlerde gelişen sanayi ve tarımın hızla çözülmesi ülkeler içerisinde kırsal kesimden kentlere yerli göçü, gelişmekte olan ülkelere ise gelişmiş ülkelere yabancı göçünü arttırmıştır. Göçmenler kentlerde beceri gerektirmeyen, düşük ücretli işlerde çalışmakta ya da iş bulamayarak yoksullaşmaktadır. Martinez ve Lee göçmenlerin kültürel nedenlerden daha çok yerleştikleri bölgelerdeki ekonomik sıkıntılar gibi yapısal nedenlerle suç işlediklerini ifade etmektedirler (Martinez ve Lee, Aktaran; Durusoy, Köse ve Kareden 2008:175).

Türkiye’de Ceylan (2012:17)’ın ‘Muş ilinde Zorunlu Göç ve Suç İlişkisi’ adlı çalışmasında, zorunlu göçe maruz kalan insanların hem maddi hem de manevi açıdan büyük bir mağduriyet yaşadığı, yaşam alanlarından kopartılan insanların, herhangi bir yer gösterilmeksizin sahipsiz bir biçimde bölgedeki ve bölge dışındaki kent merkezlerine göç etmek zorunda kaldıkları, barınma, iş, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerden bütünüyle yoksun kaldıkları aktarılmıştır. Temel hak ve özgürlüklerinden yoksunlaştırılan bu insanların yoksulluk sınırı altında yaşamaya mahkûm edilmeleri sonucunda maddi yetersizliklerin yanı sıra psikolojik sıkıntıların olmasının suç işlemeye hazır insan yetişmesine sebep olduğu aktarılmıştır (Ceylan 2012:17).

Türkiye’de suçluluğu tespit etmeye yönelik İçli ve arkadaşları (2007:68-73) tarafından çalışmasında, hükümlülerin çok büyük bir kısmı yaşadıkları yerin yerlisidir. Göç edenlerin çoğunluğu ise daha iyi bir yaşam ümidiyle memleketlerini terk etmiş, kan davası sebebiyle göç edenlerin oranı ise, yok denecek kadar azdır. Göç edenlerin, öncelikli göç etme sebebi (%33,5) iş bulmak ve daha iyi bir yaşam elde etmektir. Göç sonrası yaşanan sorunlarda da ekonomik problemler başı çekmektedir (%34). İş bulmak ve daha iyi bir hayat yaşamak amacıyla kente göç edenler, yine en büyük sorun olarak

ekonomik problemlerle karşılaşmakta, bu da bireylerin mala karşı suç işleminde önemli bir etken olmaktadır (İçli vd. 2007:68-73).

Yukarıda kısaca bulgularına ve sonuçlarına yer verilen çalışmalardan hareketle göçler, çarpık kentleşme, kentlerde aşırı nüfus artışı, işsizlik ve bununla birlikte gelen yoksulluk, suça yönelme, kültürel değişim, çatışma, yabancılaşma, aile yapısında değişim ve geleceğe dair istenilen kaliteli yaşam standardına erişememe kaygısı kişilerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenlere bağlı olarak şiddet eylemlerinin ve suç oranlarının artmaya başlaması, kalabalığın içerisinde yalnız olduğunu düşünen kişi sayısında artış olması, kişilerde birtakım ruhsal hastalıkların belirmeye başlamasına, kişilerin intihar ve suç işleme eğilimlerini arttırdıkları söylenebilir..

2.3. Suç Teorileri

Suçun önlenmesine yönelik politikaların geliştirilmesi için, suçu açıklamaya yönelik teorilerin bilinmesi yararlı olacaktır. Suç olgusunun açıklanması için çok sayıda çalışma yapılmış, çalışmalar sonucunda biyolojik, psikolojik ve sosyolojik teoriler geliştirilmiştir.

2.3.1. Biyolojik Teoriler

Biyolojik teoriler; fizyolojik faktörlerin davranışlar üzerindeki doğrudan, çevresel faktörlerin ise dolaylı olarak davranışları kontrol ettiğini ve suça neden olduğunu savunan teorilerdir (Dolu 2011:149).

Biyolojik teorinin gelişiminde en önemli katkı Lombroso'ya aittir. Doktor olan Lombroso mahkûmların kişilikleri üzerinde çalışmalar yapmış, huy hareketlerini, düşüncelerini, geçmişlerini araştırmış, cezaevinde ölen mahkûmların cesetleri üzerinde otopsiler yapmıştır. Sonuç olarak da bazı insanların suçlu olarak doğduğu,

vücutlarındaki anormal görünümünün, onları suç işlemeye ittiğini savunmuştur (Dönmezer 1984:114).

Biyolojik teori insanları doğuştan suçlu olabileceği düşüncesi çevresel, yapısal etkenleri göz ardı ettiği için suç olgusunu tam olarak açıklayamamaktadır.

2.3.2. Psikolojik Teoriler

Psikolojik teoriler suçu ‘normal’ bir durum olmaktan çok bireyde var olan patolojik durumlar sonucu ‘anormallerin’ bir sonucu olarak görür. Aslında sosyolojik suç teorilerin birçoğu psikoloji biliminden faydalanmış daha kapsamlı genel geçer suç teorileri ortaya konulmuştur (Dolu 2011:181).

Bu çalışmada konuyla daha çok ilişkilendirilen sosyolojik teorilere ağırlık verilecektir.

2.3.3. Sosyolojik Teoriler

Suç konusunda sosyolojik teoriler değişik şekillerde sınıflandırılmış olup bu teoriler sosyal yapı, sosyal süreç ve sosyal çatışma teorileri olmak üzere üç ana grupta toplanmaktadır. Ayrıca her grup teori kendi içinde, aşağıdaki gibi alt gruplara ayrılmıştır (Siegel 1989, Aktaran; İçli 2013:96-97):

Sosyal Yapı Teorileri;

- Fonksiyonalist teoriler
- Alt kültürel teoriler
- Sosyal ekoloji teorileri
- Gerilim teorileri

Sosyal Süreç Teorileri

- Sosyal Öğrenme ve Davranış Teorileri
- Kontrol Teorileri
- Etiketleme Teorileri

2.3.3.1. Sosyal Yapı Teorileri

Sosyal yapı teorileri, sosyal yapı ve toplum düzeni ile suç olgusu arasındaki ilişkiyi inceler. Toplumsal yapının değişimiyle birlikte suç olgusunun da değişikliğe uğrayabileceğini belirtir. Sosyal yapı teorileri, fonksiyonalist, alt kültür, sosyal ekoloji ve gerilim teorileridir (Adak 2009:292).

2.3.3.1.1.Fonksiyonalist Teoriler

Sözlük anlamı olarak normsuzluk ve kuralsızlık anlamına gelen anomi, ilk kez Durkheim'in 'Toplumsal İş Bölümü' isimli eseriyle ortaya atılmış, daha sonra da 1897 yılında yazdığı İntihar isimli klasik eseriyle olgunlaştırılarak toplumlardaki suç oranlarındaki değişimi açıklamak için kullanılan bir kavrama dönüşmüştür (Dolu 2011:302).

Durkheim, ekonomik krizler, ekonomik patlamalar, doğal afetler ve savaşlar gibi toplumsal olguların, insanların eski tüketim alışkanlıklarından vazgeçerek yeni durumlara uyum sağlamak zorunda kaldıklarını ve bu durumun da anomiyeye neden olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca Durkheim “ekonomik patlamaların olduğu zamanlarda, insanlar zenginleştikçe daha fazla şeye sahip olmayı arzulamakta, sahip olunan şeyler arttıkça da tatminsizlik ve doyumsuzluk da beraberinde artmakta olduğunu bahsedilen her iki durumun da bir düzensizlik ve kuralsızlık hali olan anomiyeyi meydana getirdiğini” belirtmiştir (Dolu 2011:303).Durkheim’e göre toplumda suçun oluşumu kaçınılmazdır, suçun olmadığı bir toplum düşünülemez,

Merton’ın 1938 yılında yayınlanan ‘Sosyal Yapı ve Anomi’ adlı makalesi ile ortaya atılan ve sonradan geliştirilen anomi teorisi, Durkheim’in analizleri üzerine kurulmuş olup toplumsal yapıdan hareketle suçluluğu açıklamaktadır Bu teoriye göre suçun olmadığı bir toplum yoktur, suçluluk sosyal yapının bir sonucudur. Bir toplumdaki kültürel ve sosyal yapının bütünleşmesi kötü olmuşsa, yani kültürel yapının istediği davranışlar sosyal yapı tarafından engellenmişse anomiyeye bir gidiş yaşanacaktır. Merton, belirli bir statüye sahip olanların sosyal yapıda bulunan nedenlerden dolayı

toplumun hedeflerine kolayca ulaşabilmelerine rağmen bu durumda belirli bir statüye sahip olmayanlar aynı hedeflere ulaşmalarının zor veya imkansız olmasından doğan güçlüklerin sonucunda meydana geldiğini bu durumda anomiye neden olduğunu vurgulamaktadır (Demirbaş 2010:122-123).

Anomi ve gerilimin teorilerinin birbirinden ayrıldığı en temel nokta; anomi teorileri toplumlar arası suç yoğunluğunun değişmesi üzerine odaklanırken, gerilim teorisi ise aynı toplum içerisinde gruplararası suç yoğunluğunu değişikliğine odaklanmıştır. (Dolu 2011:301).

Anomi ve gerilim teoriler çeşitli şekillerde eleştirilmiştir. Bu eleştirilerden bazıları şu şekilde özetlenebilir (Dolu 2011:334-335).

Durkheim geleneği içinde yer alan anomi ve gerilim teorilerinin hızlı sosyal değişimler sonucunda, suç için uygun ortamın oluşumunu çok iyi açıklaması bu teorilerin güçlü yanları olarak görülmektedir. Merton'ın da suçu açıklarken yalnızca alt sınıf bazında değil, aynı zamanda orta ve üst sosyo-ekonomik seviyede bulunan bireylerin de suçluluğu açıklanmış hem de gerilim kaynağı olarak yalnızca maddi hedeflerin değil, aynı zamanda sosyal edimlerin de bireylerde suça neden olacağını belirtmesi anomi teorisinin bir diğer güçlü yanı olarak görülmektedir. Bu teorinin en çok eleştirilen zayıf yönü ise benzer anomik ortamlarda yaşamalarına ve benzer gerilimleri yaşamalarına rağmen, neden bazı insanların suç işlerken diğerlerinin suç işlemediğini açıklayamamasıdır (Dolu 2011:334-335).

Anomi ve gerilim teorileri çerçevesinde suç önlemeye yönelik uygulanacak politikalarda eğitimin yaygınlaştırarak fırsat eşitliği yaratılması toplumsal bilinçlenmeye yarar sağlayacak bu sayede insanlar ulaşmak istediği yaşam standartlarına meşru yollarla ulaşacak ve yaşanan hızlı sosyal değişimlerden olumsuz etkilenmeyerek suç oluşumunun önüne geçecektir. Bu çalışmada da seçilen örneklemin özellikle denetimli serbestlik sürecinde belli bir süre eğitim almış kişilerle çalışmanın yürütülmesi eğitim olanağının artırılarak kişilerin toplumla iç içe uyumlu yaşayacağı düşüncesinden hareketle hipotezler oluşturulmuştur.

2.3.3.1.2. Alt Kültürel Teorileri

Modern alt kültür teorilerine Frederic M. Thraser'in gençlik çetelerinin, Chicago'nun geçiş bölgelerindeki sosyal organizasyon bozukluğunun sonucu ortaya çıkıp, geliştiğini açıkladığı klasik çalışmasının büyük katkısı olmuştur. Thraser özellikle alt kültürden söz etmemekle birlikte çalışması bu teorilere önderlik etmiştir (İçli 2013:106).

Thrasher (1937, Aktaran: Dolu 2011:347)'e göre çeteleri diğer formel organizasyonlardan ayıran en temel özelliği, çetelerin doğal olarak, birden bire ve plansız bir şekilde ortaya çıkmalarıdır. Çetelerin aynen vahşi doğadaki gibi belli bir hakimiyet alanı olduğunu, bu bölgeyi canları pahasına koruduklarını ifade etmektedir. Çeteleri bir arada tutan şey, kimilerine göre birlikte yaşama ve kader birliği yapma anlamında ortaya çıkan bir kültür ve ortak bir gelenek olsa da, çete üyelerinin aidiyet bilincini sürekli diri tutan ve üyeleri birbirine yaklaştıran ve kaynaştıran şeyin aslında çetelerin kendi aralarında ve 'ortak düşmanları' olan polisle çatışmaları ile ortaya çıkan birliktelik ruhu olduğu ifade edilmektedir. Çetelerin 'benlik' ve 'aidiyet' bilinci ancak 'ötekiler'in varlığı ile mümkün olurken, aynı sıkıntıları birlikte yaşama ile üyeler birbirine daha da yakınlaşmış olmaktadır.

Merton ve Sutherland'ın öğrencisi olan Albert Cohen, Sutherland'den ayrıncı birleşimler ve suçlu normların kültürel geçişliliğinin suçlu davranışa neden olduğunu, Merton'dan da yapıdan kaynaklanan gerilimi öğrenerek, bu perspektifleri birleştirerek suçun nasıl ortaya çıktığını, sosyal yapının hangi özelliklerinin suça neden olduğunu açıklamaya çalışmıştır (İçli 2013:107). Cohen'e göre suç 'ne doğuştan kazanılan, ne de çocuğun kendi icat ettiği bir şeydir. Çocuklar ve gençler suçlu olmayı, suçun kök salıp geliştiği grupların bir üyesi olmakla öğrenirler" (Cohen 1995, Aktaran: Dolu 2011:348).

Alt kültür teorileri de, çeşitli şekillerde eleştirilmiştir. Bunlardan bazıları şu şekilde özetlenebilir:

İçli (2013:109)'ye göre Cohen'in teorisi, gerilim ve diğer alt kültür teorisi ile açıklanmayan birçok soruyu cevaplamıştır. Bu teori çocuk suçluluğunun kaynağını, bazı çocukların aynı mahallede oturmalarına ve aynı okula devam etmelerine rağmen neden suç işlemediklerini açıklamaya çalışmıştır. Gerilimin gerçekten hayal kırıklığı ve statü rahatsızlığını nasıl yarattığını, bunların alt sınıfa mensup çocuğu nasıl suça yönelttiğini açıklayarak yeni teorilerin kurulmasında da teşvik edici bir rol oynamıştır. Bu da söz konusu teorinin güçlü yanlarından biridir.

Alt kültür teorilerinin bir diğer güçlü yanı ise, bireylerin toplumun önüne koyulan amaçlara ulaşabilmek için ihtiyaç duydukları yasal yolların kendilerine kapalı olması durumunda, her ne pahasına olursa olsun bu hedeflere ulaşabilmek için çabaladıkları ve illegal yola saptıklarını ortaya koymasıdır. Ayrıca, ekonomik başarıya ulaşamayanların bir şekilde başarı sembolü olarak görülen diğer alanlarda başarılı olabilmek için her türlü yola başvurdıklarını da oldukça başarılı bir şekilde açıkladığı düşünülmektedir (Anderson ve Dyson 2002, Aktaran: Dolu 2011:373).

Alt kültür teorilerinin zayıf kalan yönü, kriminolojik olarak toplumda gençlik gibi önemli bir kesime ve toplumdaki bütün azınlıklara uygulanamaz olması ve suçluluğun sadece bir kısmını açıklayabilmesidir (Demirbaş 2010:127).

Alt kültür teorisi sosyal çevrenin özellikle çocuk ve gençlerde ne kadar etkili olduğunu ortaya koymuştur. Aynı zamanda hapis cezasının kişileri neden suç makinası haline getirdiği yönündeki görüşleri destekler niteliktedir. Özellikle genç yaşta cezaevine giren kişilerin zorunlu olarak aynı çevreyi paylaştığı kişilerden yeni suç işleme yöntemleri öğrendiği ve cezanın caydırıcı özelliğini kaybettirdiğini kanıtlar niteliktedir. Alt kültür teorisinden hareketle suç önlemeye yönelik uygulanacak stratejileri belirlemede sosyal çevrenin çocuk ve genç grubu üzerindeki etkisi göz önüne alınmalıdır. Suça karışmış veya karışma ihtimali bulunan kişilerin sosyal çevresinin iyileştirilmesi kişilere mesleki ve yeni boş zaman aktiviteleri oluşturulmalıdır. Bu sayede kişiler suç ortamından uzaklaşarak rehabilite edilebilecektir.

2.3.3.1.3. Sosyal Ekoloji Teorileri

Sosyal ekoloji teorisi, Quetelet'nin demografik araştırmaları ile Shaw ve McKay'ın saha alışmaları, Merton, Cohen ve Ohlin'in değer ağırlıklı çalışmaları ile devam eden teoriler zincirinin son halkasını oluşturmaktadır. Shaw ve McKay gibi bazı araştırmacılar, doğrudan sosyal organizasyonluk ve suç ilişkisi üzerine yoğunlaşırken, diğerleri kötü ekonomik koşulların ve evre baskısının sululuktaki rolü ile ilgilenmişlerdir (İçli 1993:36).

Ekoloji teorisiyle, şehirlerin yapısı ile suçluluk arasında bağlantı kurulmuştur. Chicago okulunun kişiye ve kenti inceleme metotları sosyolojik ve kriminolojik yönden önemli yararlar sağlamıştır. Chicago Okulu araştırmalarında iki yöntem kullanmıştır: Birincisi suç istatistikleri, nüfus sayımları gibi resmi sayılar. İkincisi ise yaşam öyküsü ve olay incelemesi teknikleridir. Araştırmacıların znelerinin arasına karışıp onlarla birlikte yaşayarak, suçluları kendi çevreleri içinde inceleyebilme olanağını yaratması Chicago okuluna 'Ekolojik Okul' adını verdirmiştir (Demirbaş 2010:128-129).

Türkiye'de de Sosyal Ekoloji Teorisi bağlamında çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bunlardan bazıları ve ulaşılan sonuçlar şu şekilde belirtilebilir:

Türkiye' de suç ekolojisini sosyo-ekonomik etmenlere göre incelemek amacıyla yapılan çalışmalardan biri, 1964-68 yılları arasında Ereğli'deki sanayileşme sürecinin etkisini araştıran Dönmezer'e aittir. Dönmezer, 1965-66 yılları arasında Ereğli'de suç oranlarının %30 arttığını belirtmiştir. Bu artışın nedeni olarak da, 1965'ten itibaren bölgeye gelen sanayi işçilerinin nitelikleri gösterilmiştir. Örgütsüz, konut sıkıntısı içindeki bu insanların daha sonra topluma uyum sağladıkları ve geçen iki yıl içinde suç oranlarının da düştüğü grlmştir. Dönmezer' e göre, suçluluğun artma nedeni sanayileşme ile ortaya çıkan organizasyonsuzluktur (Dönmezer,1974,Aktaran: İçli 1993:39).

İçli ve zcan (1992)'ın Türkiye'deki bütün cezaevlerinde bulunan hükümlülerin %10'unu oluştıran 4000 hükümlü üzerine yapılan, Türkiye'de Ekoloji Suç İlişkisi

Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma isimli araştırmalarında elde edilen veriler doğrultusunda, Türkiye’de hızlı sosyal değişmeye rağmen, bazı tür suçların hala kırsal kesim suçu olduğu ve kır-kent farklılaşmasının da gerek suç türleri, gerekse suçun sıklığı açısından halen mevcut olduğu ortaya konulmuştur. Türkiye’de cana karşı suçlar en sık kırsal kesimde, mala karşı suçlar da il ve ilçelerde işlenmektedir. Bu araştırmayla Türkiye’de suç-ekoloji ilişkisi ortaya konmak istenmiştir (İçli 2013:118-127).

Bu teorinin güçlü ve zayıf yanlarına bakıldığında; Şikago okulu kültür çatışması, sosyal kontrol, çeteler ve benzeri konularla ortaya koyduğu mantıksal çerçeve, nitel ve nicel çalışmalarla kriminoloji bilimine ciddi katkılar sağlamıştır. Ortaya koyulan görüşlerden hareketle kontrol, öğrenme ve alt kültür teorilerine zemin hazırlamıştır.

Bireysel farklılığın göz ardı edilerek suç oluşumuna etki eden en önemli faktörün sosyal yapı olarak açıklanması zayıf yanı olarak belirtilmiştir (Dolu 2011:224-225).

2.3.3.1.4. Gerilim Teorileri

Gerilim teorisi, suç davranışını mikro ve mezzo (orta) düzeydeki etkenlerle açıklayan, bireyin toplumsal ve kültürel hedeflere ulaşmasında sağlanan olanaklara ve araçlara vurgu yapmaktadır. Gerilim teorileri, Durkheim ve Merton’un anomi teorilerinin ayrıntılarına inilerek derinleştirilmesidir (Bilgiç 2010:45).

Gerilim teorisine göre, “insanlar yasalara uyarlar, fakat büyük baskılar altında suça başvururlar” (İçli 2013:102).

“Gerilim Teorisi” kriminolojinin önemli bir teorisi olarak, özellikle ekonomik açıdan toplumun genelinden aşağı seviyelerdeki bireylerin daha sıklıkla yüzleştikleri handikaplarla ilgilenmektedir. Buna göre, “eğitim olanaklarının elde edilebilmesinde toplumun farklı katmanı ve sınıfları arasında fırsat farkları bulunmaktadır. Bu durum ise toplum içinde bir çatışma ortamının oluşmasını sağlar” (Kahya 2006:49).

Merton, “gerçekleştirilemeyen istek ve arzuların kişilerde sapıcı davranışa, toplumda var olan ahlakın reddine ve bunun sonucunda anomiye yol açacağını belirtmiştir. Durkheim’ın anomi teorisinden hareketle, sosyal yapının zengin ve mal sahibi olma arzuları gibi bazı istek ve tutkuları tahrik ettiğini ve aynı zamanda bunları elde edebilmek için kullanılacak araçları da yine sosyal yapının sınırlandığını belirtmektedir” (Bilgiç 2010:46).

Merton, gerilimin kaynağı olarak insanların para eksenli bir başarı hedefinin olduğu bir hayat tarzına doğru koşmaları için hiç durmaksızın kamçılandıkları ancak, bu hedefe nasıl ulaşabileceğine ilişkin yeterli düzenlemenin ve yol göstermenin olmadığı toplumlarda, anomi olarak ifade edilen bir kuralsızlık, normsuzluk ve belirsizlik durumunun ortaya çıkacağını, suça neden olan temel faktörün de bu kuralsızlık atmosferi olacağını ifade etmektedir (Agnew ve Cullen 2003, Aktaran: Dolu 2011:312).

Merton’un teorisi, bir bireyin neden sapmış olduğu konusu ile doğrudan ilgili değildir. Toplumda mevcut olan amaçlara ulaşmada kullanılacak yolların eşit dağılmadığı tezinden hareketle toplumda var olan suç oranlarını açıklamaya çalışır ve bireysel kişiliklerden ziyade suçun sosyal koşullar sonucunda meydana geldiğini belirtir. Merton ve takipçileri, suç oranlarının alt sınıfta daha yüksek olmasını, alt sınıfa mensup kişilerin amaçlarına yasal olarak ulaşma imkânlarının az olmasına bağlamışlardır (İçli 2013:105).

Merton’a göre, “iyi düzenlenmiş toplumlarda amaçlar ve yollar ahenkli bir şekilde bütünleşmişlerdir. Amaçlar ve yollara oransız bir etki olduğu zaman bütünleşmenin bozulması söz konusu olur” (İçli 2013:103).

Cohen ve Merton’un teorik modellerinde eleştirilen en önemli nokta, aynı gerilimi yaşayan insanlardan bazıları suç işlerken diğerlerinin neden suç işlemediğidir? 1959 yılında yayınladığı makalesiyle Richard Cloward, suç fırsatlarındaki erişebilirlik durumuna bağlı olarak bazı bireylerin isteseler de suç işlemelerinin mümkün olamayacağını ortaya koymuştur. Cloward’a göre suçun, meşru yolların herkese açık olmamasıyla olduğu kadar, gayri meşru yolların da esasen herkese açık olmayışıyla

ilgili olması anomi-gerilim geleneğini yeni bir aşamaya ulaştırmış olmaktadır (Cloward 1959. Aktaran: Dolu 2011:317).

Merton, gerilimin kaynağı olarak insanların para eksenli bir hayat için mücadele verdiği bunun engellenmesi durumunda sapıcı davranışların ortaya çıkmakta olduğunu. Gerilim teorisinin suç olayını yalnızca alt sınıfa aitmiş görmesi, insanların maddi çıkar için suça karışma düşüncesi, üst sınıfta yapılan suç olayların nedeni açıklayamamaktadır.

2.3.3.2. Sosyal Süreç Teorileri

Sosyal süreç teorileri toplumdaki bireylerin karşılıklı etkileşim ve iletişimi sonucunda doğan davranışlarının oluşum durumunu ve suç olgusunun oluşumunu inceler. Toplumun bazı insanları suçlu veya sapmış olarak etiketlemeleri, kişinin yaşamını bu yönde sürdürmesidir. Sosyal süreç teorileri etiketleme, kontrol, sosyal öğrenme ve davranış teorilerini içermektedir.

2.3.3.2.1. Etiketleme Teorisi

Suçlu davranışı açıklama çabası içinde yer alan bir başka teori de etiketleme teorisidir. Bu görüşü paylaşan Becker'e göre, sapma bireyin davranışının niteliği değil, diğerlerinin bu davranışı sapmış olarak etiketlemelerinin sonucudur (Becker ?, Aktaran İçli 1993:17).

Tannenbaum tarafından 1938 yılında ortaya atılan ve sonradan Becker tarafından geliştirilen bir teoridir. Bu teoriye göre, "ilk defa suç işleyen bir kişi tüm kişiliği ve sosyal yaşamı bakımından olumsuz olarak değerlendirilmekte ve buna tepki olarak tekrar suç işlemektedir. Toplumdaki güçlüler tarafından suçlu olarak damgalanan kişiler daima yeni suçlar işleyeceklerdir. (Demirbaş 2010:131-132).

Etiketleme teorisinin öncülerinden olan Becker'e göre suç olgusu, "toplumda egemen sınıf veya güçlü konumda olanların çıkarsal öngörülerini çerçevesinde inşa edilen bir tanımlama biçimi ile ilintilidir" (Bilgiç 2012:60-61).

Etiketleme teorisine yapılan eleştirilere bakılacak olunursa, etiketleme teorisi bütün suçluların yakalanmadığını ve yalnızca yakalanan suçluların damgalandığını ortaya koymakla, suç ve suçluluğa yeni bir bakışta yeni bir pencere aralamıştır. Etiketleme teorisinin eleştirildiği nokta ise, suçluların yalnızca yakalananlardan ibaret olmadığını, hatta yakalananların gerçekten suçlu denebilecek bilgi ve tecrübeden yoksun acemiler olduğu, profesyonel suçluların rahatlıkla ceza adalet sistemindeki boşluktan faydalanarak kurtulmayı başardığı şeklindedir (Dolu 2011:412).

Etiketleme teorisine getirilen diğer olumsuz eleştirilerin başında, gerek ceza adalet sistemine gerekse de toplum tarafından herhangi bir tepkiyle karşılaşmalarına rağmen pek çok insanın neden suç işlediğini açıklayamaması gelmektedir. Eleştirilen bir diğer nokta ise, suça neden olan pek çok faktör vardır ve gerek ilk kez suç işlerken, gerekse de sonraki suçlarda etiketlenmeden kaynaklı yeniden suç işlemesine dayalı bir senaryo olmayabilir. Ayrıca kişiye yapılan etiketlemelerin kalıcı olmadığı, geçici olgular olduğu ve kişi hapisten çıktıktan sonra, daha önce yapılan etiketlemenin de ortadan kalkabileceğidir (Dolu 2011:412-413).

Özellikle suç geçmişi bulunan kişilere toplum tarafından yapılan etiketlemeyle kişi yeniden suça karışmaya zorlanmaktadır. Aksi durumda toplumla bütünleşememekte toplum dışına atılarak kişiye yeni bir şans tanınmamaktadır.

Etiketleme teorisi suça karışmış kişinin yeni suç oluşumuna dahil olmaması için önleyici çalışmalar arasında hapisanelerin yoğunluğunun azaltılması, sosyal yaşama daha çabuk dönmelerini sağlayarak rehabilite sürecine geçişi kolay hale getirecektir. Ayrıca çok fazla suç geçmişi bulunmayan kişilere ikinci bir şans verilmesi de suç önleyici stratejilerdendir (Dolu 2011:414-415). Bu stratejiler göz önüne alındığında denetimli serbestlik sisteminin etiketleme teorisyenlerin belirtmiş olduğu suç önleme politikasına uygun bir sistem olduğu görülmektedir.

2.3.3.2.2. Kontrol Teorileri

Sosyal kontrol teorisi suçluluğu açıklarken, bireylerin toplumdaki değer, norm ve kurumlara olan bağlılığını ve bu bağlılıkla oluşan sosyal denetim olgusunu temel almaktadır (Bilgiç 2012:57-58). Çocukluk dönemlerinde yeterli içsel denetiminin gelişmeyişi veya içsel denetim mekanizmasının sonradan işlevselliğini yitirmesi ile aile, arkadaş, okul ortamlarında kazanılan sosyal rollerin birbiriyle çatması veya öğrenilen davranışların karışıklık arz etmesi gibi faktörlerin, bireyin suç veya sapkın tutum geliştirmesinde etkili olduğunu öngörmektedir (Bilgiç 2012:57-58).

Bir kimsenin neden kurallara uyduğu, herkesin neden sapsmış olmadığı sorusuyla işe başlayan kontrol teorisyenleri arasında Hirsch, çocuk suçluluğu konusunda kontrol teorisi geliştirmiştir (İçli 1993:17).

Travis Hirschi geliştirmiş olduğu sosyal kontrol teorisinin en tanınmış teorisyenidir.

Hirschi'ye göre suç insanların içinde yaşadıkları toplumla aralarındaki bağın zayıflaması sonucu meydana gelir. Sosyal bağın güçlü olması insanların birbirine kenetlenerek toplumsal kurallara göre hareket etmesini sağlar (Geleri 2014:8).

Hirschi'nin kontrol teorisine göre, "bireyin topluma bağlılığı zayıfladığı ölçüde suçluluk olasılığı artar" (Hirschi 1996, Aktaran: İçli 2013:138) Hirschi, bireyin topluma olan bağlılığını bağlılık, taahhüt, katılım, inanç olmak üzere dört unsur üzerinden analiz etmektedir (İçli 2013:138): Bağlılık: Kişinin ebeveyn ve arkadaşlarına olan bağlılığı arttıkça, toplumun beklentilerine uygun davranma olasılığı da artar. Taahhüt: Kişinin uzun vadeli amaçlara ulaşmak ve başarı elde etmek için yasal faaliyetlere uyum olasılığı artar. Katılım: Kişinin yasal faaliyetlere harcadığı zaman ve enerji arttıkça onun topluma uyum olasılığı artar. İnanç: Kişi toplumun normlarının ahlaki geçerliliğine bağlandıkça uyum olasılığı artar (Hirschi 1996, Aktaran: İçli 2013:138).

Kontrol teorilerinin, etkin bir suç önleme için daha çocukluk aşamasında insanlara öz kontrolün kazandırılması gerektiğini, öz kontrol artıkça suç işleme davranışında azalma olmasını vurgulaması, özgün ve güçlü noktasıdır. Teorinin bir diğer güçlü noktası ise, kişilerin kaybedecek şeyleri arttıkça suçtan uzak durma eğiliminin azaldığını belirtmesidir. Ayrıca, insanların çevreleriyle olan bağlarının güçlenmesi sonucunda bireyin içinde yaşadığı toplumun kurallarını daha az çiğneyeceği, toplum tarafından önemsendiğini bilen kişilerin toplumun kişiden beklediği yönde ilerleme çabası içinde olması suç önlemede etkili olacaktır. Kontrol teorisinin güçlü yanlarının yanı sıra bir takım zayıf yanları da bulunmaktadır. Özellikle insanın başıboş bırakıldığı takdirde suç işleyeceği veya sosyal normlardan sapacağı düşüncesi ve insanları özü itibarıyla kötü, suç işlemeye ve toplumsal normlardan sapmaya eğilimli görmesi, teorinin zayıf yanları olarak görülmektedir (Dolu 2011:291-292).

2.3.3.2.3. Sosyal Öğrenme ve Davranış Teorileri

Sosyal öğrenme teorileri, suçun, suçlu davranışla ilgili normların ve davranışların öğrenilmesinin bir ürünü olduğunu kabul etmektedir Sosyal öğrenme teorilerinin dayanağı, 19.yy sonlarına, Gabriel Tarde'nin 'taklit' teorisine dayanmaktadır (İçli 2013:127). Tarde, Lombroso'nun suçun kaynağını biyolojik faktörlere dayandıran yaklaşıma tepki olarak "Taklit Kanunları" eseriyle suçun kaynağını açıklamıştır. Ona göre suç sosyal sebeplere bağlı olarak taklit yoluyla öğrenilen bir davranıştır. Tarde'nin bu fikirleri aynı dönemde yaşayan Durkheim'in düşüncelerinin ağır basmasından dolayı çok kabul görmemiştir (Dolu 2011:234-236).

Sosyal öğrenme teorisyenlerinden bir diğeri de Albert Bandura'dır. Bandura'ya göre birçok öğrenmenin temelinde gözlem ve başkalarının yaptığı davranışlar yoluyla öğrenme vardır. Bu teori suçluluğu, öğrenme faaliyetinin sonucu olarak görmekte, bireylerin anti-sosyal akran grubu ile etkileşime girmelerini, onların suç işlemelerinde temel risk faktörü olarak görmektedir. Modern toplumlardaki şiddet davranışlarının kaynağı olarak aile yapıları, çevresel deneyimler ve kitle iletişim öğeleri görülmektedir. (Bilgiç 2012:54-55). Başka bir deyişle Bandura, çocukların, yetişkinlerin şiddet içeren

davranış modellerinden saldırgan davranışı öğrendiklerini ve yaşamlarının ilerleyen yıllarında bu saldırgan davranış kalıplarının sosyal ilişkilerinde kalıcı olduğunu ifade etmektedir (İçli 2013:127).

Bu ekole mensup bir başka kriminolog ‘ayırıcı birleşimler’ teorisi ile bilinen Sutherland’dır. Sutherland (1978) bu teorisiyle, suçlu davranışın diğer herhangi bir davranış gibi öğrenildiğini ileri sürmekte ve öğrenme sürecini detaylı olarak açıklamaktadır (İçli 1993:17).

Sutherland, Tarde’nin öğrenme teorisini sürdürme ve basitleştirme girişimlerinde bulunmuş, kendi teorisini geliştirerek, suçu herhangi bir kültürde, herhangi bir kişiyi etkileyecek öğrenme sürecinin sonucu olarak tanımlamıştır. Bu teoriye göre, “suç yaratan kanunları ihlal yönündeki düşüncelerin, ihlal etmeme yönündeki düşünceleri aştığı zaman kişiler suç işlemektedir. Suçun öğrenilmesi, suça dair teknikleri kapsamaktadır” (Demirbaş 2010:129).

Sutherland’ın ayırıcı birleşimler teorisine genel olarak bakıldığında, suçlu davranışın öğrenildiği, öğrenilen suçlu davranışın samimi kişisel gruplar içinde cereyan ettiği ve suçlu davranışın iletişim süreci içerisinde diğer bireylerle etkileşime geçilerek öğrenildiği belirtilmektedir. Teorinin anahtar önermesi “yasaların ihlal edilmesini olumlu kabul eden tanımların, olumlu görmeyen tanımlardan fazla olması kişiyi suç işlemeye iter” şeklindedir. Bu nedenle Amerikan toplumunda ilişkin kültür çatışması vardır (İçli 2013:129-130).

Sutherland’ın teorisi, kişinin kendi arzusunu ihmal etmesi, mağdurun rolünü dikkate almaması, suçun çıkış noktasını açıklayamaması, biyolojik faktörleri hesaba katmaması ve genel sosyolojik teori ve araştırma ile yeterince yakından ilişkili olmaması bakımından çok fazla eleştiriye maruz kalmıştır (İçli 2013:131). Ayırıcı birleşimler teorisi, gençlik çetelerinin suçluluğunu ortaya koymak bakımından ele alınabilir, fakat genel olarak yabancı suçluluğunu açıklamak bakımından da yetersizdir (Demirbaş 2010:129).

Sosyal öğrenme teorileri kapsamında ele alınan bir diğer teori, Burgers ve Akers (1966) tarafından geliştirilmiş olan ‘ayırıcı güçlendirme teorisi’dir. Bu teori ayırıcı bileşenler teorisinden daha geniş bir içeriğe sahiptir. (Bilgiç 2012:56) Burgers ve Akers ayırıcı bileşenler teorisini daha iyi bir noktaya getirebilmek için psikoloji bilimiyle sentez yapmışlardır (Dolu 2011:249).

Dolu’ya (2011:257) göre, sosyal öğrenme teorilerinin geldiği son noktada pek çok farklı bakış açısını bünyesinde barındırması Akers’in son elli yılda sabırla bütün vakit ve enerjisini bu alana vakfetmesine borçludur. Sosyal öğrenme teorisinin, suçlu davranışın nasıl öğrenebileceğine ilişkin alternatif öneriler getirirken aynı zamanda suçlu davranışın nasıl devam ettirildiğine ilişkin sağlam açıklamalar yapması bu teorinin güçlü yanlarından.

Sosyal öğrenme teorisine getirilen eleştirilerden biri de, bireylerin suçlu bireylerle bir araya gelmekle mutlaka suçlu olmayacağı, bazen de suçlu bireylerin kendileri gibi suçlu insanları arayıp bulduğunun göz ardı edilmesi noktası olmuştur (Dolu 2011:258).

2.3.3.3. Sosyal Çatışma Teorileri

Çatışmacı yaklaşım teorisyenleri toplumu sosyal düzenin daha çok gücü elinde bulunduran bir sınıf tarafından yönetildiğini savunmaktadır. Bu yaklaşım toplumu, yaşayan insanların karşılıklı anlaşma, uzlaşma veya yardımlaşmaların sonucu değil; tarafların değişik düzeylerde tekrarlanan çatışma sonucu oluştuğunu savunmaktadır (Adak 2009:27-28).

Çatışmacı yaklaşım suçu, kapitalist sınıf ile sömürülen alt sınıflar arasında baskın gelme-direnç gösterme mücadelesi sonucunda ortaya çıkan doğal sonuç olarak görmektedir. Suçun önlenmesi için de kapitalist düzenin daha eşitlikçi ve insancıl bir sistem ile değiştirilebileceği sosyalizmin devreye girmesi en önemli alternatiftir (Dolu 2011:439).

Genel olarak değerlendirildiğinde suç ve suçlu davranışın birden fazla teoriyle anlatıldığı görülmektedir. Bazı sosyolojik teoriler suçu sosyal yapı ile ilişkilendirerek açıklarken bazıları etkileşimci yaklaşımla, bazıları ise çatışmacı yaklaşımla açıklamaktadır. Suç olgusunun nedenlerini ve nleme çalışmalarının etkin sonuç vermesi için suç teorilerinin hepsinin önemli olduğu ve bir sentez yapılması gerekmektedir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda sosyal yapı (işlevselci) ve sosyal süreç (etkileşimci) teorilere daha çok değinilecektir.

III. BÖLÜM

3. SUÇ ÖNLEMeye YÖNELİK MODEL VE POLİTİKALAR

Bu başlık altında suç önlemeye yönelik modeller, Türkiye’de kamu kurum ve kuruluşlarının suç önlemeye yönelik yaptığı çalışmalar ve suç önlemede bilimsel çalışmalar ve veri ihtiyacının önemi konularına değinilecektir.

3.1. Suç Önleme

Suç olgusuna ilişkin en önemli problem olarak görülen suç yoğunluğunun giderek artması, suçu önlemeye yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

Emniyet ve güvenlik konusu insanoğlunun var oluşundan bu yana her zaman öncelikli konulardan biri olmuş, yaşama hakkından söz edilebilmesi için güvenliğin sağlanmış olması gerekmektedir. Bu nedenle suçun oluşumunu engellemek ya da ortadan kaldırmaya yönelik suç önleme çalışmaları giderek önem kazanmaktadır. Kısacası suç önleme, suçun oluşumuna engel olma, ortadan kaldırma veya suç sayısını, yoğunluğunu ve etkisini azaltma olarak tanımlanmaktadır (Geleri 2013:36-37).

Suçun kontrol altında tutulmasının en önemli aracı olarak görülen, suç işleyeni, suç türüne göre çeşitli şekillerde cezalandırmayı içeren ceza anlayışının suçu tamamen ortadan kaldırmadığı, yeni suç türlerini beraberinde getirdiği söylenebilir.. Bu nedenle de, sosyal bir problem olan suçun oluşumunu azaltmak için birçok model ve yaklaşım geliştirilmiş ve temel amaç olarak da toplumsal barışın ve huzurun korunması hedeflenmiştir. Söz konusu modellere aşağıda ayrıntılı olarak yer verilmektedir.

3.2. Suç Önlemeye Yönelik Modeller

Suç önlemeye yönelik olarak geliştirilen dört temel modelden bahsedilebilir. Bunlar (Brantingham ve Faust 1976, Aktaran: Geleri 2013:38):

1. Proaktif model,
2. Önleyici model,
3. Adli/Tepkisel model ve
4. Onarıcı (Cezalandırıcı/İslah Edici) modeldir.

Suçla mücadelede kullanılan bu modellerden her biri, suç sorununa değişik gelişim aşamalarında müdahale ederek, kendine ait özel anlayış ve yaklaşımları olan birbirinden bağımsız modellerdir. Söz konusu her model, kendinden önceki suçla mücadele aşamasının etkisiz ve yetersiz kalması durumunda devreye girmiş ve bir önceki modelde görülen eksiklik ve yetersizlikleri tamamlayarak suçlarla mücadelede başarılı olmaya çalışmıştır. Bu açıdan, teorik olarak ilk modelin başarılı olması durumunda diğer modellere ihtiyaç duyulmamaktadır (Geleri 2013:38).

3.2.1. Proaktif Model

Proaktif modelde temel amaç insanları suça iten nedenleri ortadan kaldırmak suretiyle kişilerin yasalara saygılı, iyi birer vatandaş olma algısını oluşturmaktır. Suçların işlenmesi için elverişli fırsatları yok ederek, suç işleme düşünce ve kararlılığını zayıflatıcı stratejileri içermektedir. Bu anlamda, geniş kitlelerin katılımı ve işbirliğiyle suçların işlenmesinde etkili olan etmenlerin ortadan kaldırılması veya en düşük seviyeye çekilmesine yönelik çalışmalardan oluşmaktadır. Proaktif modelde ideal anlamda suç işleme düşüncesinin dahi oluşmasını engellemek isteyen bir felsefe söz konusudur (Geleri 2013:39).

Proaktif modelin belli başlı özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Geleri 2013:38-40):

- Uzun vadeli bir yatırımdır ve sonuçlarının net, tam ve somut bir şekilde gözle görülmesi mümkün değildir.

- Aileler, okullar ve diğer benzeri eğitim kurumları bu tür yatırımın yapılabileceği en uygun yerlerdir.
- Devletin ilgili kurumlarıyla, en üst seviyedeki yetkililerden en altta görev yapan personele kadar, sadece olumsuzlukların kontrolü ve giderilmesi için değil, aynı zamanda olumlu ve iyi yaklaşımların harekete geçirilmesi ve desteklenmesi için kurumlar arası işbirliği önem taşımaktadır.

Sezer (2010:25)'e göre reaktif (suç sonrası) ve proaktif (suç öncesi) faaliyetlerin tamamı, suçun önlenmesindeki temel yaklaşımlara ışık tutan modeller olarak değerlendirilmelidirler.

Proaktif model, suç önlemede etkin olan bütün kurumların uygulayabileceği bir modeldir. Özellikle emniyet güçlerinin son yıllarda suç önleme politikalarında kullandığı toplum destekli polis uygulamalarının bu modele uygun bir çalışma olduğu söylenebilir (Sezer 2010:60).

Nitekim gelişmiş ülkelerde suç nedenlerinin analitik olarak belirlenmesinde ve önlemlerin geliştirilmesinde, kurumlarla ve vatandaşlarla işbirliği yapılmasında suç oluşumunu önlenmeye yönelik Toplum Destekli Güvenlik Hizmeti yaklaşımı kabul görmektedir. Bunu gerçekleştirebilmek için de güvenlik hizmetlerinin yönetiminde proaktif ve analitik anlayışın yerleştirilmesi zorunlu görülmektedir (Sezer 2010:61).

Ertürk ve Bulut (2012:113)'a göre, “proaktif kolluk uygulaması, insan hakları ihlalleri konusundaki kaygılarda göz önüne alınarak yapılan bir tercih olarak ortaya çıkmış ve araştırma/soruşturmalarda masum insanların temel hak ve hürriyetlerinin ihlâlini ortadan kaldırmaktadır.”

3.2.2.Önleyici Model

Önleyici model doğrudan potansiyel suçlular ve suç işlenmesini kolaylaştıran fiziksel unsurlar üzerinde odaklanmaktadır. Bu yapısı itibarıyla söz konusu model birinci olarak mala karşı (hırsızlık, kapkaç gibi), ikinci olarak da şahıslara (suikast,

adam kaçırma, bombalı eylem gibi) karşı işlenen suçları hedef almaktadır. Suçların işlenmesini zorlaştırmak, suçluların yakalanmasını kolaylaştırmak ve suç sonrası elde edilmesi düşünülen kazancı ortadan kaldırmak suretiyle suçların önlenmesini amaçlamaktadır (Geleri 2013:41). Önleyici modele göre suç önlemek için uygulanması gereken bazı tedbirler, Demirbaş (2010:323)'tan hareketle şu şekilde sıralanabilir:

- Bankalarda, gece soygunlarına karşı çelik odaların düzenlenmesi,
- Mağazaların, iş yerlerinin ve konutların soygununa karşı alarm gibi teknik güvenlik önlemlerinin alınması,
- Özel tehlikedeki yerlerin (kuyumcu, döviz alım satımı yapan iş yerleri vb.) gizli polis ve dedektifler aracılığıyla korunması,
- Meslekleri vasıtasıyla özel tehlikedekiler (para taşıyanlar gibi), amaca uygun savunma silahları (korku ve işaret tabancaları, yoğun ışık ve ses etkisi geliştiren veya saldırganı yoğun renkte bir boyayla boyayan vb. araçlar),
- Polis devriyeleri vasıtasıyla şehrin ıssız yerlerinin ve parkların geceleri kontrolü.

Proaktif model ile önleyici model arasındaki farka bakılacak olunursa, proaktif modelde, insanların suç işleme düşüncesi ve niyetine dahi sahip olmasını ortadan kaldıracak sosyo-ekonomik, siyasal, kültürel ve eğitim odaklı projelerin, modellerin geliştirilmesi hedeflenirken, önleyici modelde, bütün bu çalışmalara ve programlara rağmen insanların suç işleme düşüncesine sahip olmaları halinde bu düşüncelerini hayata geçirmelerinin engellenmesi hedeflenmektedir (Geleri 2013:41).

3.2.3.Adli/Tepkisel Model

Adli/Tepkisel model, mevcut sorunun ortadan kaldırılması ve yeniden ortaya çıkmasının engellenmesi adına atılacak adımları kapsamaktadır. Polisin suç araştırma ve soruşturma faaliyetleri kapsamında yapmış olduğu bilgi toplama, yakalama, gözaltına alma, sorgulama ve yargılama çalışmaları, bir bütün olarak bu modelin içine girmektedir (Geleri 2013:41).

Adli/Tepkisel modelin etkin bir şekilde işleyebilmesi için polis ve savcılık birimleri cezai işleyişin olabilecek en erken aşamasında iletişime geçmelidir. Soruşturma hâkimlerinin olduğu sistemlerde bunların da olabilecek en erken aşamada devreye girmesi gerekir. Tutuklamanın alternatiflerinin kullanılması için karar olabildiğince erken bir aşamada verilmelidir (Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği 2013:19).

Genel olarak suç önleyici modellere bakılacak olursa proaktif ve önleyici modeller suçun oluşumunun önüne geçilmesine yönelik çalışmalar yürütürken adli/tepkisel model suçun oluşumu anında araştırma ve soruşturma faaliyetleri kapsamında yapmış olduğu bilgi toplama, yakalama, gözaltına alma, sorgulama ve yargılama çalışmaları kapsamaktadır.

3.2.4.Onarıcı/Cezalandırıcı Model

Onarıcı/Cezalandırıcı model, suç işlendikten sonra gerekli soruşturmaların yapılması, suçluların yakalanıp mahkemeler tarafından mahkum edilmesini kapsayan bir süreçtir. Bu yaklaşımda, suç işlemiş olanların cezalandırılma ve ıslah yoluyla bir daha suç işlemelerinin önüne geçilmesi hedeflenmektedir (Geleri 2013:43).

Onarıcı adalet programlarının(Beşe 2013:7-8) tarafından hareketle hazırlanan onarıcı/cezalandırıcı modelin özellikleri şu şekilde belirtilebilir:

- Suçun, failin ve mağdurun şartlarını göz önünde tutan esnek bir modeldir,
- Her insanın onuruna ve eşitliğine saygı duyan, mağdurların faillerin ve toplumun iyileştirilmesi ile sosyal uyumun gelişmesini destekleyen bir anlayışla hareket eder,
- Toplumun suçu ve sosyal uyumsuzluğu önlemede ve bunlara cevap vermede temel role sahip olduğunu benimser.

Onarıcı/cezalandırıcı anlayışla hareket eden liberal yaklaşıma göre, bireyin suçlu hale gelmesinde bazı sosyo-ekonomik olumsuzluklar (yoksulluk, işsizlik, ailesel sorunlar, sosyal ve ekonomik engellenme, kişiliğe ilişkin bazı sorunlar vb.) etkili olmaktadır. Bu

nedenle de onarıcı adalet programlarının bireylerin cezaevinde iyileştirici programlar sayesinde rehabilite edilmeleri ve bazı mesleki beceriler kazanmaları gerektiği ileri sürülmektedir (http://www.cteds.adalet.gov.tr/makaleler/zahirkizmazmakaleleri/zahirkizmaz_cikvehapsetmeninsucuengellemeyeetkisi.pdf :20).

Yukarıda değinilen modeller dışında da konu ile ilgili farklı yaklaşımlar vardır. O'Block ve Arkadaşları. (1991) suçun önlenmesi ve suç tekrarının yaşanmaması için iki yaklaşım tipinden bahsetmektedir. Bunlar (Geleri 2013:43):

- Katı (sert) yaklaşım
- Yumuşak yaklaşım

Katı yaklaşım tipine göre, suçluların en sert bir şekilde cezalandırılması gerektiği, işlemiş oldukları suç karşılığında hak ettikleri en ağır cezaya çarptırılmasıyla insanların ders alacakları, bir daha suç işlemeyecekleri düşünülmektedir.

Yumuşak yaklaşım tipine göre ise, suçluların insan olduğunun unutulmaması, onların duygularının, düşüncelerinin, yetiştikleri aile ve sosyal çevrenin ve içinde bulundukları olumsuz şartların çerçevesinin de değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Burada suçla mücadelede toplum ve suçlular için en sağlıklı ve yapıcı yolun, suçluların rehabilitasyonuna bağlı olduğu görüşü ağır basmaktadır (Aktaran: Geleri 2013:43). Yumuşak yaklaşım tipinin üzerinde durduğu insani değerler ve rehabilitasyonla iyileşmenin mümkün olacağı vurgusu onarıcı/cezalandırıcı modele uygun olarak kabul edilebilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde suç önleme modellerin basamak basamak ilerlediği bir modelin etkili olmaması halinde diğer modele geçiş yapılacağı görülmektedir. Proaktif model, suç oluşumuna ait düşüncenin dahi oluşumuna fırsat vermediği, tüm kurumlar tarafından özellikle ahlaki ve eğitim çalışmalarıyla desteklenen algı değişimine katkı sağlayan bir modeldir. Önleyici model suç oluşumuna zemin hazırlayan durumların ortadan kaldırılarak potansiyel suçluların suça karışmasını önlemeye çalışan bir modeldir. Önleyici model bu yönüyle rutin aktiviteler teorisiyle benzerlik göstermektedir. Rutin aktiviteler teorisinde de hedefin görünür olması, değerli

veya arzu edilir olması, suça karşı korumasız olması, hedefin müsait ve erişilebilir olmasının suça davetiye çıkardığı anlatılmaktadır (Dolu 2011, 128-130).

Onarıcı/cezalandırıcı model ise suçun meydana gelmesinden sonraki süreci kapsar. Bu modelde suça karışan kişinin bir daha suç eylemine karışmaması amaçlanmaktadır. Onarıcı/cezalandırıcı model denetimli serbestlik sistemine en yakın model olarak görülmekte, yeni suç oluşumunun önüne geçmek için kişilerin suça karışma faktörlerini tespit ederek, rehabilite sürecine dahil ederek farkındalık yaratma çabası içinde olduğu görülmektedir.

Çalışma kapsamına dahil edilen suç önleme modelleri özellikle denetimli serbestliğin suç önlemede ne düzeyde çalışmalar yapması gerektiği, yönünde araştırmaya ışık tutacaktır.

3.3. Türkiye’de Suç Önlemeye Yönelik Politikalar

Bu başlık altında Türkiye’de Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşların suç önlemeye yönelik politikaları ve suç önlemede bilimsel çalışmalar ile veri ihtiyacının önemi konusuna değinilmiştir.

3.3.1. Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşları Tarafından Suç Önlemeye Yönelik Suç Önleme Politikaları

Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşları tarafından suç önlemeye yönelik suç önleme politikaları başlığı altında özellikle suç önleme konularına ağırlık veren Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Komutanlığı, Ceza İnfaz Kurumları ve Denetimli Serbestlik Kurumunun suç önleme politikaları üzerinde durulacaktır.

3.3.1.1. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Komutanlığının suç önleme üzerindeki etkisi:

Sezer (2010:25)'e göre, suçun önlenmesinde, suç öncesi çalışmaların etkili olduğu ayrıca suç sonrası yapılan faaliyetlerin suçluların yakalanarak cezalandırılmasının hem suç işleyen için hem de işleme ihtimali kişilerde caydırıcı etkisi göz ardı edilmemelidir. Suç önleme çalışmalarında emniyet güçleri ve jandarmanın rolüne bakıldığında, son yıllarda suç öncesi müdahale programlarına ağırlık verildiği, halkla polisin/jandarmanın yakın ilişkiler kurarak suç oluşumunu engellemeye yönelik çalışmaların arttığı söylenebilir.

Sezer (2010:60)'e göre Toplum Destekli Polislik, “problem çözmeye odaklanmak suretiyle sorumluluk ve etkinliği geliştirmeyi hedefleyen ve vatandaş merkezli hizmet sunmayı amaçlayan, ülkemizde suçların önlenmesi amacıyla yapılan en kapsamlı projedir.”

Toplum Destekli Polislik (TDP) modeli, olaylara anında müdahale ve genel anlamda suç merkezli polislik ile karşılaştırılmaktadır. Ancak, her ne kadar TDP daha fazla sayıda üniformalı polisi tekrar devriyeye koymayı içeriyorsa da, modelin felsefesi toplumun farklı kesimleriyle işbirliği içerisinde suçla mücadeleyi esas almaktır. Çocuklara, yaşlılara, esnafa, sivil toplum örgütlerine ve toplumun farklı birçok kesimine yönelik özel programlar yürütülmektedir (Beşe 2013:74-75).

Toplum Destekli Polisliğin temel faaliyet alanlarından bazıları Beşe (2013:135-137)'den hareketle “Kurumsal ve Bireysel Ziyaretler, Danışmanlık ve Destek Çalışmaları, Sosyal Yardım Çalışmaları, Okul Aile Birliği Toplantıları, Bilgilendirme Çalışmaları/Seminerleri, Bireysel İrtibat Çalışmaları, Sosyal Faaliyet ve Programlar” şeklinde örneklendirilebilir.

Toplum destekli polis uygulamalarından güven timleri Beşe (2013:73)'ye göre özellikle kamuya açık alanlarda ve mala karşı işlenen suçlarda (kapkaç ve hırsızlık gibi) önemli sonuçlar elde etmiş, önemli başarılarla imza atmış bir yöntem olarak dikkat

çekmektedir. Simitçi, boyacı, esnaf, taksici, tamirci ve benzeri farklı görünümle ile dolaşan, sabit duran sivil polislerden oluşan özel ekipler farklı yerlerde farklı zamanlarda farklı görünüm ve kimlikler ile suçların önlenmesini sağlamışlardır.

Ancak burada altının çizilmesi gereken noktalardan biri, suçların işlenmesinin altında yatan sosyolojik, psikolojik birçok nedenin bulunduğu ve polisin, bir bütün olarak da ceza adalet sisteminin kontrolü dışındaki unsurların toplumdaki suç seviyelerini belirlediğidir. Dolayısıyla bu durumda da sadece polisiye tedbirlerle suçları önlemek pek mümkün değildir (Beşe 2013:71)

Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Komutanlığının suç önlemeye yönelik yürüttüğü çalışmalarda modellerin çeşitlilik gösterdiği proaktif, önleyici ve adli tepkisel modellerini ihtiyaç duyulan duruma göre kullandığı görülmektedir.

3.3.1.2.Ceza İnfaz Kurumlarının suç önleme üzerindeki etkisi:

Son yıllarda Türkiye’de ceza infaz kurumlarının toplumsallaştırıcı etkisini geliştirmek ve mahkûmların ceza infaz kurumlarında toplumsallaşması, meslek edinmesi ve topluma yeniden katılması için çalışmalar yapılmaktadır. (Mandıracı 2015:21)

Yaşanan toplumsal değişimle birlikte suç çeşidinin ve suçlu sayısının artması çoğu zaman, hapisanelerin ciddi şekilde aşırı kalabalıklaşmasına neden olmaktadır. Bu da, bütün mahpuslara insan olmalarının gereği olan saygı ve değer gösterilerek yaklaşılmasını öngören Birleşmiş Milletler standartlarının ve diğer standartların ihlal edildiği cezaevi koşulları oluşmasına neden olabilmektedir (Kıraç vd, 2007:3). Artan tutuklu ve hükümlü sayısına, yeni cezaevleri inşa ederek ve kapasite arttırarak cevap vermek zorunlu gibi görünse de, aslında suç önleyici ve dolayısıyla mükerrer suçluluğun (cezaevine geri dönüşlerin) azaltılmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmesi gerekmektedir. Mandıracı (2015:24)’ya göre, cezaevine girmiş olan kişilere yönelik geliştirilecek bireyselleştirilmiş programlar, mükerrer suçluluk oranını düşürecektir.

Kıraç ve arkadaşları (2007:3)'na göre, dünyanın pek çok ülkesinde mahkûmlar hayatın temel etkinliklerinden yoksun bırakılarak, çok aşırı derecede kalabalık koşullar altında, yetersiz beslendikleri şartlarda tutulmaktadır. Hastalıklara özellikle açık oldukları halde, onlara zayıf tıbbi imkânlar verilmekte, aile üyeleriyle temas kurmakta zorluk çekmektedirler. Bu koşullar mahkûmların hayatını hakikaten tehlikeye sokmaktadır

Cezaevlerinin suç önleme üzerindeki etkisi incelendiğinde, gerek bireyleri toplumdan yalıtmaları gerekse de içerdiği cezaevi alt-kültürü nedeniyle, bazı suçlular için adeta suç okulları işlevini görmektedir. Hatta mahkûmlar, suç dünyasına ilişkin bazı teknikleri, tutum ve değerleri cezaevlerinde öğrenebilmektedirler. Cezaevi alt-kültürünün etkisiyle birey suça yönlendirilmekte mahkûmun, var olan suç-alt-kültürüne bağılılık düzeyinin artmasıyla tahliye sonrası toplumsal yaşamla bütünleşme veya uyum sağlama olasılığı azalmakta, bazı suçluların yeniden suç işlemelerinde etkili olabilmektedir. Cezaevi alt-kültürünün varlığı veya içselleştirilmesi, suçlunun ıslah edilme süreci üzerinde engelleyici veya etkisizleştirici bir rol oynamaktadır. http://www.cteds.adalet.gov.tr/makaleler/zahirkizmazmakaleleri/zahirkizmaz_cikvehaps-etmeninsucuengellemeyetkisi.pdf :20)

3.3.1.3. Denetimli Serbestlik Sisteminin suç önleme üzerindeki etkisi:

Çalışmanın konusuyla doğrudan ilgili olan denetimli serbestlik uygulamasına ayrı bir bölümde ve ayrıntılı olarak yer verileceğinden dolayı, burada sadece kısaca değinilmekle yetinilecektir.

Denetimli serbestlik sisteminde, hem madde kullanımı olan hükümlülerin hem de suça sürüklenen çocukların, verilen hizmetler aracılığıyla yeniden suç işleme olasılıkları azaltılmakta, kişilerin hayatlarını zorlaştıran problemlerin çözümü konusunda yardımcı olunmakta, ayrıca yaşam kalitelerinin artırılması konusunda onları motive edici görüşmeler yapılmaktadır. Böylelikle kişileri sorunlarla başa çıkmaları konusunda eğitip, benzer durumlarda kaldıklarında yeni stratejiler geliştirip, tekrar suça yönelmeleri önlenmekte ve bu yolla toplumun korunmasına katkıda

bulunulabilmektedir. Denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında, madde bağımlılarının tedavisi gerçekleştirildiğinden, madde kullanımının neden olduğu suçlarda azalmalar görülmektedir. Aksi takdirde, madde kullanımı sorununa çözüm getirilemeyen bireyler, madde ile bağlantılı diğer suçları da işlemeye devam ettiklerinden, madde kullanımlarıyla birlikte suç işleme oranlarında da artış gözlenmektedir (Müftüoğlu 2009:6-8). (http://www.cteds.adalet.gov.tr/makaleler/zahirkizmazmakaleleri/zahirkizmaz_cikvehapsetmeninsucuengellemeyeeetkisi.pdf :20)

5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nun 17. Maddesinde koruma Kurulunun hükümlü ve mağdura yönelik verilecek hizmetler "...suçtan zarar gören kişilerin karşılaştıkları sosyal ve ekonomik sorunların çözümü ile ceza infaz kurumlarından salıverilen hükümlülerin meslek veya sanat edinmelerinde, iş bulmalarında, sanat sahibi olanlar ile tarım işletmeciliği yapmak isteyenlere araç ve kredi sağlanmasında, işyeri açmak isteyenlere yardım edilmesinde ve karşılaştıkları diğer güçlüklerin çözümünde yardımcı olmak, çocuk ve genç hükümlülerin öğrenimlerine devam etmelerini sağlamak, diğer hükümlülere bu konuda yardımcı olmak" şeklinde belirtilmektedir.

Bu kanun maddesi doğrultusunda onarıcı adalet anlayışına göre hareket eden denetimli serbestlik sistemi, eski hükümlü, hükümlü ve suçtan zarar gören mağdura yönelik yaptığı destekleyici çalışmalarla suç önleme konusunda etkili olabileceği söylenebilir.

3.3.1.4. Sivil Toplum Kuruluşları ve diğer kurumların suç önleme üzerindeki etkisi

Kuşkusuz suç önlemeye yönelik politika ve uygulamaların geliştirilmesinde STK'lar ve konu ile ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının, işbirliği ve koordinasyon içinde çalışması bir gerekliliktir.

STK'ların, ceza infaz sisteminde daha fazla yer almasının kurumsal ve yasal zeminin oluşturulmasına ihtiyaç bulunduğu söylenebilir. STK'ların, infaz süreçlerinin

tüm aşamalarında yer almasını sağlamak ve STK'ları bu konuda teşvik etmek için işbirliği, sadece yasalarda alternatif olarak sunulmamalı, bunun için resmi protokoller imzalanmalıdır (Mandıracı ve Topçuoğlu 2015:15).

Türkiye’de Ceza İnfaz Politikaları ve Kurumlarına İlişkin Yapısal Sorunlar ve Çözüm Önerileri adlı rapora (Mandıracı ve Topçuoğlu 2015:24) göre, “önleyici çalışmalar konusundaki bir diğer tartışmalı alan ise bu çalışmaların hangi kurumlar/birimler tarafından yapılması gerektiğidir. Önleyici çalışmalar, yalnızca Adalet Bakanlığı bünyesindeki Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü’nün sorumluluğunda olmamalıdır. Bu konuda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, özellikle sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren STK’lar, Denetimli Serbestlik Şube Müdürlükleri ve veri toplama ve sınıflandırması yapabilecek birimler (TÜİK, Adli Sicil İstatistik Birimi gibi) ortaklaşa çalışmalıdır. Önleyici çalışmaların, suçu önemli ölçüde düşürme potansiyeli vardır. Bu durumun Adalet Bakanlığı Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü üzerindeki yeni kapasite yaratma baskısını önemli ölçüde azaltma potansiyeli taşıdığı dikkate alınmalıdır.”.

Konu ile ilgili paydaş kurumlardan biri de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’dır. Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı, yürüttüğü faaliyetlerde kadına, çocuklara, yaşlılara, engellilere vb. dezavantajlı gruplara yönelik şiddet önleme çalışmaları yapmaktadır. Özellikle kadına yönelik şiddeti önlemede Denetimli Serbestlik Sistemi’nde uygulanan elektronik kelepçe ile mağdur sayısının azaltılması hedeflenmektedir. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı’nda (2012-2015) kadına yönelik şiddetle mücadele çalışmalarının, ilgili tüm tarafların da destek ve işbirliğini sağlayarak devletin sorumluluğunu üstlendiği bir konu haline geldiği, şiddetin önlenmesi ve mağdurların korunması amacıyla her alanda yasal ve idari tedbirlerin alınması gerektiği vurgulanmaktadır (Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı’nda (2012-2015)).

3.4. Suç önlemede bilimsel çalışmalar ve veri ihtiyacının önemi

Suçun önlenmesine yönelik atılması gereken ilk adımlardan biri, konuyla ilgili durum tespiti yapılımasıdır. Başka bir deyişle ülkedeki suç ve suçlu profilinin tespit edilerek, politikaların buna göre belirlenmesidir. Bu nedenle de hapsetme ve bunun alternatiflerini kapsayan bütün ceza adaleti etkinliklerine dair yeterli bilgiye ve mahpus nüfusunun dikkatli bir analizine ihtiyaç bulunmaktadır. Dolayısıyla bu veriler doğrultusunda, hapisshanede tutulan insanların toplumsal özelliklerinin, hangi suç profiline sahip olduklarının vb. bilinmesi, hem politikaların üretilmesinde hem de üretilen politikaların toplumda etkin bir biçimde yer almasında yol gösterici olacaktır (Bkz. Kırar vd. 2013:75-76).

Nitekim demokratikleşme programı kapsamında oluşturulan Ceza İnfaz Kurum ve Politikalarına İlişkin Yapısal Sorunlar ve Çözüm Önerileri adlı sonuç raporunda, “Türkiye’de bu alanda mevcut veriler ve bilimsel çalışmalar sınırlı olduğundan uygulanan cezalandırıcı politikaların etkileri ve olası zararlarının boyutuna ilişkin bilimsel bulgular ortaya konulmuştur. Örneğin Türkiye’de mahkemelerde yargılama sonrasında farklı türde yaptırımlara maruz kalan hükümlülerin infazları sonrasında tekrar benzer ya da farklı bir suç işleyip işlemediklerine ilişkin ayrıntılı istatistiki bilgi bulunmamakta ve bu sebeple uygulamadaki etkinliğine ilişkin bilimsel çalışma yapılamamaktadır. Benzer şekilde Türkiye’de cezalandırıcı politikalar dışında ceza infaz sistemi içerisindeki topluma yeniden katılım uygulamalarının etkileri konusunda da kesin olarak bir sonuca varılamamaktadır” (Topçuoğlu 2015:2).

Suç ve suçlu profilinin tespit edilerek, politikaların buna göre belirlenmesi kadar önemli olan bir diğer olgu da, oluşturulan ve uygulamaya geçirilen politikaların işleyip işlemediğine dair etki değerlendirmesinin yapılmasıdır. Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği tarafından hazırlanan Onarıcı Adalet El Kitabında (2006:84) göre, “onarıcı adalet ve tekrar suç işleme hakkında yapılan ampirik araştırmalardan çıkan sonuç yeterince veri sağlayamamakta, etki çalışmalarının yapılmamasından dolayı araştırmacılar, uygulamacılar ve politika yapımcılar hala onarıcı adalet müdahalelerinin

sucu azaltıp azaltmadığına ve eğer azaltıyorsa, nasıl ve hangi durumlarda azalttığını bilememektedirler.”

Yukarıda anlatılanlardan hareketle sonuç olarak, uygulanan yaptırımların ne düzeyde etkili olduğuna dair bilimsel araştırmaların sınırlı sayıda olduğu söylenebilir. Kamu kurum ve kuruluşların işbirliği ile suç önlemenin sağlanabileceği düşünülmekle birlikte, özel de hangi uygulamanın daha fayda sağladığı bilinmemekte, bu da sosyal politika üretmede kısır bir döngü içine girme tehlikesiyle karşı karşıya kalınmasına neden olabilmektedir.

IV. BÖLÜM

4. DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİ

Bu bölümde denetimli serbestlik sisteminin ortaya çıkışı, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere’de Denetimli Serbestlik Sistemi, Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi, sisteminin amacı, önemi, kapsamı, uygulamaları ve Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü uygulamaları, ayrıntılı olarak ele alınmaya çalışılmıştır

4.1. Denetimli Serbestlik Sisteminin Ortaya Çıkışı

Bilgiç (2012:97)’e göre suç siyasetinde suçla mücadele konusunda iki önemli amaç bulunmaktadır. Bunlardan birincisi suçluya yönelik amaçtır ve suç işleminin önüne geçmek, işlemişse ıslah etmektir. İkincisi ise, topluma yönelik amaçtır ve toplumu suçtan ve suçlulardan korumaktır.

Denetimli serbestlik sistemini en cazip hale getiren elbette hürriyeti bağlayıcı cezalara göre hem kamuya hem de topluma daha fayda sağlamasıdır. Hürriyeti bağlayıcı cezalara yönelik yapılan eleştirilere bakıldığında, Bilgiç (2012:98-99)’e göre, hapse konulan suçlu, suçunu düşünerek pişmanlık duymasından ziyade kendisine haksızlık yapıldığına inanmakta, belirli suçlarda uzmanlaşmış olanlar ile basit suçlular bir arada kaldığında cezaevi bir suç okuluna dönüşmekte, basit suçtan dolayı cezaevinde bulunan kişilere suç işleme ruhu aşılanmaktadır. Uzun süre kapalı ortamda hapsedilmek, kişide uyarıcı yoksunluğuna neden olmakta, bu durum kişinin bilişsel işlevlerine zarar vererek kişiyi adeta ‘ahmaklaştırmak’tadır. Bilişsel işlevleri körelen bireylerin cezaevinden çıktıktan sonra sağlıklı iletişim kuramaması, kendini ifade etmede güçlük yaşaması,

problem çözme kabiliyetinin azalmasına ve mantıklı davranamamaya neden olarak kişilerin cezaevlerine tekrar dönüşünü kolaylaştırmaktadır. Ayrıca hapis cezası yalnızca suçluya zarar vermekle kalmamakta, suçlunun toplumsal statüsünü aşağı çekmekte ve cezanın yer değiştirmesi sonucunda yakınlarını da cezalandırmaktadır.

Genel olarak hapis cezasının aleyhinde görüş öne sürenlerin eleştirileri dört temel alanda yoğunlaşmaktadır (Bilgiç 2012:101-106): Bunlardan *birincisi*, hapis cezasının iyileştirme çalışmalarında istenen başarının yakalanmadığı/yakalanamayacağı sorunudur. Kişilerin cezaevi ortamında dayanışma içinde birbirini cesaretlendirdiği, yeni suç teknikleri öğreterek sonraki zamanlarda tek başına veya çeteye suç işleyebilmek konusunda cesaretlendirdiği gerekçeleri ileri sürülmektedir. Bunlara ek olarak, hapsedilerek ailesine ve çevresinde diğer kişilere karşı sorumluluğunu yerine getiremeyen kişilerde güven kaybı, kendini değersiz görme ve bunlar sonucunda ruhsal çöküntü yaşanması olasılığı artmaktadır. Kişilerin cezaevinden tahliye sonrası, cezaevi ortamının sunmuş olduğu rahatlığı, başkası tarafından yönetilmeyi ve hazırcılığa alışarak cezaevi ortamını özlediği bu nedenle hapsedilmenin bir caydırıcı özelliğinin olmadığı da ifade edilmektedir. *İkincisi*, hapis cezasının bireysellik ilkesine aykırı olması sorunudur. Hapis cezasına mahkum edilen kişinin aile geçimini sağlayan kişi olması halinde, ekonomik olarak ona bağımlı olan aile bireylerinin cezanın doğrudan sonuçları ile karşı karşıya bırakıldığını bu nedenle cezanın bireyselliği ilkesine aykırı olduğu şeklinde hapis cezasına karşı eleştirel yaklaşılmaktadır. *Üçüncüsü*, hapis cezasının masraflı olması sorunudur. Hükümlü veya tutuklunun, devlete bir yatılı öğrenciden ve devlet memurundan daha pahalıya mal olduğu, devlete gereksiz olarak büyük bir mali külfet yüklediği buna rağmen iyileştirici bir etki yapmadığı ifade edilmektedir. Son olarak *dördüncüsü*, cezaevlerinin aşırı dolu olmasının doğurduğu yeni sorunlardır. Dünyanın birçok ülkesi cezaevi nüfusunu azaltmak için çözüm aramaktadır. Cezaevlerinin aşırı kalabalık oluşunun engellemek için yarı özgürlük ve çalışmak üzere serbest bırakma rejimleri önemsenmektedir. Belçika, Almanya, İtalya ve İskandinav ülkeleri günlük olarak cezaevinden ayrılma rejimi uygulanmakta, böylelikle hükümlülerin yaşam koşulları normale çekilmekte ve cezaevlerinde kaldıkları süreler kısalmaktadır (Bilgiç 2012:106).

Dolayısıyla, hapis cezasına yapılan eleştiriler de dikkate alınarak değerlendirildiğinde, ceza infaz kurumlarında yaşanan aşırı kalabalıklaşmasının, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalara mahkum edilenlerin sayısındaki artışın ve son yıllarda hafif suçlar işlemiş olan suçluların toplum içerisinde rehabilite edilmesinin tercih edilmesine yönelik anlayışın yaygınlaşması, hem suçlulara hem de suç mağdurlarına yardım anlayışının gelişmesi vb. gibi nedenlerle, denetimli serbestlik sisteminin kurulmasının bir zorunluluk haline geldiği söylenebilir (Yavuz 2012:61).

Usta ve Yavuz (2010:3)'a göre, kişiye işlediği suçtan dolayı verilen cezanın amacı, faili ıslah etmek, yeniden sosyalleştirmek, suç işlenmesini önlemek, potansiyel suçluları caydırmak ve toplumda güven duygusunu güçlendirmektir. Hapis cezaların bu amaçlara hizmet etmediği, suç işleme oranında bir azalma yaratmaması, verilen cezanın yeni suç işlemede de caydırıcı olmaması vb. nedenle alternatif ceza yöntemlerinin uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Onarıcı adalet kavramının ortaya çıkışı da mevcut adalet sisteminin, yukarıda ayrıntılı olarak belirtilen nedenler işlememesinden kaynaklanmaktadır.

Onarıcı adalet anlayışının hedefleri şu şekilde sıralanabilir (Usta ve Yavuz 2010:3-4):

- Suça yalnızca devlet karşılık vermeyecek olup, bu sürece, suçtan doğrudan etkilenen mağdur, fail ve toplum da doğrudan katılacak ve suça karşılık verilecek tepkinin amacı sırf faile ceza vermek yerine, failin eyleminin sorumluluğunu üstlenmesi ve verdiği zararları gidermesi için imkân sağlanması,
- Failin davranışlarına sosyal koşulların da katkıda bulunduğu ve bu nedenle toplumun da bu konuda sorumluluğu bulunduğu kabul edilmesi,
- Failin ıslah edilerek topluma yeniden kazandırılması ve yeniden suç işlemesinin önlenmesi,
- Failin yeteneklerinin geliştirilmesi ve toplumsal hayatta verimli olması için imkanlar sunulması,
- Zor kullanma ve tecritten ziyade, işbirliği ve toplumsal bütünleşmenin teşvik edilmesi,

- Bozulan sosyal dengenin ve toplumsal barışın yeniden sağlanması,
- Toplumsal yapının güçlendirilmesi ve böylece kamu güvenliğinin artırılması,
- Adaletin gerçekleştirilmesi sürecine suçtan etkilenen toplumun katılması ve toplumun suçun toplumsal nedenlerini anlama ve buna karşı tepki verme yeteneğinin geliştirilmesi,
- Adalet sisteminin maliyetini azaltıcı ve gecikmesini önleyici usuller geliştirilmesidir.

Onarıcı adalet anlayışının kabul görmesiyle, ceza adalet sistemlerinin amacı birçok ülkede gözden geçirilmiştir. Engelleyici ve iyileştirici olmayan hürriyeti bağlayıcı ceza infaz sistemi yerine hükümlünün sosyalleşmesini teşvik edecek, yeniden suç işlemesini engelleyici etkenleri güçlendirecek; üretken kanunlara ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştıracak çağdaş ceza infaz sistemine geçiş yapılmıştır. (Denetimli Serbestlik Temel Eğitim Eğitici Kitabı 2013,8)

Onarıcı adalet anlayışıyla işleyen çağdaş ceza infaz sistemine geçişin temellerini oluşturan 1776 yılında Richard Whister tarafından Philadelphia’da kurulan bir dernek tarafından yürütülen faaliyetler örnek bir uygulama olmuştur. Dernek cezaevini terk etmiş bulunan mahkûmları kendi hallerine bırakmamış, yeteneklerine uygun iş temin etmeye başlamıştır. Bundan sonra, İngiltere’de John Howard (1726–1790) ve Elisabeth Fry (1780–1845) gerek İngiltere içinde ve gerek dışında yaptıkları seyahatlerde mahkûmların cezaevlerinde halk tarafından daima ziyaret edilmelerini, kendi hâllerine bırakılmamalarını, cezaevlerini terk etmiş bulunan mahkûmların yardıma ihtiyaçları oldukları bu müddet içinde yalnız bırakılmayarak, onlara iş temin edilmesi suretiyle mükerrerliğe (tekrar aynı suçun işlenmesi) engel olunması ve suçlulukla mücadele edilmesi fikrini savunmuşlardır. Özellikle, Elisabeth Fry’in Almanya, Danimarka ve İsviçre’de yapmış olduğu seyahatler çok verimli olmuş, cezaevindeki mahkûmların yalnız bırakılmayarak onlarla ilgilenilmesi ve cezaevini terk eden mahkûmlara da yardım edecek kuruluşların kurulmasının gerekçesi olmuştur (Kale 2009:5-6).

Günümüzde ceza infaz sisteminde etkinliğini giderek arttıran, denetimli serbestlik anlayışının ilk ortaya çıkışı, başka bir deyişle tarihi ise, Yurtseven'den (2008:15) hareketle şu şekilde özetlenebilir: Denetimli serbestlik sisteminin temelleri, sistemin babası olarak görülen Bostonlu bir ayakkabıcı olan John Augustus sayesinde atılmıştır. Şöyle ki, Augustus, boş zamanlarında katıldığı duruşmalarda, mahkeme tarafından kesilmiş para cezalarını ödeyemeyip hapse giren birçok alkolik kişinin olduğunu görmüştür. 1841 yılında Augustus, mahkemenin izin vermesiyle yaşlı bir alkoliğin para cezasını ödemiş ve suçlu kişinin ıslah edilebileceğini hissetmiştir. Augustus 1841'de mahkemeyi ikna ederek yaşlı alkoliğin para cezasını ödedikten sonra, kendisiyle küçük bir konuşma yapmış, yaşlı adam kendisini kurtarırsa bir daha asla alkol sınırını geçmeyeceğine söz vermiştir. Yaşlı adam Augustus tarafından hazırlanmış bir taahhüdü imzalamış ve mahkeme tarafından söylendiği gibi 3 hafta sonra, mahkemeye hakkında hüküm verilmesi için gitmişlerdir. Mahkeme ilk etapta adamın görünüşündeki değişime inanmamış, ancak daha sonra Augustus'un yaşlı adamı ıslah davranışından memnun kalmıştır. Mahkeme bahsedilen kişiyi 'Rehabilitasyon Evi'ne göndermek yerine, mahkeme masrafı ve para cezası olarak toplamda 3.76 Dolar para cezası kesmiş, Augustus hemen parayı ödemiştir. Augustus böylece, toplumun yaratıcı bir üyesi olarak hatırlanan ilk denetimli serbestlik memuru olarak tarihe geçmiştir. Augustus'un yöntemi işe yaramış ve Ağustos 1841'den Ocak 1841'e kadar Augustus 17 alkoliğin daha cezasını ödeyip ıslah için yol göstermiştir.

John Augustus, 104 sayfadan oluşan '*John Augustus' un kefil olduğu kişilerin raporu*' adlı çalışmalarını anlattığı dokümanda, suçluların davranışlarını kısa süreli olarak resmi olmayan bir şekilde kontrol altında tutmuş olduğunu ve bu kişilerin davranışlarını düzeltmeye yardımcı olduğunu aktarmıştır. Ayrıca bu konuda başarılı olduğundan, mahkemenin hapsedme yerine bu küçük iyileşmeleri kabul ettiğini ve altı ve yedi yaşlarında çocuklarla da çalıştığını aktarmıştır (Lindler 2006, Aktaran: Yurtseven 2008:16).

4.2. Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere’de Denetimli Serbestlik Sistemi

Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere denetimli serbestlik kavramının ilk çıktığı ülkelerdir.

Günümüzde özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa ülkelerinde yaygın bir şekilde uygulanan ve kullanım alanı her geçen gün çeşitlenen denetimli serbestlik uygulamasının hukuksal dayanakları yaklaşık olarak 17. yüzyılda atılmıştır. Denetimli Serbestlik Kurumuna temel oluşturan gözetim uygulamasının ilk olarak İngiltere’de uygulandığı kabul edilmektedir (Düztaş 2011:21).

Denetimli serbestlik ilk kez İngiltere’de 1842 yılında hafif suç işlemiş kişiler hakkında uygulanmış, bu konuda ilk düzenleme ise 1869 yılında ABD’de yapılmıştır. 1869 yılında ABD’nin Massachussets eyaletinde 17 yaşından küçükler hakkında uygulanan denetimli serbestlik, 1878 yılında yetişkinler hakkında da uygulanmış, 1880 yılında çıkarılan bir yasa ile denetimli serbestlik sisteminin tüm ülkeye uygulanması sağlanmıştır (Kale 2009:6).

Kuşkusuz, denetimli serbestliğin ortaya çıkışı birden olmamış, hükümlünün kontrollü bir şekilde serbest bırakılması elde edilen başarılı sonuçlarla süregelmiştir. İngiltere’de ölüm cezasına çarptırılmış hükümlülerin, ölüm cezası yerine sürgün cezasına çevrilmesi, İngiltere’ye dönmesi halinde ölüm cezasının uygulanacağı kararı verilmiştir. Fakat uygulanan bu sistemin sertliğini hafifletmek için kolonilere gönderilmiş bulunan mahkûmların bir süre izinli olarak anavatana gelmelerine izin verilmiş ve bu süre içinde polis gözetimi altında kalmak şartıyla İngiltere’ye kabulüne başlanmıştır. İşte polis gözetimi altında İngiltere’de geçirilen bu süre, ceza hukukunda “gözetim” kurumunun temelini ve başlangıcını oluşturmaktadır (Kale 2009:7). 1840’lı yıllarda İngiltere’de hükümlülerin kolonilere sürgüne gönderilmesi gündeme geldiğinde sosyal reformcuların, hükümlülere sürgün cezası verilmek yerine kontrol altına alınarak daha başarılı sonuçlar elde edileceği inancı kabul görmüştür. Bu uygulamaya, genç hükümlülere evlerine kabul ederek vasisi olmak için rıza gösteren vatandaşlar tarafından başlanmıştır. Bu yöntem ile 17 yıldan fazla bir süreyi kapsayan kayıtlarda 483

hükümlüden sadece 78’inde suçun tekrar ettiği belirlenmiştir (Denetimli Serbestlik Temel Eğitim Eğitici Kitabı 2013,30).

İngiltere’den alınan denetimli serbestlik hizmetlerinin işleyişine (http://www.cte-seslenis.adalet.gov.tr/arsiv/2006/48_mart2006/index.htm) bakılacak olunursa, İngiltere denetimli serbestlik hizmetlerinin temelini ‘Hükümlü Değerlendirme Sistemi’ oluşturmaktadır. Bu sistem 1998 yılında kullanılmaya başlanmış ve “hükümlüleri yeniden suç işleme” ve “zarar verme risklerine” göre sınıflandırarak hükümlünün yeniden suç işleme olasılığını belirlemek amacıyla kullanılmaya başlanılmıştır. Bu sistem, ayrıca hükümlünün kaydettiği gelişmeleri düzenli olarak değerlendirmekte, bunun sonucunda denetim planında değişiklik yapılabilir. Bu konuda hazırlanan veri tabanında, altı yüz binden fazla hükümlünün kaydı bulunmaktadır. Hükümlü değerlendirme sisteminin üç bölümü bulunmaktadır. Bunlar:

- *Hükümlünün yeniden suç işleme riski,*
- *Zarar verme riski ve*
- *Öz değerlendirmedir.*

Denetimli serbestlik sisteminde, suç ile ilgili bilgiler, suçun neden ve hangi koşullarda işlendiğine, suç analizine ilişkin bilgiler, hükümlünün yaşadığı yer ile ilgili bilgiler, hükümlünün eğitimi ile istihdam edilme bilgileri, hükümlünün mali durumu, yaşam tarzı ve arkadaşları ile ilgili ilişkileri, uyuşturucu ve alkol kullanımı ile ilgili bilgiler, duygusal durumu, düşünce ve davranışı ile ilgili bilgiler, sağlık durumu ile ilgili bilgiler yer almaktadır. İngiltere denetimli serbestlik sisteminde mağdurun hakları, kendisine hükümlünün durumu hakkında bilgi verilmesi ile sınırlıdır. İngiltere’de denetimli serbestlikte, hükümlüler mahkemeye çıkarıldıkları andan itibaren çalışmaya başlamakta ve her oturum denetimli serbestlik görevlileri tarafından takip edilmektedir.” (http://www.cte-seslenis.adalet.gov.tr/arsiv/2006/48_mart2006/index.htm)

Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaya çıkan denetimli serbestlik sistemi ve uygulamaları kronolojik olarak şu şekilde özetlenebilir (Petersillia j. 1998, Aktaran: Yurtseven 2009:17):

Daha önce de belirtildiği üzere, ABD’de denetimli serbestliği 1841 yılında John Augustus ortaya çıkarmıştır. 1878 yılında Massachusetts’te denetimli serbestlik resmi olarak ilk kez çocuklar için kabul edilmiştir. 1878–1938 yılları arasında Colombia Bölgesi ve federal hükümet, çocuk ve yetişkin denetimli serbestlik kanunlarını kabul etmiştir. 1954 yılında bütün eyaletlerde çocuk denetimli serbestlik kanunları yürürlüğe girmiştir. 1956 yılında Mississippi, kanunu kabul eden son eyalet olmakla beraber tüm eyaletlerde yetişkin denetimli serbestlik yasası kabul edilmiştir.

ABD’de alternatif cezaların en önemlilerinden birisi, günümüzde de hala işlerliğini devam ettiren, denetimli (kontrollü) serbestliktir. Cezaları bu yöntemle infaz edilen hükümlülere bir iş sahibi olmaları telkin edilmektedir. Denetimli serbestliğin en önemli özelliği, hâkimin bunun koşullarını her suçlunun özelliğine göre belirleyebilmesidir. Örneğin, 1984 yılında Kuzey Carolina’da kırk yaşında bir hekimin içkili olarak kullandığı otomobiliyle, bakmakla yükümlü olduğu ailesi olan bir kişinin ölümüne neden olduğu olayda hâkim, faili beş yıl denetimli (kontrollü) serbestliğe ve bu süre boyunca iki mağdurun ailesine otuz yıl boyunca, yılda 25.000 dolar (toplam 750.000 dolar) ödemeye mahkûm etmiştir (http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/25.sayi/09_27_16.htm 23 Ağustos 2014’te erişildi).

4.3. Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi

Resmi olarak Denetimli Serbestlik Kurumu’nun yasal dayanakları 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu ile oluşturulmuştur. Denetimli Serbestlik ile ilgili diğer yasal dayanaklar 3 Temmuz 2005 tarihli 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, 1 Haziran 2005 tarihli 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 1 Haziran 2005 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunlarıdır. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri İle Koruma Kurulları başlıklı 104 üncü maddesinde denetimli serbestlik sisteminin gerekliliğine açıkça vurgu yapılarak bu sistemin kurulmasının önü açılmıştır. Kanundaki düzenleme, “(1) Cezaları ertelenen, salıverilen veya haklarında hapis cezası dışında herhangi bir tedbire hükmedilen

hükümlülerin toplum içinde izlenmesi, iyileştirilmesi, psiko-sosyal problemlerinin çözülmesi, salıverme sonrası korunması ve yargılanan kişiler hakkında sosyal araştırma raporlarının düzenlenmesi ve mağdurun korunması gibi görevleri yerine getirmek üzere denetimli serbestlik ve yardım merkezleri kurulur. (2) Salıverilme sonrasında hükümlülere iş sağlanması için koruma kurulları kurulur. (3) Denetimli serbestlik ve yardım merkezleri ile koruma kurullarının kuruluşu, çalışma yöntem ve esasları, ilgili kanununda düzenlenir” şeklindedir (<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k6291.html>). 5402 sayılı Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu 20/07/2005 tarihinde 25881 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiş, fakat 05/04/2012 tarihinde 6291 sayılı kanunun 6. Maddesi ile 5402 sayılı kanunun adı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu olarak değiştirilmiştir (25881 sayılı Resmi Gazete).

4.3.1. Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sisteminin Amacı ve Önemi

Denetimli serbestlik günümüzde en geniş anlamıyla, suç işleyen bir kimsenin yakalanmasından veya teslim olması anından başlayıp, yargılama sonucunda verilen hükmün infazının bitimine ve hatta infaz sonrası hükümlüye ve suç mağdurlarına yardım aşamalarına kadar uzanan bir süreç içerisinde uygulanma yeteneğine sahip bir ceza adalet kurumu olarak görülmektedir (Yavuz 2012:60).

Toplumu doğrudan ilgilendiren suç işlemiş kişinin akıbeti, denetimli serbestlik sayesinde takip edilebilmekte, suç işleyen kişinin tekrar toplum için risk oluşturup oluşturmayacağı kestirilebilmektedir. Ayrıca suç işleyip cezasını çeken ve tekrar topluma uyum sağlamak isteyen kişilere sosyal, psikolojik, ekonomik, mesleki ve eğitimsel anlamda yardımcı olunarak tekrar suç işlemeyi önlemeyi amaçlamaktadır (Yurtseven 2008:9).

Denetimli serbestlik hizmetlerinin oluşturulmasında ulaşılmak istenen dört ana hedef bulunmaktadır. Bunlar (Duman 2012:45):

- 1) Hükümlülerin iyileştirilmesi,
- 2) Topluma veya mağdura verilen zararın onarılması,

3) Faillerin cezalandırılması,

4) Toplumun korunması. Denetimli Serbestlik Sisteminin uygulandığı her ülke bu dört hedef doğrultusunda faaliyetlerini belirlemektedir.

Denetimli serbestlik hizmetlerinin genel amacı, toplumun huzur ve mutluluğunu sağlarken, suç işleyen insanları yeniden üretken birer birey olarak insanlar arasındaki yerini almasına yardımcı olmak ve suçluyu ıslah ederek toplumu suçlulardan korumaktır. Bu bakımdan denetimli serbestlik hizmetleri, toplumun huzur ve mutluluğunu sağlamak için suç işleyen ve şartlı tahliye olan insanların suç işlemesini önlemeyi, suçluların cezalarını toplum içinde ötekileştirilmeden çekmelerini sağlamayı ve ayrıca onlara her konuda rehberlik yaparak topluma kazandırılmasında katkıda bulunmayı amaç edinmiştir (Yurtseven 2008:3).

Denetimli serbestliğin etkili bir uygulamaya kavuşabilmesi için aşağıda sıralanan noktaların dikkate alınması zorunludur (http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/25.sayi/09_27_16.htm).

Türkiye’de denetimli serbestliğin amacına ulaşabilmesi için şu noktalara dikkate alınması zorunludur:

- . Sıhhatli ve rasyonel bir hukukî çerçeve,
- . Ceza yaptırımının araştırma ve ankete dayalı olarak saptanılması,
- . Suçluların gözetimi konusunda rasyonel ilkeler
- . Yetenekli personel,
- . Sağlıklı ve etkili bir organizasyon.

Ayrıca, Usta ve Yavuz’a (2010:32) göre, etkili bir ceza ve infaz sisteminde mağdurun kesinlikle ihmal edilmemesi gerekir. Suç nedeniyle mağdurun maddi-manevi kayıplarını, psikolojik durumunu ve yaşadığı travmayı görmeyen bir ceza adalet sisteminin, kamu düzenini sağlamakta zorlanacağını ve toplumda adalet duygusunu zayıflatacağı ifade edilmektedir. Denetimli serbestlik sisteminin yararlarından bir tanesi suçluyu topluma kazandırma çabasının yanı sıra suç mağduruna da gerekli psiko-sosyal, ekonomik desteği sunmaktadır

4.4.1. Türkiye’de Denetimli Serbestlik Teşkilat Yapısı

Denetimli serbestlik hizmetlerinin teşkilat yapısı, merkez ve taşra teşkilat yapısı olarak ikiye ayrılmaktadır:

Merkez teşkilat yapılanması, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Hizmetleri Daire Başkanlığı’na bağlı olarak çalışmaları yürütmektedir. Daire Başkanlığında, bir Daire Başkanı, yeterli sayıda tetkik hâkimi, şube müdürü, denetimli serbestlik uzmanı (sosyolog, psikolog, sosyal çalışmacı ve öğretmen) ve infaz koruma memuru görev yapmaktadır. Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı altı şube müdürlüğüne ayrılmıştır. Bunlar: Değerlendirme ve Planlamadan Sorumlu Şube Müdürlüğü, İnfaz ve İyileştirmeden Sorumlu Şube Müdürlüğü, Çocuk Hizmetlerinden Sorumlu Şube Müdürlüğü, Elektronik İzlemeden Sorumlu Şube Müdürlüğü, Koruma Kurulları ve Mağdur Destek Hizmetlerinden Sorumlu Şube Müdürlüğü’dür.

Taşradaki yapılanma ise, ağır ceza mahkemelerinin bulunduğu yerlerdeki Cumhuriyet Başsavcılıklarına bağlı olarak çalışmalarını yürütmektedir. Müdürlüklerin yetki alanı, adalet komisyonunun; müdürlük bulunmayan ilçelerde kurulan büroların yetki alanı ise, bulundukları ilçenin yargı çevresi ile sınırlı bulunmaktadır. Müdürlükler de, bir müdür, yeterli sayıda müdür yardımcısı, bürolarda birer şef, denetimli serbestlik uzmanı (sosyolog, psikolog, sosyal çalışmacı ve öğretmen) ve infaz koruma memuru bulunmaktadır. 5 Mart 2013 tarihli 28578 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği’nde (Kaynak?) Denetimli Serbestlik Müdürlükleri kendi içerisinde: Gelen Evrak Bürosu, Kayıt Kabul Bürosu, Değerlendirme ve Planlama Bürosu, İnfaz Bürosu, Eğitim ve İyileştirme Bürosu, Denetim Bürosu, Mağdur Destek Hizmetleri Bürosu, Koruma Kurulları Bürosu, İdari ve Mali İşler Bürosu olmak üzere dokuz büroya ayrılmıştır.

4.4.2. Denetimli Serbestlik Kapsamı ve Uygulamaları

05/03/2013 tarihli 28578 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği’nde “Müdürlüğün Görevleri” kenar başlıklı 11. Maddesinde: ’5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu’nun 11, 12, 13, 14, 15. maddesinde sayılan ve ilgili mevzuatta verilen görevleri yerine getirir’ hükmü yer almaktadır. Belirtilen mevzuat doğrultusunda Denetimli Serbestlik müdürlükleri;

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun(TCK): 191.maddesinde yer alan ikinci, üçüncü ve altıncı fıkrası, DSHY’nin 72. maddesinde yer alan:

Tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri ve bu tedbirin yerine getirilmesi: Tedavi, uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri kullanan kişinin bağıllılık yapan maddeden vücudunun arındırılmasına, bu maddelere olan ihtiyacı sonucunda ortaya çıkan yoksunluk belirtilerinin giderilmesine yönelik resmi veya özel kurumlarca yürütülen işlemleri ifade eder.

5275 sayılı Ceza Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun (CGTİHK) 105/ A maddesi;

Koşullu salıverilmesine bir yıl ve daha az süre kalan iyi halli hükümlülerin dış dünyaya uyumlarını sağlamak, aileleriyle bağlarını sürdürmelerini ve güçlendirmelerini temin etmek amacıyla cezanın koşullu salıverilme tarihine kadar olan kısmının denetimli serbestlik tedbiri uygulanmak suretiyle infaz edilmesidir.

Denetimli serbestlik müdürlüğüne süresinde müracaat eden hükümlünün risk ve ihtiyaçları dikkate alınarak, toplum içinde denetimine ilişkin esaslar ile eğitim ve iyileştirilmesine yönelik programlar belirlenir, bu doğrultuda hükümlü hakkında uygulanacak yükümlülükler tespit edilir.

Denetimli serbestlik tedbiri uygulanarak cezalarının infazına karar verilen hükümlüler hakkında yapılan risk ve ihtiyaçlar doğrultusunda;

Kamuya yararlı bir işte ücretsiz olarak çalıştırılma: Hükümlünün kurallara uyma becerisi ve çalışma disiplini kazanmasını, başkalarının haklarına saygı göstermesini, zamanı planlamasını, bir meslek edinerek kendi işini kurmasını veya bir iş edinmesini amaçlayan, iyileştirme ve topluma kazandırmayı esas alan bir yükümlülüktür.

Belirlenen bir konutta denetim ve gözetim altında bulundurulma: Toplumun ve mağdurun korunması için hükümlünün belirlenen bir konuttan çıkmaması suretiyle denetimini esas alan bir yükümlülüktür.

Bir bölgede denetim ve gözetim altında bulunma: toplumun ve mağdurun korunması amacıyla bir bölgede bulunmayı esas alan, belirlenen yere belirlenen tarih ve saatlerde başvurma veya belirlenen bölge sınırları dışına çıkmama yükümlülüğüdür.

Belirlenen yer veya bölgelere gitmeme: Hükümlünün suç işlemesine veya suça yönelmesine etkisi bulunan yerlere gitmekten yasaklanmasını, özellikle çocukların ve suç mağdurunun korunmasını amaçlayan bir yükümlülüktür.

Belirlenen programlara katılma: Hükümlülerin iyileştirilmesi ve topluma kazandırılması için ihtiyaç duydukları ve denetimli serbestlik müdürlüğüne belirlenen, bireysel görüşme, grup çalışması, tedavi ve iyileştirme programları, diğer kurumlarca yürütülen meslek ve sanat edindirmeye yönelik faaliyetler, seminer, sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler, sivil toplum kuruluşlarınca kamu yararına yürütülen program ve çalışmalara katılma yükümlülüğüdür.

18/06/2014 tarihinde kabul edilen 6545 sayılı Kanunun 81. Maddesi ile 5275 sayılı Kanunun 106ncı maddesinin üçüncü ve sekizinci fıkraları:

Adli para cezalarının kamu yararlı bir işte ücretsiz çalıştırmaya çevrilmesi: Hükümlü, belli süre içinde adli para cezasını ödemezse, Cumhuriyet Savcısı'nın kararı ile ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarı hapis cezasına çevrilerek, hükümlünün iki saat çalışması karşılığı bir gün olmak üzere kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasına karar verilir. Günlük çalışma süresi, en az iki saat ve en fazla sekiz saat olacak şekilde

denetimli serbestlik müdürlüğünce belirlenir. Hükümlünün, hakkında hazırlanan programa ve denetimli serbestlik görevlilerinin bu kapsamdaki uyarı ve önerilerine uymaması hâlinde, çalıştığı günler hapis cezasından mahsup edilerek kalan kısmın tamamı açık ceza infaz kurumunda yerine getirilir

Ayrıca;

TCK'nın 221 maddesinin beşinci fıkrası ,Etkin pişmanlıktan yararlanan kişiler hakkında verilen denetimli serbestlik tedbiri (Bkz. DSHY'nin 74. Maddesi).

TCK'nın 58. Maddesinin altıncı fıkrası ,Salıverilme sonrası mükerrerler hakkında verilen denetimli serbestlik tedbiri (Bkz. DSHY'nin 96. Maddesi).

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunun 171. ve 231.beşinci fıkrası ile 5395 sayılı Kanunun 36. Maddesi Denetim altına alınan çocukların iyileştirilmesi (Bkz. DSHY'nin 76. Maddesi).

CGTİHK 107. Maddesinin yedinci ,sekizinci ve dokuzuncu fıkrası,Koşullu salıverilme sonrası denetim ve takipin yapılması (Bkz. DSHY'nin 92. Maddesi).

CGTİHK 108. Maddesinin dördüncü ve altıncı fıkrası Salıverilen mükerrerlerin toplum içinde denetim ve takibi: (Bkz. DSHY'nin 96. Maddesi)

CGTİHK 110. Maddesinin ikinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentleri, Hapis cezasının konutta infazı: (Bkz. DSHY'nin 75. Maddesi).

Bunların dışında denetimli serbestlik kapsamına adli kontrol tedbirlerinin yerine getirilmesi: (Bkz. DSHY'nin 57. Maddesi) ve hüküm öncesi Şüpheli veya sanığın geçmişi, ailesi, çevresi, eğitimi, kişisel, sosyal, ekonomik, ruhsal ve psikolojik durumu ile çevresinin sistemli bir bakış açısıyla değerlendirildiği, sosyal araştırma raporları hazırlama görevleri de bulunmaktadır (Bkz. DSHY'nin 38. Maddesi).

Genel anlamda Türkiye'de denetimli serbestliğin kapsamının gün geçtikçe genişlediği yeni uygulamalarla çeşitliliğinin arttığı görülmektedir. Denetimli serbestlik sisteminin kapsamının giderek genişlemesi adalet sisteminde denetimli serbestlik uygulamalarının öneminin artmasıyla ilişkilendirilebilir.

4.4.3. Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü Uygulamaları

Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü, 2006 yılından bu yana Bolu Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesinde faaliyetlerini yürütmektedir. Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde, işlerin aksatılmadan yürütülmesini, personelinin iş birliği içerisinde etkili ve verimli bir şekilde çalışması amacıyla hükümlülerin iyileştirilmesi ve topluma kazandırılmalarına yönelik denetim planında belirlenen çalışmaları yürütmek üzere beş denetimli serbestlik uzmanı (2 Sosyolog, 1 Psikolog, 1 Sosyal Çalışmacı, 1 Öğretmen), Müdürlüğün idari işleri ile infaz işlerinin yürütülmesinden, kalem hizmetlerinden ve yükümlülerin toplum içinde denetim ve takibinin yapılmasından sorumlu 12 denetimli serbestlik memuru ve 1 hizmetli olmak üzere toplamda 19 kişi görev yapmaktadır.

Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü DSHY'nin işleyişine uygun olarak denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında, sanık veya hükümlülerin, yeniden topluma kazandırılmalarına yönelik çalışmalara temel oluşturması amacıyla kendisine, ailesine, mağdura, topluma karşı taşıdığı zarar verme riski ile tekrar suç işleme riskinin belirlendiği risk ve ihtiyaç değerlendirilmesi yapılmaktadır. Yapılan analiz sonucunda kişinin ihtiyacına göre gerek duyduğu çalışmalara, sosyal ve sportif etkinliklere, kamu kurum ve kuruluşlara yönlendirilmektedir (Bkz DSHY Madde 34).

Kişinin risk ve ihtiyaç değerlendirmesi sonucunda yeniden topluma kazandırmaya yönelik iyileştirme çalışmalarına yönlendirilmektedir Sanık veya hükümlüleri tanımak amacıyla, bireysel görüşme ile başlanmaktadır. Bireysel görüşmelerden sonra kişiye uygun grup çalışması, seminer veya boş zaman yapılandırmasıyla ilgili faaliyetlere yönlendirilmektedir (Bkz. DSHY Madde 37).

Boş zamanların yapılandırılması çalışmaları diğer kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının programlarına yönlendirme şeklinde yürütülebileceği gibi müdürlük içinde de yapılabilmektedir. Boş zamanların yapılandırılmasında kurumsal eğitimler ve programlar listesinden de yararlanılmaktadır (Bkz. DSHY Madde 53).

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin 49. Maddesinde yer alan "Denetimli serbestlik kararlarının infazı, diğer kurumlar ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği içerisinde, toplumsal katılım sağlanarak yerine getirilir. Kamu kurum ve kuruluşları, denetimli serbestlik hizmetlerinin yerine getirilmesine katkıda bulunurlar ve denetimli serbestlik personeline yardımcı olurlar" denilmektedir. Bu madde kapsamında da Bolu İş Kur İl Müdürlüğü, Bolu Elginkan Vakfı Mesleki ve Teknik Eğitimi Merkezi ve Doğu Marmara Kalkınma Ajansı ile iş birliği içinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

İş Kur İl müdürlüğü özellikle suç mağdurlarına ya da denetimli serbestlik altında takibi yapılan iyi niyetli, hayata tutunma adına çaba sarf eden, yeniden suç işlemeyeceğine ilişkin kanaat getirilen kişilere iş bulma noktasında yardımcı olmaktadır. Toplum yararına çalışma kapsamında kamu kurumlarında sigortalı ve asgari ücretle çalıştırılmalarına ilişkin %20'lik dilimde mağdur ve hükümlülere yer verilmesi sağlanmaktadır

Denetimli serbestlik tedbiri uygulanan şüpheli, sanık ve hükümlülerin bir meslek veya sanat edindirmeyi sağlamak amacıyla Bolu Elginkan Vakfı Mesleki ve Teknik Eğitimi Merkezi ve Doğu Marmara Kalkınma Ajansı ile ortaklaşa yapılan iki adet Girişimcilik Kursu verilmiş olup, bu sayede kişilerin kendi işlerini kurma ve gerekli hibenin alınması için eğitimler verilmiştir.

Ayrıca denetimli serbestlik kapsamında bulunan mesleki eğitim almak isteyenler için, Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ile Bolu Elginkan Vakfı Mesleki ve Teknik Eğitimi Merkezi Müdürlüğü "Kanatlı Hayvan Yetiştiriciliği ve İşletmeciliği" ile "Kalorifer Ateşçiliği" mesleki kursları açılmıştır.

Denetimli serbestlik kapsamında sosyal uyumu zayıf, çevresi ile iletişim kurmakta zorlanan, kişisel gelişimini ve öz denetim mekanizmalarının desteklenmesine ihtiyaç duyan şüpheli, sanık ve hükümlülere sanatsal faaliyetlerin etkinliği kullanılarak iyileştirilmelerine katkı sağlamak amacıyla Denetimli Serbestlik Müdürlüğü ile Bolu Elginkan Vakfı Mesleki ve Teknik Eğitimi Merkezi Müdürlüğü ile ortaklaşa hazırlanan "Kendini Tanı Şifreyi Çöz" projesi hazırlanmıştır. Bu proje ile denetimli serbestlikten

yararlanan kişilerin oyuncu olarak katıldığı kişilerin, sosyal hayatlarında karşılaşılabilecek durumları skeçlerle, videolu eğitim çalışmasıyla bir eğitim materyali oluşturulmuştur.

Yine Bolu Elginkan Vakfı Mesleki ve Teknik Eğitimi Merkezi ile ortaklaşa hazırlanan 'Oku Geliş, Anla Değiş' projesi kapsamında, denetimli serbestlik tedbiri uygulanan şüpheli, sanık, hükümlülerin ve personelin yararlanması için hibe edilen 400 adet kitapla, Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde kütüphane oluşturulmuştur.

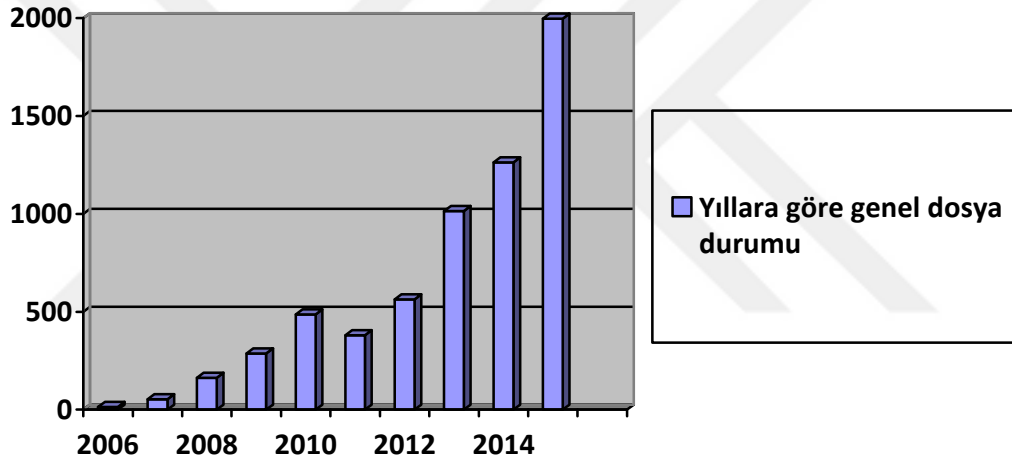
Mağdur hizmetlerinin güçlendirilmesi ve kalitesinin artırılması amacıyla Cumhuriyet Başsavcılığınca, Cumhuriyet Savcılıklarına ve mahkemelere gerekli bilgilendirmeler yapılmaktadır. Konu ile ilgili olarak düzenlenen standart bir bilgi formuyla, mağdurun mağduriyetinin boyutu, iletişim bilgileri, çözüm noktasındaki beklentileri ve bu hizmetten faydalanmak isteyip istemedikleri belirlenerek Koruma Kuruluna müracaat etmek üzere Denetimli Serbestlik Müdürlüğüne yönlendirilmeleri konusunda gerekli bilgilendirme ve yazışmalar ihtiyacın giderilmesinde yardımcı olacak gerekli kurumlara yapılmaktadır.

Ayrıca Bolu Valiliği tarafından yürütülen Aile Sosyal Destek Projesi (ASDEP) ile mağdur ve hükümlülerin psiko-sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının daha hızlı bir şekilde giderilmesi için kişiler yönlendirilmektedir.

Müdürlüğün uzman personelleri (sosyolog, psikolog, sosyal çalışmacı, öğretmen) tarafından eğitim sınıflarında bilgisayar ve projeksiyon destekli, kişilere eğitim iyileştirme çalışmaları yürütülmektedir. Eğitim iyileştirme çalışmalarından Hayat İçin Değişim (HAYDE), Sigara Alkol Madde Bağımlılığı (SAMBA) ve Öfke Kontrol Grup Çalışmaları, verilmektedir. Ayrıca bireysel görüşmeler ve diğer kurumlarla yapılan iş birliği sonucu konunun uzmanları tarafından kişilerin ihtiyacına göre kurumsal ve programlar listesinde çeşitli konularda seminer çalışmaları verilmektedir. (Bkz EK3 Kurumsal Eğitimler ve Programlar Listesi) "Aile içi Şiddetin Önlenmesi", "Aile İçi İletişim", Evlilik ve Aile Hayatı" "Madde Bağımlılığı", "Değerler Eğitimi", "Hoşgörü" "Hayır Diyebilme", "Uyuşturucu, Sigara ve Alkol Maddelerinin Zararları" gibi

konularda seminer ve konferanslar verilmektedir. Bu seminer ve konferanslarda, suça karışmış kişilerin ve mağdurların sosyal, kültürel, eğitsel ve sportif gelişimi amaçlanmaktadır.

Müdürlüğün yıllara göre dosya dağılımına bakılacak olursak; denetimli serbestliğin kuruluşunda dosya sayısının 14 iken 2015 yılına doğru dosya sayısının yüksek bir oranda arttığı görülmektedir. Bu denli yüksek bir artışın en önemli nedeni her geçen gün denetimli serbestlik sisteminin kapsamının kanun maddeleriyle zenginleşmesidir.

V. BÖLÜM

5. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

5.1. Araştırmanın Bulguları

Çalışmanın ağırlıklı olarak nicel çalışma olması nedeniyle nicel veriler öncelikli kullanılmış, nicel verilerin yetersiz kaldığı kısımda çalışmanın daha derinlemesine incelenmesi için nitel verilerle desteklenmiştir. Araştırma bulguları sistematik olması açısından sosyo-demografik özellikler, denetimli serbestliğin etkisi başlıkları altında verilecektir.

5.1.1. Sosyo-demografik özellikler

Sosyo-demografik özellikler başlığı altında Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde adli dosyası bulunan kişilerin eğitim durumu, medeni durumu, yaşı, cinsiyeti, işlediği suç türü, ekonomik durumu vb. tanımlayıcı verilere yer verilmiştir.

Tablo 5.1: Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	Sayı	(N=124) %
Erkek	120	96,8
Kadın	4	3,2
Toplam	124	100,0

Çalışma kapsamında yer alanların %96,8'i erkek, %3,2'si de kadındır. Bu verilerden hareketle, Bolu'da denetimli serbestlikten yararlananların ağırlıklı olarak erkek olduğu söylenebilir. Kuşkusuz bunda da, kadınlarda erkeklere oranla, söz konusu suçları işleme oranının daha düşük olmasının etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 5.2: Yaş Dağılımı

Yaş	Sayı	(N=124) %
18-24 yaş arası	18	14,5
25-34 yaş arası	38	30,6
35-44 yaş arası	39	31,5
45-54 yaş arası	21	16,9
55 yaş ve üzeri	8	6,5
Toplam	124	100,0

Bolu’da denetimli serbestlik uygulamasından yararlanan kişilerde en yüksek oranı %31,5 ile 35-44 yaş arasında olanlar oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %30,6 ile 25-34 yaş arasında ve %16,9 ile 45-54 yaş arasında olanlar izlemektedir. En düşük oranı ise %6,5 ile 55 yaş ve üzeri olanlar oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %14,5 ile 18-24 yaş arasında olanlar izlemektedir. Dolayısıyla yaş grupları bir arada değerlendirildiğinde, hukuk kurallarına göre suç olarak nitelendirilen eylemleri gerçekleştirdikleri için denetimli serbestlikten yararlananların %79 ile en yüksek oranda 25-44 yaş aralığında arasında olduğu, verilerden hareketle söylenebilir. Buna karşılık, 18-24 yaş arasında olan gençler ile 55 yaş ve üzerinde olanların ise daha düşük oranda suça karıştığı ve denetimli serbestlikten yararlandığı söylenebilir.

Tablo 5.3: Doğum Yerine Göre Dağılım

Doğum yeri	Sayı	(N=124)* %
Köy	57	46,7
Belde/Kasaba	4	3,3
İlçe merkezi	35	28,7
İl merkezi	25	20,5
Yurt dışı	1	0,8
Toplam	122	100,0

*2 Bilinmeyen

Doğum yerine göre en yüksek oranı %46,7 ile köyde doğanlar oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %28,7 ile ilçe merkezinde doğanlar, %20,5 ile il merkezinde doğanlar izlemektedir. En düşük oranı ise %0,8 ile yurt dışında doğanlar oluşturmaktadır. İl ve ilçe merkezi kentsel alan, köy ve belde kırsal alan olarak değerlendirildiğinde, örneklem

kapsamında yer alan ve denetimli serbestlikten yararlananların %50'si kırsal, %50'si ise kentsel kökenlidir.

Tablo 5.4: Eğitim Durumuna Göre Dağılım

Eğitim Durumu	Sayı	(N=124)* %
Okuryazar değil	2	1,7
Okuryazar ama herhangi bir okuldan mezun değil	3	2,5
İlkokul mezunu	51	42,1
Ortaokul/ ilköğretim mezunu	23	19,0
Lise/dengi okul mezunu	32	26,4
Üniversite/yüksek okul mezunu	10	8,3
Toplam	121	100,0

*3 Bilinmeyen

Örneklem kapsamında yer alanların eğitim düzeyine bakıldığında, en yüksek oranı %42,1 ile 'ilkokul mezunu' olanlar oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %26,1 ile 'lise/dengi okul mezunu' olanlar izlemektedir. En düşük oranı ise %1,7 ile "okur-yazar olmayanlar" ve %8,3 ile 'üniversite/yüksek okul mezunu' olanlar oluşturmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde denetimli serbestlikten yararlanan kişilerin %87,5'inin bu günkü 4+4+4 eğitim sistemine göre temel eğitim düzeyinde bir eğitime sahip oldukları söylenebilir. Buna ek olarak üniversiteye gidildikçe de denetimli serbestlikten yararlananların oranı düşmektedir.

Tablo 5.5: Medeni Duruma Göre Dağılım

Medeni durum	Sayı	(N=124) %
Bekar	35	28,2
Evli	70	56,5
Boşanmış	16	12,9
Diğer	3	2,4
Toplam	124	100,0

Medeni duruma göre en yüksek oranı %56,5 ile evli olanlar oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %28,2 ile bekar olanlar, %12,9 ile de boşanmış olanlar izlemektedir. En düşük oranı ise %2,4 ile evli olmayıp birlikte yaşayan ve resmi nikahı bulunmayanlar oluşturmaktadır.

Tablo 5.6: Çocuk Sayısına Göre Dağılım

Toplam çocuk sayısı	Sayı	(N=80) %
1	23	28,8
2	26	32,5
3	16	20,0
4	10	12,5
5 ve fazlası	5	6,2
Toplam	80	100,0

Hiç çocuğu olmayanlar ile bekar olanlar kapsam dışında bırakıldığında, toplam çocuk sayısına göre en yüksek oranı %32,5 ile iki çocuğu olanlar oluşturmaktadır. Bunu daha sonra 28,8 ile bir çocuğu olanlar, %20 ile üç çocuğu olanlar, %12,5 ile dört çocuğu olanlar izlemektedir. En düşük oran ise beş ve üzeri çocuğu olanlar oluşturmaktadır.

Tablo 5.7: Kimlerle Birlikte Yaşandığı?

Yaşanılan Kişi	Sayı	(N=124) %
Aile ile(eş/çocuk/ebeveyn)	100	80,6
Arkadaşlar ile	5	4,0
Tek başına	16	12,9
Diğer	3	2,4
Toplam	124	100,0

Denetimli serbestlikten yararlanan kişilerin %80,6'sı ailesiyle, %12,9'u tek başına, %4,0'ı ise arkadaşları %2,4'ü ise şantiye vb. gibi iş yerlerinin temin ettiği yerlerde yaşamaktadır. Ailesiyle birlikte yaşayanların oranının yüksek olması kişilerin topluma kazandırılmasında, suç ortamına dönmek istememesinde, sosyal hayata uyum sürecinde etkili olabileceği, sosyal hayata uyum sağlamak açısından olumlu etki yaratacağı düşünülebilir.

Tablo 5.8: İşlenilen Suç Türüne Göre Dağılım

Suç türü	Sayı	(N=124)* %
Şiddet suçu (Basit yaralama, adam öldürme ...)	46	39,0
Mala karşı suç (hırsızlık, gasp, mala zarar verme ...)	19	16,1
Uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/satma	26	22,0
Cinsel taciz/istismar ...	4	3,4
Trafik güvenliğini tehlikeye sokma	4	3,4
Kamu güvenliğine karşı suçlar(parada sahtecilik, mühür bozma ...)	12	10,2
Tehdit	6	5,1
Diğer	1	0,8
Toplam	118	100,0

*6 Bilinmeyen

Denetimli serbestlikten yararlananlarda en yüksek oranı %39 ile şiddet suçu işleyenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %22 ile uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/satma suçu %16,1 ile mala karşı suçlar işleyenler izlemektedir. En düşük oranları ise, %3,4 ile eşit oranlarda olmak üzere, cinsel taciz/istismar ve trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçları oluşturmaktadır. Suç türlerinin bölgesel olarak değişiklik göstereceği, suç önleme çalışmalarından etkin sonuçlar alınabilmesi için bölgenin suç haritasının çıkarılması faydalı olacağı düşünülebilir. Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde yapılacak iyileştirme çalışmaların da belirtilen suç türlerine yönelik çalışmalar olması gerekmektedir.

Tablo 5.9: Cinsiyete Göre İşlenen Suç Türü

Suç türü	Sayı/%	Cinsiyet		Toplam N (118)*
		Erkek	Kadın	
Şiddet suçu (Basit yaralama, adam öldürme ...)	Sayı	45	1	46
	%	39,5	25	39,
Mala karşı suç (hırsızlık, gasp, mala zarar verme ...)	Sayı	18	1	19
	%	15,8	25	16,1
Uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/satma	Sayı	26	0	26
	%	22,8	0	22,0
Cinsel taciz/istismar ...	Sayı	4	0	4
	%	3,5	0	3,4
Trafik güvenliğini tehlikeye sokma	Sayı	4	0	4
	%	3,5	0	3,4
Kamu güvenliğine karşı suçlar (parada sahtecilik, mühür bozma ...)	Sayı	11	1	12
	%	9,6	25	10,2
Tehdit	Sayı	5	1	6
	%	4,4	25	5,1
Diğer	Sayı	1	0	1
	%	0,9	0	0,8
Toplam	Sayı	114	4	118
	%	100	100	100

P>0.05

*6 Bilinmeyen

Cinsiyet ve suç türü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Cinsiyete göre işlenen suç türüne bakıldığında, erkek en yüksek oranlarda sırasıyla şiddet suçu (%39,5), uyuşturucu madde bulundurma/kullanma suçu (%22,8) işlemiştir. Kadınlar da ise bu sıralama, erkeklere göre değişmektedir. Kadınlarda, birbiriyle eşit oranlarda olmak üzere (%25) tehdit, şiddet, mala karşı ve kamu güvenliğine karşı suçlar işlemiştir. Ancak burada bir noktanın altının çizilmesi yararlı olacaktır. O da, Bolu’da denetimli serbestlik uygulamasından yararlanan kadın sayısının sadece 4 olmasıdır. Başka bir deyişle, denetimli serbestlikten yararlanan erkek sayısı, kadın sayısından 30 kat fazladır. Bu nedenle de araştırma kapsamında yer alan kadınlara yönelik genel bir genelleme yapabilmek, olanaklı değildir.

Tablo 5.10: Medeni duruma göre İşlenen Suç Türleri

Suç Türü	Sayı/%	Medeni Hali				Toplam
		Bekar	Evli	Boşanmış	Diğer	
Şiddet suçu (Basit yaralama, adam öldürme ...)	Sayı	12	30	3	1	46
	%	37,5	44,1	20,0	33,3	39,0
Mala karşı suç(hırsızlık, gasp, mala zarar verme ...)	Sayı	7	9	3	-	19
	%	21,9	13,2	20,0	-	16,1
Uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/satma	Sayı	9	11	5	1	26
	%	28,1	16,2	33,3	33,3	22,0
Cinsel taciz/istismar ...	Sayı	1	2	1	-	4
	%	3,1	2,9	6,7	-	3,4
Trafik güvenliğini tehlikeye sokma	Sayı	-	3	1	-	4
	%	-	4,4	6,7	-	3,4
Kamu güvenliğine karşı suçlar (parada sahtecilik, mühür bozma ...)	Sayı	1	10	1	-	12
	%	3,1	14,7	6,7	-	10,2
Tehdit	Sayı	1	3	1	1	6
	%	3,1	4,4	6,7	33,3	5,1
Diğer	Sayı	1	-	-	-	1
	%	3,1	-	-	-	0,8
Toplam	Sayı	32	68	15	3	118
	%	100	100	100	100	100

P>0.05 *6 Bilinmeyen

Medeni Durum ile işlenen suç türü arasında, istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($P>0,5$). Genel olarak değerlendirildiğinde, bekarlar (%37,5) ile evlilerde (%44,1) şiddet suçu; boşanmış olanlarda ise %33,3 ile uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/satma suçu, diğer suç türlerine göre en yüksek orandadır.

Kendi içinde değerlendirildiğinde ise, şiddet suçu (%44,1) evlilerde, mala karşı suçlar (%21,9) bekarlarda, uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/satma suçu (%33,3) boşanmışlarda, cinsel taciz/istismar (%6,7), trafik güvenliğini tehlikeye sokma (%6,7) ve tehdit (%6,7) boşanmışlarda, kamu güvenliğine karşı suçlar (%14,7) (evlilerde en yüksek oranlardadır).

Eğitim ile işlenen suç türü arasındaki ilişkiye bakıldığında, trafik güvenliğini tehlikeye sokma (%6,2, kamu güvenliğine karşı suçlar (%14,6 ve tehdit (%8,3) gibi suçlar en yüksek oranda ilköğretim mezunları tarafından işlenmiştir. Şiddet içerikli suçlar en yüksek oranda (%66,7) ‘okuryazar fakat herhangi bir okuldan mezun olmayanlar’

tarafından işlenmiştir. Cinsel taciz ve istismar suçları en yüksek oranda (%11,1) üniversite/yüksekokul mezunu' olanlar tarafından işlenmektedir. Mala karşı işlenen suçlarda ise eğitim düzeyi yükseldikçe, söz konusu suçu işleyenlerin oranı düşmektedir. Buna karşılık eğitim düzeyi yükseldikçe uyuşturucu madde kullanma/bulundurma ve satma suç oranı artmaktadır. Şöyle ki, mala karşı işlenen suçların oranı okur-yazar olmayanlarda %50 iken, bu oran 'üniversite/yüksekokul mezunu' olanlarda %11,1'e düşmektedir. Tam tersine uyuşturucu madde kullanma/bulundurma ve satma suçu işleyenlerin oranı üniversite/yüksekokul mezunu' olanlarda %55,6 iken, ilkokul mezunlarında %12,5 düşmektedir.

Katılımcıların işledikleri suç türü ile yaşları arasındaki ilişkiye bakıldığında uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/satma suçu en yüksek (%44,4) oranda 18-24 yaş arasında işlenmiştir.

Tablo 5.11: Eğitim Düzeyine Göre Eşe Şiddet Uygulama Durumları

Eşe şiddet uygulama durumu	Eğitim durumu							Toplam N=117*
	Sayı/ %	Okur yazar değil	Okur yazar ama herhangi bir okuldan mezun değil	İlkokul mezunu	Ortaokul/ ilköğretim mezunu	Lise/dengi okul mezunu	Üniversite/ yüksek okul mezunu	
Evet	Sayı	2	2	19	5	6	-	34
	%	100,0	66,7	39,6	22,7	18,8	-	29,1
Hayır	Sayı	-	1	24	9	14	2	50
	%	-	33,3	50,0	40,9	43,8	20,0	42,7
Bekar	Sayı	-	-	5	8	12	8	33
	%	-	-	10,4	36,4	37,5	80,0	28,2
Toplam	Sayı	2	3	48	22	32	10	117
	%	100	100	100	100	100	100	100

P≤0.05

*7 Bilinmeyen

Denetimli serbestlikten yararlananlarda eğitim seviyesi ile eşe şiddet uygulama ilişkisi incelendiğinde, eğitim seviyesi arttıkça eşe şiddet uygulama oranı düşmektedir. İki değişken arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki mevcuttur ($P \leq 0.05$). Şöyle ki, okur yazar olmayan katılımcıların tamamının, okur yazar fakat herhangi bir okuldan mezun olmayanların %66,7'sinin, İlkokul mezunu olanların %39,6'sının,

ortaokul/ortaöğretim mezunlarının %22,7'sinin, lise mezunu olanların %18,8'inin, üniversite/yüksek okul mezunlarının hiç şiddet uygulamadığı görülmüştür.

Tablo 5.12: Ekonomik Duruma Göre Dağılım

Ekonomik durum	Sayı	(N=124) %
Çok iyi	4	3,2
İyi	96	77,4
Kötü	16	12,9
Çok kötü	8	6,5
Toplam	124	100,0

Çalışma kapsamında yer alanların %77,4'ü ekonomik durumunu iyi, %12,9'u kötü, %6,5'i çok kötü, %3,2'si ise çok iyi olarak ifade etmiştir. Ekonomik durumunu çok iyi ve iyi olduğunu belirtenlerle, kötü ve çok kötü olduğunu belirtenler bir arada değerlendirildiğinde %80,6'sının ekonomik durumunun iyi, %19,4'ünün de ekonomik durumunun kötü olduğu söylenebilir.

Tablo 5.13: Ekonomik Durumuna Göre İşlenen Suç Türünün Dağılımı

Suç Türü	Sayı/ %	Ekonomik durumu				Toplam N:100*
		Çok iyi	İyi	Kötü	Çok kötü	
Şiddet suçu (Basit yaralama, adam öldürme ...)	Sayı	1	41	3	1	46
	%	25	45,1	18,8	14,3	39
Mala karşı suç (hırsızlık, gasp, mala zarar verme ...)	Sayı	-	15	3	1	19
	%	-	16,5	18,8	14,3	16,1
Uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/satma	Sayı	2	18	6	-	26
	%	50	19,8	37,5	-	22,0
Cinsel taciz/istismar...	Sayı	-	2	1	1	4
	%	-	2,2	6,2	14,3	3,4
Trafik güvenliğini tehlikeye sokma	Sayı	-	2	2	-	4
	%	-	2,2	12,5	-	3,4
Kamu güvenliğine karşı suçlar (parada sahtecilik, mühür bozma ...)	Sayı	1	9	-	2	12
	%	25	9,9	-	28,6	10,2
Tehdit	Sayı	-	4	1	1	6
	%	-	4,4	6,2	14,3	5,1
Diğer	Sayı	-	-	-	1	1
	%	-	-	-	14,3	0,8
Toplam	Sayı	4	91	16	7	118
	%	100	100	100	100	100

P≤0.05

*6 Bilinmeyen

İki değişken arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki mevcuttur ($P \leq 0.05$). Ekonomik anlamda maddi durumunun çok iyi olduğunu belirtenlerin %50'sini uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/ satma suçunun olduğu görülmektedir. Bu veriden hareketle uyuşturucu madde kullanma ve bulundurma suçunun her ekonomik düzeyde görülebileceği fakat kullanılan uyuşturucu maddenin maddi değerinin kişinin maddi düzeyiyle bağlantılı olabileceği (örneğin maddi durumu iyi olanların kokain, eroin gibi maddi değeri yüksek olan maddeleri alırken, maddi durumu iyi olmayanların bonzai, esrar v.b gibi uyuşturucu maddelere yöneleceği) düşünülebilir. Maddi durumunun çok kötü olduğunu belirtenlerin ise daha çok kamu güvenliğine karşı suçlar olarak tanımlanan para sahtecilik, mühür bozma gibi maddi durumu düzeltmeye yönelik suçlara yöneldiği tablodan anlaşılmaktadır.

5.2.2. Denetimli Serbestlik Sisteminin Etkisi

Bu başlık altında denetimli serbestlik sisteminin yararlanıcılar tarafından nasıl algılandığı ve değerlendirildiğine ilişkin verilere yer verilmiştir.

Tablo 5.14: Genel Olarak İnsanları Suç İşlemeye İten En Önemli Nedenin Ne Olduğu?

Suç işlemeye İten En önemli Neden	Sayı	(N=124)*
		%
Alkol tüketimi	42	35,3
Ailevi problemler	12	10,1
Maddi sıkıntılar	18	15,1
Olumsuz arkadaş çevresi	26	21,8
Psikolojik problemler	9	7,6
Sorumluluk bilincinin eksik olması	1	,8
Diğer	11	9,2
Toplam	119	100,0

*5 Bilinmeyen

İnsanları suç işlemeye iten en önemli neden olarak birinci sırada, %35,3 ile alkol tüketimi görülmektedir. İkinci en önemli neden olarak da %21,8 ile olumsuz arkadaş çevresinin etkisi yer almaktadır. Bunları daha sonra maddi sıkıntılar (%15,1), ailevi problemler (%10,1), psikolojik problemler (%7,6) izlemektedir. Buna ek olarak yapılan odak grup çalışmalarında ise insanları suç işlemeye iten en önemli nedenler katılımcılar tarafından şu şekilde sıralanmıştır: Cezaların caydırıcı olmaması, suçun niteliğine göre cezaların etkili hale getirilmemesi, güvenlik tedbirlerin zayıf olması, korku odaklı

eğitimin yerinin sevgi merkezli eğitime bırakılamaması vb. Suçun önlenmesine yönelik olarak da önerilerini:

”Toplum nedir, toplumda nasıl yaşanmalı sorularına cevap verecek şekilde toplum bilinçlendirilmeli”, “Eğitim müfredatında temel dersler dışında ahlaki değerlere, empati kurmaya yönelik eğitimler verilmeli, bu eğitimleri veren uzmanların donanımlı olması gerekir”, ”Ceza yerine kişiye, ailesine ve çevresine danışmanlık hizmeti verilmeli” şeklinde ifade etmişlerdir.

Dolayısıyla katılımcılar tarafından bireyi suça iten en önemli neden eğitim eksikliği olarak görülmekte ve suçun önlenebilmesi için de toplumdaki tüm kesimlere, konunun uzmanları tarafından ahlaki değerleri kavratacak etkin eğitimlerin verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Tablo 5.15: Kendilerini Suç İşlemeye İten En Önemli Nedenin Ne Olduğu?

Suç işlemesine neden olan faktörler	Sayı	(N=124)* %
Alkol tüketimi	22	18,2
Ailevi problemler	18	14,9
Maddi sıkıntılar	9	7,4
Olumsuz arkadaş çevresi	46	38,0
Psikolojik problemler	7	5,8
Diğer	19	15,7
Toplam	121	100,0

3 Bilinmeyen

Denetimli serbestlikten yararlananlara, genel olarak insanları suça iten en önemli nedenin ne olduğu sorulduktan sonra kendilerini suça iten en önemli nedenin ne olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. Buna göre kendilerinin suç işlemesindeki en önemli neden %38,5 ile olumsuz arkadaş çevresi olarak ifade edilmiştir. Bunu daha sonra %18,2 ile alkol tüketimi, %14,9 ile ailevi problemler, %7,4 ile maddi sıkıntılar izlemektedir. En düşük oranı (%5,8) psikolojik problem olduğunu belirtenler oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında yer alan kişilerin suç işlemesine neden olduğunu düşündükleri iki etkene daha yakından bakılacak olunursa, olumsuz arkadaş çevresinin kişiyi alkol tüketimine de yönlendirebileceği, kişide hayır diyebilme becerisinin zayıf olması halinde suça karışma ihtimalini de artıracakı söylenebilir. “Diğer” seçeneğinde

ise, iftira, adli yargının adaletsizliği vb. gibi nedenler yer almaktadır. Burada bir noktaya dikkat çekmek yararlı olacaktır. O da, suçu maddi sıkıntı kaygısıyla işlediğini belirtenlerin oranının, diğerlerine göre çok düşük olmasıdır. Ancak kişilere yöneltilen “ekonomik durumunuzu nasıl tanımlarsınız?” sorusuna %77,4’ünün “İYİ” olarak yanıt vermesi, bu tabloyu destekler niteliktedir. Dolayısıyla Bolu’da denetimli serbestlik uygulamasından yararlananların, her ne kadar insanları suça iten en önemli neden olarak alkol tüketimini (%35,3) görseler de, kendilerini suça iten en önemli neden olarak olumsuz arkadaş çevresini görmektedirler. Maddi sıkıntıları ise başkaları için üçüncü sırada görürlerken, kendileri için hemen hemen son sırada görmektedirler.

Tablo 5.16: İşledikleri Suç Türüne Göre, Kendilerini Suç İşlemeye İten Nedenlerin Neler Olduğunu?

Suç Türü	Sayı/ %	Suç işlemeye neden olan faktörler						Toplam N:116*
		Alkol tüketimi	Ailevi problemler	Maddi sıkıntılar	Olumsuz arkadaş çevresi	Psikolojik problemler	Diğer	
Şiddet suçu (Basit yaralama, adam öldürme ...)	Sayı %	11 52,4	8 44,4	1 12,5	19 43,2	2 33,3	4 21,1	45 38,8
Mala karşı suç (hırsızlık,-gasp,-mala zarar verme ...)	Sayı %	2 9,5	2 11,1	3 37,5	9 20,5	1 16,7	2 10,5	19 16,4
Uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/satma	Sayı %	4 19,0	6 33,3	- -	9 20,5	1 16,7	5 26,3	25 21,6
Cinsel taciz/istismar ...	Sayı %	- -	- -	1 12,5	1 2,3	1 16,7	1 5,3	4 3,4
Trafik güvenliğini tehlikeye sokma	Sayı %	2 9,5	- -	1 12,5	- -	- -	1 5,3	4 3,4
Kamu güvenliğine karşı suçlar (parada sahtecilik, mühür bozma...)	Sayı %	1 4,8	- -	2 25,0	4 9,1	- -	5 26,3	12 10,3
Tehdit	Sayı %	- -	2 11,1	- -	2 4,5	1 16,7	1 5,3	6 5,2
Diğer	Sayı %	1 4,8	- -	- -	- -	- -	- -	1 ,9
Toplam	Sayı %	21 100	18 100	8 100	44 100	6 100	19 100	116 100

P>0.05 8 Bilinmeyen*

İki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($P>0.05$). Genel olarak değerlendirildiğinde, şiddet suçunu işleyenler neden olarak en yüksek oranda (%52,4) alkol tüketimini belirtmişlerdir. Bunu daha sonra sırasıyla ailevi problemler (%44,4), olumsuz arkadaş çevresi (%43,2), psikolojik problemler (%33,3) ve diğer seçeneği kapsamında yer alan iftira, adli yargının adaletsizliği (%21,1) izlemektedir. En düşük oranı ise %12,5 ile maddi sıkıntılar oluşturmaktadır.

Mala karşı suçları işleyenler neden olarak en yüksek oranda (%37,5) maddi sıkıntıları, ikinci olarak (%20,5) olumsuz arkadaş çevresinin etkisini, üçüncü olarak (%16,7) psikolojik problemler kaynaklı olduğu görülmektedir.

Cinsel taciz/istismar suçu işleyenlerin en yüksek oranda (%16,7) ile psikolojik problemlerden kaynaklı olduğunu belirtmesi kişilerin cinsel taciz/istismar suçu işlediklerinde kendilerini psikolojik olarak sağlıklı görmediklerini ortaya koymaktadır.

Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu işleyenlerin %12,5'inin maddi sıkıntılardan kaynaklı, %9,5'inin ise alkol tüketiminden kaynaklı suça karıştığı görülmektedir.

Tehdit suçu işleyenlerin en yüksek oranda (%16,7) psikolojik problemler, ikinci sırada (%11,7) ile ailevi problemler olduğu görülmektedir.

Kendi içinde değerlendirildiğinde ise, şiddet suçu işleyenler en yüksek oranda (%52,4) alkolü, malakarşı suç işleyenler maddi sıkıntıları (%37,5), uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/satma suçu işleyenler ailevi problemleri (%33,3), cinsel taciz/istismar suçu işleyenler psikolojik problemleri (%16,7), trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu işleyenler maddi sıkıntıları (%12,5), kamu güvenliğine karşı suçu işleyenler diğer seçeneği kapsamında yer alan iftira, adli yargının adaletsizliğini (%26,3), tehdit suçu işleyenler ise psikolojik problemleri (%16,7), en yüksek oranda neden olarak belirtmişlerdir.

Bu verilerden hareketle, ailevi problemler yaşayan kişilerin aile içerisindeki çatışmayı sosyal hayatlarına taşıdığı ve bu nedenle şiddet içerikli suçlara yöneldiği, maddi sıkıntılar yaşayan kişilerin gasp hırsızlık gibi mala karşı suçlara karıştığı yorumu yapılabilir.

Arkadaşları arasında suç işleyen polisle başı derde girenlerin oransal dağılımında en yüksek oranın %38,1 ile şiddet suçu olduğu görülmektedir. %31,7 ile ikinci sırada yer alan suç türü uyuşturucu madde kullanma, bulundurma satma suçu, üçüncü sırada yer alan suçunda mala karşı suç olduğu görülmektedir. Kişilerin içinde bulunduğu sosyal çevrenin etkisi altında kalarak, olumsuz arkadaş çevresine sahip olması suçla karışmasının kolaylaştığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 5.17: İşlenen Suç Türüne Göre Arkadaş Etkisinin Olup Olmadığı?

Suç türü	Sayı/%	Arkadaşlarınızın suça karışmanızda etkisi var mı?		Toplam N:118*
		Evet	Hayır	
Şiddet suçu (Basit yaralama, adam öldürme ...)	Sayı	16	30	46
	%	34,0	42,3	39,0
Mala karşı suç (hırsızlık, gasp, mala zarar verme ...)	Sayı	7	12	19
	%	14,9	16,9	16,1
Uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/satma	Sayı	19	7	26
	%	40,4	9,9	22,0
Cinsel taciz/istismar ...	Sayı	1	3	4
	%	2,1	4,2	3,4
Trafik güvenliğini tehlikeye sokma	Sayı	-	4	4
	%	-	5,6	3,4
Kamu güvenliğine karşı suçlar (parada sahtecilik, mühür bozma ...)	Sayı	1	11	12
	%	2,1	15,5	10,2
Tehdit	Sayı	2	4	6
	%	4,3	5,6	5,1
Diğer	Sayı	1	-	1
	%	2,1	-	0,8
Toplam	Sayı	47	71	118
	%	100,0	100,0	100,0

P<0,05

*6 Bilinmeyen

İki değişken arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur (P<0,05). Arkadaş etkisiyle suça karışmada %40,4 ile en yüksek oranı, uyuşturucu madde kullanma, bulundurma, satın alma suçu oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %34 ile şiddete yönelik suçlar, %14,9

ile mala karşı suçlar, % 4,3 ile tehdit suçu izlemektedir. Arkadaş etkisinin en düşük oranda olduğu belirtilen suç türü ise, %2,1 ile eşit oranlarda olmak üzere cinsel taciz/istismar ve kamu güvenliğini tehlikeye sokma suçlarıdır. Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunda ise arkadaş etkisinin olduğunu belirten katılımcı bulunmamaktadır.

Genel olarak bakılacak olunursa, ilk üç sırada yer alan uyuşturucu madde kullanma, bulundurma suçu, şiddet suçu ve mala karşı suçların işlenmesinde arkadaş etkisinin yüksek olduğu, bunu önlemek için özellikle bu suçlardan gelen kişilere “hayır” diyebilme, doğru karar verebilme becerisi kazandırmaya yönelik çalışmaların yapılmasının suç önlemede etkili olabileceği yorumu, verilerden hareketle yapılabilir.

Tablo 5.18: İşlenen Suç Türüne Göre Arkadaş Çevresinin Alkol/Uyarıcı Madde Kullanma Durumu

Suç türü	Sayı / %	Arkadaşların Alkol/Uyarıcı Madde Kullanma Durumu		Toplam N:118*
		Kullanıyor	Kullanmıyor	
Şiddet suçu(Basit yaralama, adam öldürme ...)	Sayı	20	26	46
	%	35,1	42,6	39,0
Mala karşı suç(hırsızlık, gasp,mala zarar verme ...)	Sayı	6	13	19
	%	10,5	21,3	16,1
Uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/satma	Sayı	23	3	26
	%	40,4	4,9	22,0
Cinsel taciz/istismar ...	Sayı	0	4	4
	%	-	6,6	3,4
Trafik güvenliğini tehlikeye sokma	Sayı	2	2	4
	%	3,5	3,3	3,4
Kamu güvenliğine karşı suçlar (parada sahtecilik, mühür bozma ...)	Sayı	3	9	12
	%	5,3	14,8	10,2
Tehdit	Sayı	2	4	6
	%	3,5	6,6	5,1
Diğer	Sayı	1	-	1
	%	1,8	-	0,8
Toplam	Sayı	57	61	118
	%	100	100	100

P≤0.05

*6 Bilinmeyen

Arkadaşları arasında yoğun alkol veya uyuşturucu madde kullananların işlemiş olduğu suç türü arasında istatistiksel olarak anlamlılık vardır (P≤0.05). Tabloya

bakıldığında, en yüksek orana sahip suç türünün % 40,4 ile uyuşturucu madde kullanma, bulundurma suçu olduğu, bunu sırasıyla %35,1 ile şiddet suçu ve %10,5 ile mala karşı suça karışmış olanların takip ettiği görülmektedir. Kişilerle yapılan odak grup çalışmasından elde edilen veriler ile alkol veya uyuşturucu tüketiminin bulunduğu çevrede bulunan kişilerin, arkadaş baskısına direnemediği, merak, özentî ve bulunduğu ortama kendini ettirebilmek için alkol/madde tüketimine başvurduğu, bu nedenle arkadaş etkisiyle suça karıştığı düşünülebilir. Nitekim arkadaş etkisiyle suça karışanların suç türlerinin sıralamasının dahi bu tabloyla benzerlik göstermesi tablodan çıkan sonucu desteklemektedir.

Tablo 5.19: Verilen Cezayı Hak Etme Durumu

Verilen cezayı hak ettiniz mi?	Sayı	(N=124)* %
Evet	39	32,0
Hayır	83	68,0
Toplam	122	100,0
*2 Bilinmeyen		

Denetimli serbestlikten yararlananların %68'i kendisine verilen kanun nezdindeki cezayı hak etmediğini, %32'si ise verilen cezayı hak ettiklerini düşünmektedir. Bu verilerden hareketle, kişilerin işledikleri suç karşısında kendilerine verilen cezayı suçları ile örtüşecek oranda görmedikleri yorumu yapılabilir.

Tablo 5.20: İşlenen Suç Karşısında Kendilerine Verilmesi Gereken Cezanın Ne Olması Gerektiği?

Verilmesi Gereken Ceza	Sayı	(N=83)* %
Hiçbir ceza verilmemeliydi	36	44,4
Hapis cezası	1	1,2
Denetimli serbestlik	13	16,0
Adli para cezası	21	25,9
Kamu yararına ücretsiz çalışma	3	3,7
Bir daha yapmamak için ikaz yapılmalıydı	5	6,2
Diğer	2	2,5
Toplam	81	100,0

***2 Bilinmeyen**

İşlenen suç karşısında kendisine verilen cezayı hak etmediğini düşünenler, %44,1 ile en yüksek oranda ‘hiçbir ceza verilmemesi’ gerektiğini ifade etmiştir. Bunu daha sonra adli para cezası (%25,9) verilmesi gerektiğini ve denetimli serbestlikten (%16) yararlandırılması gerektiğini düşünenler izlemektedir. En düşük oranı ise %1,2 ile habis cezasının verilmesi gerektiğini düşünenler oluşturmaktadır.

Genel olarak değerlendirilecek olunursa kişilerin büyük çoğunluğunun yapmış olduğu eylemi suç olarak nitelemediği, davranışı suç olarak gören %25,9'lük kesimin de adli para cezasının uygun olacağını düşündüğü söylenebilir. Verilerden hareketle, kişilerin para cezasını büyük bir ceza olarak görmemelerinde %77,4'ünün maddi durumunu iyi olarak değerlendirmesiyle ilişkilendirilebilir. Üçüncü sırada da denetimli serbestliğin ifade edilmesi (%12,4) de ceza infaz sistemi içinde denetimli serbestliğin kişiler tarafından kısmen kabul gördüğü şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 5.21: "Denetimli Serbestlik" Denildiğinde Akla Gelen İlk Şeyin Ne Olduğu?

"Denetimli Serbestlik" Denilince Akla Gelenler	Sayı	(N=124)* %
Özgür olmak	24	21,1
Zorunluluk	11	9,6
Eğitim	13	11,4
Topluma kazandırılmak	14	12,3
Faydalı, güzel bir uygulama	29	25,4
Saçma bir sistem	3	2,6
Suçtan uzaklaşma	7	6,1
Denetim/kontrol	13	11,4
Toplam	114	100,0

*10 Bilinmeyen

- Denetimli Serbestlik denilince akla gelen ilk şey, en yüksek oranda (%25,4) faydalı, güzel bir uygulama olduğu şeklindedir. Bunu daha sonra %21,1 ile özgür olmak, %11,4 ile eşit oranlarda olmak üzere eğitim ve denetim/kontrol, %9,6 ile zorunluluk, %6,1 ile suçtan uzaklaşma izlemektedir. En düşük oranı ise %2,1 ile denetimli serbestlik denilince akla gelenin saçma bir sistem olduğunu belirtenler oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında yer alan ve en az altı ay denetimli serbestlikten yararlanan kişilere göre denetimli serbestliğin zihinde bıraktığı ilk izlenimin genel anlamda olumlu olduğu, verilerden

hareketle söylenebilir. Nitekim kişilerin denetimli serbestliğin çağrışımına ilişkin verdiği cevapların %76,4'ünün olumlu olması da bu yorumu destekler niteliktedir. Ancak, %23,6'sının, başka bir deyişle katılımcıların yaklaşık 1/3'ünde de denetimli serbestliğin olumsuz anlamlar çağrıştırmaları dikkate alınmalıdır. Yapılan odak grup çalışmasında da denetimli serbestlik denildiğinde akla gelen olumlu yanlar şu şekilde ifade edilmiştir: *'Düzen ve değişim üzerine kontrol' 'Devletin suç işlemiş bireylere vermiş olduğu bir şans.'* *'Doğru ve yanlışın insanlara anlatıldığı, hayatlarını yeniden yapılandırmaya çalıştığı bir kurum. Denetimli serbestlik kişilerin geçmişinde yaşamış olduğu olayların negatif etkilerinden kurtulmasını sağlıyor.'* *'Hayata tutunmak için bana verilen ikinci bir şans. Denetimli serbestlik olmasaydı, alkol kullanımım daha ileri giderdi, iş hayatım bozulur daha kötüye giderdi. Denetimli serbestlik sayesinde günlük hayatım planlı hale geldi.'*

- *'Olağanüstü bir şans benim için. Cezaevine girdiğimde eşim hamileydi, ben çıktıktan iki ay sonra baba oldum, ailemin başında durabildim, olumsuz arkadaş ortamından sıyrıldım, aldığım derslerden sonra başardım. Bir kereden bir şey olmaz lafıyla sürüklendim, denetimli serbestlikle şimdi her şey yoluna giriyor.'*
- *'Kimseye sataşmamak, beladan uzak durmak, suça karışmamak.'* *'Dışarıda eğitim görerek ceza çekmek.'* *'Aileyi, çocukları, sevdiklerini geride bırakmamak.'*

Bununla birlikte, denetimli serbestliğe ilişkin bazı olumsuz çağrışımlar da olmuştur. Bu ifadelerden bazıları şu şekildedir:

- *'Yükümlülükler uyulmadığında cezaevine geri dönmek.'*
- *'Cezanın dışarıda da devam etmesi.'*
- *'Özgürlüğümü tam olarak yaşayamıyorum, kısıtlanmış hissediyorum.'*

Tablo 5.22: Denetimli Serbestliğin İlk Olarak Nereden/Kimden Duyulduğu

Duyulan Yer/Kişi	Sayı	(N=124)* %
Cezaevi yetkililerinden	51	43,2
Avukattan	12	10,2
Mahkeme Yetkililerinden	31	26,3
Çevreden(arkadaş, komşu, akraba vb)	18	15,3
Diğer (gazete, tv, haberler v.b)	6	5,1
Toplam	118	100,0

*6 Bilinmeyen

Denetimli serbestlik uygulaması, en yüksek oranda (%43,2) ortamında duyulmuştur. Bunu daha sonra %26,3 mahkemede verilen karar ile duyanlar ve %15,3 ile sosyal çevrelerinden duyanlar izlemektedir. En düşük oranı ise diğer seçeneği ile gazete ve haberlerden duyanlar oluşturmaktadır.

Tablo 5.23: Denetimli Serbestliği Başkalarına Önerme Durumu

Önerme Durumu	Sayı	(N=124)* %
Öneririm	101	86,3
Önermem	16	13,7
Toplam	117	100,0

*7 Bilinmeyen

Denetimli serbestlikten yararlananların %86,3'ü, denetimli serbestlik uygulamalarını suç işleyenlere önerebileceğini, %13,7'si ise önermeyeceğini belirtmiştir.

Yapılan odak grup çalışmasında denetimli serbestliğin başkalarına da önerilmesine gerekçe olarak, cezaevi şartlarıyla karşılaştırıldığında denetimli serbestlik yükümlülüklerinin daha katlanılabilir ve faydalı belirtilmiştir. Nicel verilerle nitel veriler (odak grup çalışması) birlikte değerlendirildiğinde denetimli serbestliğin önerileceğinin belirtilmesi denetimli serbestlikten yararlananların genel olarak memnun olduğu yorumu yapılabilir. Hürriyeti bağlayıcı cezaların yerine ikame edilen çağdaş ceza infaz sistemine alternatif olarak geliştirilen denetimli serbestlik sisteminin, kişilerin ihtiyacına cevap verdiği, sosyal çevresinden ayrılmadan, danışmanlık hizmeti

olarak toplumla iç içe yaşamasına olanak sağlamasından dolayı memnuniyet oranının yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 5.24: Denetimli Serbestliğin, Ceza Evinde Kalma Süresine Göre Başkalarına Önerilme Durumu

Önerme Durumu	Sayı/%	Cezaevinde kalma süresi							Toplam N:111*
		Hiç	1-6 ay	6-12 ay	1-2 yıl	2-3 yıl	3-5 yıl	5 yıldan fazla	
Öneririm	Sayı	12	33	15	13	10	6	7	96
	%	66,7	86,8	100,0	92,9	90,9	75,0	100,0	86,5
Önermem	Sayı	6	5	0	1	1	2	0	15
	%	33,3	13,2	,0	7,1	9,1	25,	,0	13,5
Toplam	Sayı	18	38	15	14	11	8	7	111
	%	100	100	100	100	100	100	100	100

P>0.05 *13 Bilinmeyen

İki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.(P>0.05)Kişilerin cezaevinde kalma süresiyle denetimli serbestlik sistemini önerme durumuna bakıldığında, denetimli serbestliği önermeyeceklerini belirtenlerden en yüksek oranı (%33,3) hiç cezaevine girmeden, mahkeme tarafından doğrudan denetimli serbestliğe gönderilen kişiler oluşturmaktadır. Odak grup çalışmasından elde edilen veriler de bunu destekler niteliktedir. Nitekim katılımcılar denetimli serbestliğin en güzel yanının cezaevinden uzakta, aileleriyle ve toplumla iç içe özgür olarak cezalarının infaz edilmesi olduğunu dile getirmişlerdir.

Tablo 5.25: Denetimli Serbestlik Yükümlülüklerinin İhlal Edilme Durumu

Yükümlülük İhlal Durumu	Sayı	(N=124)* %
Evet	59	48,0
Hayır	64	52,0
Toplam	123	100,0

*1 Bilinmeyen

Denetimli serbestlik kapsamında verilen yükümlülükleri ihlal ettiğini belirtenlerin oranı %52, ihlal etmediğini belirtenlerin oranı ise %48'dir. Burada altının

çizilmesi gereken nokta, yaralanıcıların yarısından fazlasının yükümlülüklerini ihlal ettiklerini belirtmiş olmalarıdır.

Tablo 5.26: Denetimli Serbestlik Hakkında Bilgi Sahibi Olma Durumuna Göre Yükümlülüklerin İhlal Edilip Uyarı Alma Durumu

Uyarı Alma Durumu	Sayı / %	Denetimli Hakkında yeterli Bilgiye Sahip Olma Durumu		Toplam N:121*
		Bilgi Sahibi	Bilgi Sahibi Değil	
Aldı	Sayı	16	43	59
	%	40,0	53,1	48,8
Almadı	Sayı	24	38	62
	%	60,0	46,9	51,2
Toplam	Sayı	40	81	121
	%	100	100	100

P>0.05 *3Bilinmeyen

Kişilerin denetimli serbestliğe gelmeden sistem hakkında bilgi sahibi olma ile denetimli serbestlik yükümlülüklerine uyum göstermesi arasındaki ilişki istatistiksel anlamlılık taşımamaktadır.(P>0.05) Tabloya bakıldığında; denetimli serbestliğe gelmeden sistem hakkında yeterli bilgiye sahip olmayanların %53,1'inin bilgi sahibi olmadığı görülmektedir.

Denetimli serbestlik kapsamına alındıktan sonra süreç içerisinde yükümlülüklerini ihlal edip yasal uyarı alanlardan %40'ı denetimli serbestlik hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtirken, %60'ı bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla verilerden hareketle, denetimli serbestlikten yararlananların, başvuru öncesi süreç hakkında yeterince bilgi sahibi olmalarının, yükümlülükleri yerine getirmelerinde etkili olduğu söylenebilir. Başka bir deyişle kişilerin denetimli serbestliğe gelmeden önce bilgi sahibi olmaları ile süreç içerisinde yükümlülükleri yerine getirmeleri arasında doğru bir orantı bulunmaktadır.

Tablo 5.27: İhlal Edilen Yükümlülüklerin Neler Olduğu?

Yükümlülükler	Sayı	(N=59)* %
Belirlenen bölge ve yerde gözetim altında bulunma (imza) yükümlülüğü	23	40,4
Kamu yararına ücretsiz çalışma yükümlülüğü	3	5,3
Rehberlik (bireysel görüşme, grup çalışması, seminer) yükümlülüğü	27	47,4
Diğer (Olumlu tutum ve davranışlarda bulunmama, yalan beyanda bulunma, alkollü çalışmalara katılma vb)	4	7,0
Toplam	57	100,0

*2 bilinmeyen

Denetimli serbestlik kapsamında verilen yükümlülüklerden en fazla ihlal edilen %47,4 rehberlik uygulamasıdır. Bunu daha sonra %40,4 ile belirlenen bölge ve yerde gözetim altında bulunma (imza) yükümlülüğü izlemektedir. Diğerlerine göre en az ihlal edilen yükümlülük ise %5,3 ile kamu yararına ücretsiz çalışmadır.

Tablo 5.28: İşlenilen Suç Türüne Göre İhlal Edilen Yükümlülükler

Suç türü	Sayı/ %	Yükümlülükler					Toplam
		Belirlenen bölge ve yerde gözetim altında bulunma (imza) yükümlülüğü	Kamu yararına ücretsiz çalışma yükümlülüğü	Rehberlik yükümlülüğü	Diğer		
Şiddet suçu (Basit yaralama, adam öldürme ...)	Sayı	11	-	8	1	20	
	%	47,8	-	29,6	25,0	35,1	
Mala karşı suç(hırsızlık, gasp, mala zarar verme ...)	Sayı	5	2	4	-	11	
	%	21,7	66,7	14,8	-	19,3	
Uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/satma	Sayı	1	-	8	3	12	
	%	4,3	-	29,6	75,0	21,1	
Cinsel taciz/istismar ...	Sayı	2	-	1	-	3	
	%	8,7	-	3,7	-	5,3	
Trafik güvenliğini tehlikeye sokma	Sayı	-	-	1	-	1	
	%	-	-	3,7	-	1,8	
Kamu güvenliğine karşı suçlar (parada sahtecilik, mühür bozma ...)	Sayı	4	-	4	-	8	
	%	17,4	-	14,8	-	14,0	
Tehdit	Sayı	-	-	1	-	1	
	%	-	-	3,7	-	1,8%	
Diğer	Sayı	-	1	-	-	1	
	%	-	33,3	-	-	1,8%	
Toplam	Sayı	23	3	27	4	57	
	%	100,0	100,0	100,0	100,	100,0	

P<0,05

İki değişken arasında istatistiksel olarak bir anlamlılık mevcuttur ($P<0,05$). Şiddet suçu işlemiş olanların en yüksek oranda (%47,8) belirlenen bölge ve yerde gözetim altında bulunma yükümlüğünü (imza atma) ihlal ettiği ikinci sırada ise (%29,6) rehberlik yükümlüğünü ihlal ettiği görülmektedir. Şiddet suçunu işlemiş olanların kamu hizmeti yükümlülüğünde hiç ihlallerin bulunmamasının nedeni olarak sigortalı bir işte çalışıyor olmalarının² etkili olduğu düşünülebilir.

Uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/satın alma suçlarını işlemiş olanların %29,6'sının rehberlik çalışmalarına katılmadığı görülmektedir³.

Mala karşı suç işlemiş olanların en yüksek oranda(%66,7)kamu hizmeti yükümlülüğünü ihlal ettiği görülmektedir. Çıkan sonuçtan hareketle bu suç kategorisine girenlerin sigortalı bir işte çalışmadığını (sigortalı bir işte çalışmaları halinde kamu hizmetinden muaf tutulur), kamu hizmetinde çalışma disiplini sağlayamaması, kamu hizmetinin çalışma saatlerine uymaması vb nedenlerden kaynaklandığı düşünülebilir.

Tablo 5.29: Denetimli Serbestliğin İlk Olarak Nereden/Kimden Duyulduğuna Göre Yükümlülüklerin İhlal Edilme Durumu

İhlal Edilme Durumu	Sayı/%	Kimden/Nereden Duyulduğu					Toplam N:118*
		Cezaevi	Avukat	Mahkeme	Çevre (komşu, akraba vb.)	Diğer	
Evet	Sayı	30	4	17	5	1	57
	%	58,8	33,3	54,8	27,8	16,7	48,3
Hayır	Sayı	21	8	14	13	5	61
	%	41,2	66,7	45,2	72,2	83,3	51,7
Toplam	Sayı	51	12	31	18	6	118
	%	100	100	100	100	100	100

$P<0.05$

* 8 Bilinmeyen

İki değişken arasında istatistiksel olarak bir anlamlılık vardır ($P<0.05$) Denetimli serbestlik yükümlülüklerini ihlal ettiklerini belirtenlerden en yüksek oranı %58,8 ile

2 5275 sayılı kanunun 105/A dosyalarında kişinin sigortalı bir işte çalıştığı takdirde kamu yararına ücretsiz çalışma yükümlülüğünden muaf tutulur.

3 TCK 191/2-3 dosyalarının denetimli serbestlik kapsamında verilen yükümlülükleri yalnızca 1 yıl tedavi ve rehberlik hizmetlerinden yararlanmasını kapsamaktadır.

denetimli serbestlik hakkında avukatlardan bilgi edinenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra %54,8 ile mahkemeden, %33,3 ile avukattan, %27,8 ile sosyal çevreden bilgi edenler izlemektedir. En düşük oranı ise 16,7 ile diğer seçeneği kapsamında yer alan gazete, haberler, televizyon vb. yollardan bilgi edinenleri oluşturmaktadır.

Tersinden okunacak olunursa denetimli serbestlik sistemini avukattan öğrenen kişilerin %66,7'sinin yükümlülük ihlali yapmadığı, bunda da avukat tarafından kişi ile birebir iletişim kurmasının, sistemi kavratmasının, sürece hazırlamasının etkisi olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla verilerden hareketle denetimli serbestlik sistemi kapsamının kanun maddeleriyle her geçen gün genişlemesi ve her kanun maddesine göre yeniden yapılandırılması, kişilerin kulaktan duyma yanlış bilgilerle geldiği takdirde sistemi kavrayamaması ve ihlal etmesine neden olabileceği yorumu yapılabilir.

Tablo 5.30: Katılımcıların ilk olarak denetimli serbestliği duyma durumu ile yükümlülük ihlali arasındaki ilişki

Yükümlülük Durumu	Yükümlülükler					
	İmza Yükümlülüğü		Kamu Yararına Çalışma Yükümlülüğü		Konutta İnfaz Yükümlülüğü	
	Sayı	(N=124)* %	Sayı	(N=124)** %	Sayı	(N=124)*** %
Var	90	75,0	26	21,8	6	5
Yok	30	25,0	93	78,2	114	95
Toplam	120	100,0	119	100,0	120	100
	*4 Bilinmeyen		*5 Bilinmeyen		*4 Bilinmeyen	

Çalışma kapsamında yer alanlardan %75'inin imza, %26'sının kamu yararına çalışma, % 5'nin konutta infaz yükümlülüğü bulunmaktadır.

Denetimli serbestlikten yararlanan kişilerin, belirlenen tarih ve saatlerde denetimli serbestlik müdürlüğüne, kolluğa, muhtarlığa veya müdürlüğün belirleyeceği bir kamu görevlisine belirlenen gün ve saatlerde imza atması istenmektedir. 5275 sayılı CGTİK) kanunun 105/A maddesi gereği denetimli serbestlikte dosyası bulunan kişilere bu yükümlülüğün verilmesi zorunludur. Söz konusu yükümlülük ile kişinin bir bölgede denetim ve gözetim altında bulunması sağlanarak toplumun ve mağdurun korunması amaçlanmaktadır. Ancak kişinin ağır bir hastalık, sakatlık veya ihtiyarlık nedeniyle hayatını yalnız başına devam ettirememesi durumunda bu yükümlülüğünden muaf

tutulmaktadır. Çalışma kapsamında bulunanların $\frac{3}{4}$ 'ünün (%75)imza yükümlülüğü bulunmakta, $\frac{1}{4}$ 'ünün (%25) ise imza yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Örneklem kapsamında yer alan kişilerin %21,8'inin kamu yararına ücretsiz çalışma yükümlülüğü bulunmakta, %78,2'sinin ise kamu yararına ücretsiz çalışma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinde kamu yararına ücretsiz çalışma yükümlüğünün çalışma şartları belirlenmiştir (Kaynak? Denetimli Serbestlik Yönetmeliği kaynak olarak verilmeli burada). Buna göre kişilerin çalışmasına engel bir sağlık problemi olması, yaşının altmış ve üstü olması, hayatını yalnız başına idame ettiremiyor olması, hamile ise eğer doğumuna on hafta kalmış olması, sıfır-altı yaş arasında çocuğu olması, örgün eğitime devam ediyor olması, bir iş sözleşmesine dayanarak çalışıyor olması veya kendi işyerini işletiyor olması halinde kamu yararına çalışma yükümlülüğünden yararlanmamaktadır. Örneklem kapsamında, söz konusu bu yükümlülüğünden yararlanmayan kişilerin oranının yüksek olmasının nedeni de, kamu yararına çalışma yükümlülüğünün şartlarını taşıyamamalarıdır.

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinde belirlenen bir konutta denetim ve gözetim altında bulundurulma yükümlülüğü, risk düzeyi yüksek olan kişilerin yeniden suç işleme ihtimalini en düşük seviyeye çekebilmek, toplumun ve mağdurun korunması için 18:00 ile 08:00 saat aralığında en fazla on iki saat, en az on saat kadar belirlenen bir konuttan çıkmaması suretiyle elektronik kelepçe ile denetimi esas alan bir yükümlülüktür. Kişinin işi, eğitimi veya aile durumu dikkate alınarak bu süre on saate kadar indirilebilmektedir. Çalışma kapsamında yer alan kişilerin %95'i bu yükümlülüğünden yararlanmamakta, %5'i yararlanmaktadır. Söz konusu yükümlülüğünden yararlanmayanların oranının yüksek olmasının nedeni, Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde ARDEF4 sonucunda belirlenen risk grubu sıralamasında yüksek riskli kişilerin sayısının az olmasıdır.

Bolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğünde belirlenen yer veya bölgelere gitmeme yükümlülüğü başlığı altında %35 ile en yüksek oranda verilen yükümlük alkol satılan, içilen yerlere gitmeme yükümlülüğüdür. Böyle bir yükümlülüğü olmayanların oranı ise

4 ARDEF: Adalet Bakanlığı Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı tarafından kişilerin risk ve ihtiyaç değerlendirmesi için geliştirilen anket formu

%65'tir. Bu tarz yükümlüklerin verilmesinin amacı kişinin suç işleminde veya suça yönelmesinde etkisi bulunan yerlere gitmekten yasaklanarak, özellikle çocukların ve suç mağdurunun korunması amaçlanmaktadır. Dolayısıyla ARDEF verilerinden hareketle, denetimli serbestlikten yararlananlardan %35'ine, risk ve ihtiyaç değerlendirmesi sonucunda alkol etkisiyle suç olayına karışmış olması veya alkol bağımlılığının olması nedeniyle alkol satılan içilen yerlere gitmeme yükümlülüğü verilmiştir.

Tablo 5.31: Katılımcıların İmza Yükümlülüğüne Sahip Olmaları

Memnuniyet derecesi	Yükümlülükler									
	İmza Yükümlülüğü		Kamu Yararına Çalışma Yükümlülüğü		Konutta İnfaz Yükümlülüğü		Alkol Satılan İçilen Yerlere Gitmeme Yükümlülüğü		Rehberlik Çalışmalarına Katılma Yükümlülüğü	
	Sayı	(N=87)* %	Sayı	(N=26)* %	Sayı	(N=6)* %	Sayı	(N=42)* %	Sayı	(N=124)* %
Hiç yararı yok	22	25,3	10	38,5	-	-	10	24,4	4	3,4
Az yararlı	21	24,1	4	15,4	2	33,3	4	9,8	26	22,4
Çok yararlı	44	50,6	12	46,2	4	66,7	24	65,9	86	74,1
Toplam	87	100	26	100	6	100	41	100	116	100

*1Bilinmeyen

*8Bilinmeyen

İmza yükümlülüğü bulunanların yarısı (%50) söz konusu yükümlülüğü yararlı bulurken, %25,3'ü hiçbir yararının olmadığını düşünmektedir. Az yararlı olduğunu belirtenler ise %24,1 oranındadır. Odak grup çalışmasında elde edilen veriler de bunu sonucu destekler niteliktedir. Şöyle ki, belirli saatlerde belirli bir yere imza atma yükümlülüğü, kişiye verilen cezanın sürdüğünü bu nedenle kontrollü davranmayı gerektirdiği, günlük zaman akışını planlı hale getirdiği, sorumluluk bilincini kazandırdığı ifade edilmiştir. Ancak imza yükümlülüğünün kişide psikolojik baskı oluşturduğunu, saat aralıklarının dar olmasının verilen yükümlülüğün ihlal edilmesine neden olabildiği ve bunun da gerginlik ve tedirginlik yaşattığı ifade edilmiştir.

Kamu yararına ücretsiz çalışma yükümlülüğü kapsamında kamu kurum ve kuruluşlarında belirli saatlerde çalışanların %38,5'i bu yükümlülüğün kendilerine hiçbir fayda sağlamadığını, %46,2'si çok yarar sağladığını belirtmiştir. Kamu yararına ücretsiz

çalışma yükümlülüğünün kendilerine fayda sağlamadığının belirtilmesinin nedeni olarak çalıştıkları süre için kendilerine herhangi bir ödeme yapılmaması ve geçim sıkıntısı yaşamasından kaynaklı olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte kişi bu süreçte herhangi bir işte sigortalı çalışmaya başlarsa eğer bu yükümlülüğünden muaf tutulmaktadır. Denetimli serbestlik sistemi içerisinde kamu yararına ücretsiz çalışma yükümlülüğünün amacı, Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinde, “kişinin çalışma disiplini kazanması, başkalarının haklarına saygı göstermesi, zamanı planlaması, bir iş deneyimi sağlaması ve topluma kazandırmayı esas alan bir yükümlülük olarak tanımlanmaktadır (Kaynak:?).

Belirlenen bir konutta denetim ve gözetim altında bulundurulma yükümlülüğünden faydalanan kişilerin %66,7’si bu yükümlülüğün faydalı olduğunu, %33,3’ünün ise az faydalı olduğunu belirtmektedir. Söz konusu yükümlülüğün hiçbir yararı bulunmadığını belirten yoktur. Konutta infaz yükümlülüğü bulunan kişilerin, bu yükümlülüğün yüksek oranda faydalı olduğunu belirtmesinin nedeni olarak, kişilerin iş, aile, eğitim durumları göz önünde bulundurularak konuttan çıkmama saatlerinin kişiye uygun olarak belirlenmesinin etkisi olduğu düşünülebilir. Odak grup çalışmasından da elde edilen veriler, bu yorumu destekler niteliktedir. Şöyle ki, konutta infaz yükümlülüğünün kişilerin gece saatlerinde konuttan çıkmayarak aile ile ilişkilerini kuvvetlendirdiği, suçtan ve olumsuz arkadaş çevresinden uzaklaştırdığı belirtilmiştir. Verilerden hareketle, suç işleme oranlarının gece saatlerinde daha yoğun olduğu bu nedenle yeniden suç işleme ihtimali yüksek olan kişilerin gece saatlerinde belirlenen konutun dışına çıkmaması kişinin yeniden suç işleme olasılığını önlemede etkili bir uygulama olduğu söylenebilir.

Alkol satılan, içilen yerlere gitmeme yükümlülüğünden faydalanan kişilerin %65,9’u bu yükümlülüğün faydalı olduğunu, %24,4’un ise hiç bir yararının olmadığını belirtmektedir. Bununla birlikte, çok yararlı olduğunu belirtenlerin oranı dikkate alındığında alkol tüketmelerine rağmen alkol satılan/ içilen yerlere gitmeme yükümlülüğünün kişilerin hayatlarında olumlu etkisi olduğu yorumu yapılabilir.

Çalışma kapsamında yer alan kişilerin tamamının rehberlik yükümlülüğü bulunduğu için, burada ayrıca tablo olarak verilmemiştir ve sadece söz konusu yükümlülükten memnuniyet derecesine aşağıda yer verilmiştir.

Eğitim iyileştirme çalışmaları kapsamında verilen rehberlik çalışmaları bireysel görüşmeyi, grup çalışmasını ve seminer çalışmalarını kapsamaktadır. Kişilerle yapılan bireysel görüşme kapsamında denetimli serbestlik uzmanı (sosyolog, psikolog, sosyal çalışmacı, öğretmen) kişinin sosyal çevresi ve sosyal çevresiyle ilişkisini öğrenmeye, kişiyi suça iten etkenleri tespit etmeye, kişinin yeniden suç işleme riskini öğrenmeye, toplumla bütünleşmesi için motivasyonunu arttırmaya, zararlı alışkanlıkları hakkında farkındalığı arttırmaya yönelik birebir görüşmeler yapmaktadır. Eğitim iyileştirme çalışmaları kapsamında verilen bir diğer rehberlik çalışması da grup çalışmasıdır. Grup çalışmaları kişinin bireysel görüşme süreci tamamlandıktan sonra ihtiyacına uygun yönlendirildiği uzun soluklu çalışmalardır. Denetimli serbestlik müdürlüklerinde öfke kontrol, sigara alkol madde bağımlılığı ve hayat için değişim adlı grup çalışmaları verilmektedir. Grup çalışmaları genel olarak on beş günde bir yaklaşık on oturum olarak yapılmaktadır. Seminer çalışmaları ise yine kişilerin ihtiyacına uygun olarak alanında uzman kişiler tarafından yapılan eğitim çalışmalarıdır.

Rehberlik yükümlülüğü bulunanlardan sadece %3,4'ü bu yükümlülüğün hiçbir yararı olmadığını belirtirken, %22,4'ü az yararlı, %74,1'i ise çok yararlı olduğunu belirtmektedir. Yapılan odak grup çalışmalarından elde edilen veriler de anket verilerini destekler niteliktedir. Odak grup çalışmalarında, kişilerin etiketleme olmadan kendileri için yapılan eğitim iyileştirme çalışmalarının kendilerini değerli hissettirdiği, eğitim çalışmalarının ihtiyaçlarına uygun olarak veriliyor olması ihtiyacın karşılanması da olumlu bir etki yarattığı ve bu durumun onları memnun ettiği sık sık vurgulanmıştır.

Tablo 5.32: Rehberlik Çalışması Kapsamında Yer Alan Yükümlülüklerin Yararlılık Dağılımı

Rehberlik Çalışması Kapsamındaki Yükümlülükler	Sayı	(N=124)* %
Grup çalışmaları	41	36,0
Bireysel görüşmeler	47	41,2
Seminerler	13	11,4
Boş zaman yapılandırma çalışmaları (kitap okuma, gezi, spor)	4	3,5
Meslek kursları	9	7,9
Toplam	114	100,0

*10 Bilinmeyen

Eğitim iyileştirme çalışmaları kapsamında yürütülen rehberlik çalışmalarının etkinliğini öğrenmeye yönelik sorulan soruda, en yüksek oranı %41,2 ile bireysel görüşmelerin daha yararlı olduğunu belirtenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra sırasıyla, %36 ile grup çalışmalarının, %11,4 ile seminerlerin, %7,9 ile meslek kurslarının daha yararlı olduğunu belirtenler izlemektedir. En düşük oranı ise %3,5 ile boş zaman yapılandırma çalışmaları kapsamında yapılan kitap okuma, gezi, spor vb. etkinliklerin daha yararlı olduğunu belirtenler oluşturmaktadır. Boş zaman yapılandırma faaliyetlerinin yararlı olduğunu belirtenlerin oranının düşüklüğünde, kişilerin iş hayatı dışında hobi geliştirecek zamanlarının olmamasının etkisi olduğu düşünülebilir. Bireysel görüşmelerin, en yüksek oranda daha yararlı görülmesinde ise, kişilerin birebir yaptıkları görüşmelerde daha rahat olduklarını düşünmelerinin, grup içerisinde özel hayata yönelik konuşamama düşüncesinin, bireysel görüşmelerde özel hayata yönelik problemleri daha rahat aktarmalarının etkili olduğu düşünülebilir. Ayrıca denetimli serbestlik uzmanının, gerek gördüğü takdirde, aile görüşmeleri yapması da, bireysel görüşme yükümlülüğünün en yüksek oranda yararlı olarak düşünülmesinde etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 5.33: Grup Çalışmasına Katılma Durumu

Katılma Durumu	Sayı	(N=124)* %
Evet	91	75,2
Hayır	30	24,8
Toplam	121	100,0

*3 bilinmeyen

Rehberlik çalışması kapsamında yer alan yükümlülüklerden olan grup çalışmasına katılımcıların %75,2'si katılmış, %24,8'i ise katılmamıştır. Grup çalışmasına katılmayanlar seminerlerle* rehberlik sürecine devam ettikleri için, grup çalışmalarına katılmamışlardır*.

Tablo 5.34: İşlenen Suç Türüne Göre Katılan Grup Çalışmasının Dağılımı

Suç türü	Sayı/%	Grup Çalışması Adı			Toplam N:91*
		Sigara Alkol Madde Bağımlılığı Grup Çalışması	Öfke Kontrol Grup Çalışması	Hayat için Değişim Grup Çalışması	
Şiddet suçu (Basit yaralama, adam öldürme ...)	Sayı	5	20	11	36
	%	16,7	66,7	39,3	40,9
Mala karşı suç (hırsızlık, gasp, mala zarar verme ...)	Sayı	0	4	8	12
	%	,0	13,3	28,6	13,6
Uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/satma	Sayı	24	0	0	24
	%	80	,0	,0	27,3
Cinsel taciz/istismar ...	Sayı	0	1	2	3
	%	,0	3,3	7,1	3,4
Trafik güvenliğini tehlikeye sokma	Sayı	1	0	0	1
	%	3,3	,0	,0	1,1
Kamu güvenliğine karşı suçlar (parada sahtecilik, mühür bozma ...)	Sayı	0	3	4	7
	%	,0	10,0	14,3	8,0
Tehdit	Sayı	0	2	2	4
	%	,0	6,7	7,1	4,5
Diğer	Sayı	0	0	1	1
	%	,0	,0	3,6	1,1
Toplam	Sayı	30	30	28	88
	%	100	100	100	100

P? *3Bilinmeyen

Sigara Alkol Madde Bağımlılığı grup çalışmasına katılanların %80'nin uyuşturucu madde kullanma ve bulundurma suçundan geldiği, Öfke Kontrol grup çalışmasına katılanların % 66,7'sinin şiddet suçundan geldiği, Hayat İçin Değişim grup çalışmasına katılanların şiddet suçu, mala karşı ve kamu güvenliğine karşı suçlardan geldiği görülmektedir. Kişilerin grup çalışmasına katılımı kişinin risk ve ihtiyaç

* Kişinin süresinin kısa olması veya grup çalışmasına alınması yönünde bir sonuç çıkmaz ise kişi rehberlik sürecinde, ihtiyacına uygun belirlenen seminer programlarına dahil edilmektedir.

belirlemesine göre değerlendirme planlama bürosu tarafından değerlendirilerek yapılmaktadır. Tabloya bakıldığında; kişinin alkol, madde kullanımı ve bağımlılığı bulunuyorsa eğer Sigara, Alkol, Madde Bağımlılığı) grup çalışmasına, şiddete eğilimi ve dürtüsel davranışlar sergiliyorsa ÖFKE grup çalışmasına, kamu güvenliğine karşı veya mala karşı vb. suçların da Hayat için değişim grup çalışmasına alınmış olduğu görülmektedir.

Tablo 5.35: Sağladığı Katkıları Göre Grup Çalışmasının Türü

Katkıları	Sayı/%	Grup çalışması adı			Toplam
		Sigara Alkol Madde Bağımlılığı Grup Çalışması	Öfke Kontrol Grup Çalışması	Hayat için Değişim Grup Çalışması	
Hiçbir alanda katkı sağlamadı	Sayı	1	0	1	2
	%	3,8	,0	3,7	2,5
Öfkemi kontrol altına almamı sağladı	Sayı	0	10	2	12
	%	,0	38,5	7,4	15,2
Aile ilişkilerimde olumlu değişim yaşadım	Sayı	2	2	0	4
	%	7,7	7,7	,0	5,1
Sorumluluk bilincimin gelişmesine katkı sağladı	Sayı	4	5	4	13
	%	15,4	19,2	14,8	16,5
Arkadaşlık ilişkilerimde olumlu değişim yaşadım	Sayı	2	1	2	5
	%	7,7	3,8	7,4	6,3
Zararlı alışkanlıklarımın bana verdiği zararı anlama olumlu katkı yaptı	Sayı	4	1	2	7
	%	15,4	3,8	7,4	8,9
Her alanda katkı sağladı	Sayı	13	6	15	34
	%	50,0	23,1	55,6	43,0
Diğer	Sayı	0	1	1	2
	%	,0	3,8	3,7	2,5
Toplam	Sayı	26	26	27	79
	%	100	100	100	100

Öfke kontrol grup çalışmasına katılanların %38,5'inin denetimli serbestlik sisteminin öfkesini kontrol altında tutmayı sağladığı, %23,1'inin denetimli serbestlik sisteminin hayatına her alanda katkı sağladığı, %19,2'sinin de sorumluluk bilincinin gelişmesine katkı sağladığı görülmektedir. Sigara Alkol Madde Bağımlılığı grup çalışmasına katılanların %50'sinin denetimli serbestliğin hayatlarına her alanda katkı sağladığı, %15,4'lük eşit oranlarla zararlı alışkanlıklar hakkında farkındalığı arttırdığı ve sorumluluk bilincini geliştirdiği görülmektedir. Hayat İçin Değişim grup çalışmasına katılanların %55,6'sinin her alanda katkı sağladığını aktardığı görülmektedir. Genel olarak bakılacak olursa; grup çalışmasına alınan kişilerin profillerinin farklı olması ve eğitimlerin içeriklerin bu farklılık göz önüne alınarak hazırlanmış olmasının* denetimli serbestliğin etki düzeyini etkilediği görülmektedir.

Tablo 5.36: Kendilerine Verilen Rehberlik Kapsamında Verilen Eğitimlerin Başkalarına da Verilmesinin Gerekli Olup Olmadığı

Gereklilik Durumu	Sayı	(N=124)* %
Evet, gerekli	107	90,7
Hayır, gerekli değil	11	9,3
Toplam	118	100,0

* 6 Bilinmeyen

“Denetimli serbestlik kapsamında kişilere verilen eğitimlerin başkalarına verilmesi gerektiğine inanıyor musunuz?” sorusuna kişilerin %90,7'si eğitimin başkalarına da verilmesi gerektiğini, %9,3'ü ise eğitimin başkalarına verilmesinin gerekmediğini düşünmektedir. Kişilerle yapılan odak grup çalışmasından elde edilen veriler de bu sonucu desteklemektedir. Şöyle ki, odak grup çalışmalarında, “toplumsal barışın sağlanması, huzurlu ve güvenli bir toplum için toplumun tüm kesimlerinin eğitime ihtiyacı olduğu, toplumsal barışın yalnızca suç işlemiş, ceza almış kişilere verilen eğitimle sağlanamayacağı, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ortamının hep birlikte inşa edileceği” şeklinde, konu ile ilgili düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Tablo 5.37: Kendileri Dışında, Başka Kimlere eğitim Verilmesi Gerekliği?

Eğitim Verilmesi Gerekenler	Sayı	(N=107)* %
Aileler	11	10,9
Arkadaşlar	21	20,8
Suçta karışmış kişiler	30	29,7
İşverenler	6	5,9
Adliye ve Cezaevi personeli	2	5,0
Polisler	5	5,0
Suçta karışma ihtimali yüksek olanlar	22	21,8
Diğer	1	1,0
Toplam	101	100,0

* 6 Bilinmeyen

Kendileri dışında başkalarına da eğitim verilmesi gerektiğini düşünenlere göre, %29,7 ile en yüksek oranda suçta karışmış kişilere eğitim verilmelidir. Bunu daha sonra sırasıyla %21,8 ile suçta karışma ihtimali yüksek olanlara, %20,8 ile arkadaşlarına, %10,9 ile ailelere, %5,9 ile işverenlere, %5 ile eşit oranlarda olmak üzere adliye ve cezaevi personeli ile polisler kendilerine verilen eğitimin verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Eğitim alması gerekenlerin başında suçta karışmış kişilerin olması ve bu cevabın suçta karışmış kişilerden gelmiş olması, yetersiz eğitimin bireyi suçta ittiği şeklinde yorumlanabilir. Odak grup çalışmalarından elde edilen veriler de bu yorumu destekler niteliktedir. Nitekim odak grup çalışmalarında bu durum suçta karışmış kişinin destek alması gerektiği çünkü o an itibarıyla kişinin sağlıklı düşünemediği, problemi yanlış yollarla çözerek daha büyük olaylara karıştığı şeklinde ifade edilmiştir. Kendilerine verilen eğitimin verilmesi gerektiği düşünülen ikinci sırada yer alan grubun suçta karışma ihtimali yüksek olan kişilerden oluşması eğitimle toplumsal sorunların çözüm bulabileceği umudunun sürdüğü şeklinde yorumlanabilir. Üçüncü sırada arkadaşların da eğitim alması gerektiğinin düşünülmesi, bu çalışmada da suçta karışmalarındaki en önemli faktör olarak gösterilen olumsuz arkadaş çevresi ile birlikte ele alındığında kişilerin, bilinçli sosyal çevreye sahip olmaları halinde suçtan uzaklaşabileceği şeklinde yorumlanabilir. Bu verilerden hareketle, eğitim çalışmalarının etkin ve verimli hale getirilerek toplumsal bilincin sağlanacağı bu sayede suçun önlenilebileceği öngörülebilir.

Tablo 5.38: Rehberlik Çalışmalarının Bağımlılığı Önlemedeki Etki Derecesi

Denetimli Serbestliğin Alkol Tüketimine Etkisi	Sayı	(N=124)* %
Hiç	26	23,0
Az	10	8,8
Çok	54	47,8
Hiç kullanmadım	23	20,4
Toplam	113	100,0

*11 bilinmeyen

Rehberlik Çalışması kapsamında yapılan **Sigara Alkol Madde Bağımlılığı Grup Çalışmasının** kişilerin sigara, alkol madde bağımlılığına ilişkin algılarını nasıl etkilediğine bakılacak olunursa katılımcıların %47,8'i bu eğitimlerin kendisini çok etkilediğini, %23'ü hiçbir etkisi olmadığını, %8,8'i ise az etkilediğini belirtilmektedir. Verilerden hareketle, sigara, alkol ve madde bağımlılığı kapsamında verilen eğitimlerin, kişilerin yarıya yakınında olumlu bir etkisi olduğu şeklinde yorum yapılabilir. Yapılan odak grup çalışmalarından elde edilen veriler de bu yorumu destekler niteliktedir. Şöyle ki, odak grup çalışmalarında kişiler gerek bireysel görüşmelerde gerek de grup çalışmalarında yapılan farkındalık çalışmalarıyla, alkolün bugüne kadar hayatlarına yapmış olduğu etkiyi görmelerini kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir. Odak grup çalışmasında, bunu bir katılımcı: *'Yıllardır alkol etkisiyle birçok olaya karıştım, fakat bireysel görüşmede alkolün hayatıma ve bütçeme ne kadar zarar verdiğini, bugüne kadar sadece alkole harcadığım paranın üç trilyona yakın olduğunu hesapladık. Bunun da farkına varmam alkolden uzaklaşmama neden oldu.'* şeklinde ifade etmiştir.

Tablo 5.39: Denetimli Serbestlik Uygulamalarının Aile İlişkilerinin Düzelmesindeki Etki Derecesi

Etki Derecesi	Sayı	(N=124)* %
Hiç	20	17,7
Az	21	18,6
Çok	72	63,7
Toplam	113	100,0

*11 bilinmeyen

Denetimli serbestlik kapsamındaki uygulamaların (rehberlik çalışmalarına katılma, belirlenen tarih ve saatte kolluk birimine imza atma, kamu yararına ücretsiz çalışma, konutta infaz, alkol satılan veya içilen yerlere gitmeme v.b) aile ilişkilerinin

düzelmesinde çok etkisinin olduğunu belirtenler %63,7 ile en yüksek orandadır. Bunu daha sonra %18,6 ile az, %17,7 ile hiç etkisinin bulunmadığını belirtenler izlemektedir. Odak grup çalışmasında ise denetimli serbestlik uygulamalarının aile ilişkilerine olumlu etkileri katılımcılar tarafından sık sık vurgulanmıştır. Şöyle ki, denetimli serbestlik sisteminin en büyük faydası olarak, cezaevinde olunmayıp ailelerinin yanında olmaları, ailelerinin yanında oldukları için suçtan uzak durabilmeleri vb. belirtilmiştir. Buna ek olarak, odak grup çalışmalarında, özellikle grup çalışmalarından öğrendikleri bilgileri, aileleriyle paylaştıkları, hatta aile içerisinde uyguladıkları, bunun da aile içi iletişimlerini olumlu etkilediği dile getirilmiştir.

Tablo 5.40: Denetimli Serbestlik Uygulamalarının İş İlişkilerinin Düzelmeye Etki Derecesi

Etki Derecesi	Sayı	% (N=124)*
Hiç	28	24,6
Az	23	20,2
Çok	63	55,3
Toplam	114	100,0

*10 Bilinmeyen

Denetimli serbestlik kapsamındaki uygulamaların iş ilişkilerinin düzelmesine etkisin çok olduğunu belirtenlerin oranı %55,3 ile en yüksek orandadır. Bununla birlikte hiç etkisi olmadığını belirtenler %24,6 iken az etkisinin olduğunu belirtenler %20,2'dir. Dolayısıyla, bu verilerden hareketle denetimli serbestlik uygulamalarının iş ilişkilerinin düzelmesindeki etkisinin, aile ilişkilerinin düzelmesine göre daha düşük düzeyde olduğu söylenebilir. Odak grup çalışmalarında, “denetimli serbestliği uygulayan kişi olsaydınız hangi uygulamaları eklerdiniz?” sorusu yöneltildiğinde, özellikle maaşlı bir işte çalışanların rehberlik kapsamında verilen grup çalışması ve seminerlerin mesai sonrası saatlere kaydırılmasını istediklerini, böylelikle de patronlarından izin alma sıkıntısıyla karşılaşmayacaklarını ifade etmişlerdir. Bu nedenle de, denetimli serbestlik uygulamalarının iş ilişkilerinin düzelmesine etkisinin hiç olmadığını ya da az olduğunu belirtenlerin azımsanmayacak bir oranda olduğu düşünülebilir. Ancak, burada bir noktanın altının çizilmesi gerekiyor ki, o da kişilerin iş yerlerinden izin alırken yaşadıkları sıkıntı nedeniyle rehberlik kapsamında verilen çalışmaların tamamen kaldırılmasını istemiyor olmalıdır. Bunun yerine saatlerinin değiştirilmesini istemektedirler.

Bu verilerden hareketle kişilerin denetimli serbestlik kapsamında aldıkları eğitimlerin onlara ağırlıklı olarak fayda sağladığı, aile ve sosyal iş hayatlarında olumlu etki yarattığı yorumu yapılabilir.

Tablo 5.41: Denetimli Serbestlik Uygulamalarının Arkadaş İliklerine Etki Derecesi

Etki Derecesi	Sayı	(N=124)* %
Hiç	23	20,5
Az	9	8,0
Çok	77	68,8
Arkadaşım yok	3	2,7
Toplam	112	100,0

*12 bilinmeyen

Denetimli serbestlik kapsamındaki uygulamaların arkadaş ilişkilerine etkisinin çok olumlu olduğunu belirtenler %68,8 ile en yüksek oranı oluşturmaktadır. Kişilerin suç işlemesine neden olan etkenler arasında olumsuz arkadaş çevresi %38,5 ile azımsanmayacak bir orandadır. Dolayısıyla denetimli serbestlik uygulamalarının arkadaş ilişkilerini %68,8 oranında çok olum etkilediğinin belirtilmesi, dolaylı olarak suç işleme ihtimalini de azaltabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 5.42: Denetimli Serbestlik Uygulamalarının Eş İle İlişkilerinin Düzelmesindeki Etki Derecesi

Denetimli Serbestliğin Eş ile İlişkilere Etkisi	Sayı	% (N=124)*
Hiç	18	15,3
Az	15	12,7
Çok	47	39,8
Eşim yok	38	32,2
Toplam	118	100,0

*6 bilinmeyen

Eşinin olmadığını belirten %32,2'lik kesim kapsam dışında bırakıldığında denetimli serbestlik uygulamalarının %39,8 ile en yüksek oranda eş ile olan ilişkileri çok olumlu etkilemiştir. Hiç etkilemediğini belirtenler %15,3, az etkilediğini belirtenler ise %12,7'dir. Dolayısıyla denetimli serbestlik uygulamalarının kişilerin iş, arkadaş ilişkilerinin düzelmesinde, alkol bağımlılığından kurtulmalarında olumlu etkilerinin olması yanı sıra aile ve eş ilişkilerini düzelmesini de olumlu etkilediği söylenebilir.

Bununla birlikte denetimli serbestlik uygulamalarının en fazla arkadaş ilişkilerini (%68,7),daha sonra aile ilişkilerini (%63,7) üçüncü sırada %55,3'lük oranla iş ilişkilerini olumlu etkilediği söylenebilir. Birbiriyle karşılaştırıldığında en az etkinin alkol tüketimi üzerindeki algının değişmesinde (%39,8) olduğu görülmüştür.Bu durumda alkol bağımlılığın tedaviyle desteklenmesi gereken bir durum olmasından kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 5.43: Denetimli Serbestlik Uygulamalarının Yararlanıcıların Suç İşleme Eğilimine Etkisi

Suç İşleme Eğilimine Etkisi	Sayı	(N=124)* %
İlk zaman verdiğim tepkinin aynısını yaparım	3	2,5
Ortamdan uzaklaşırım suça karışmam	76	64,4
Kişiye ben cezasını vermem gerekli yere şikâyet ederim	24	20,3
Problemi çözmeye çalışırım	13	11,0
Diğer	2	1,7
Toplam	118	100,0

*6 bilinmeyen

Denetimli serbestliğe geldikten sonra suç işlemeye neden olan olayın aynısının tekrarlanması halinde kişilerin %64,4'ünün ortamdan uzaklaşıp olaya karışmayacağını belirttikleri görülmektedir. Kişilerle yapılan odak grup çalışmasında da çıkan sonucu destekler nitelikte ifadeler yer almıştır. Özellikle kişilerin sabıkasının olmasının onları her olay karşısında dezavantajlı hale getirdikleri, haklı olmaları halinde bile kendilerini ifade etmekte sıkıntı yaşadıklarından dolayı yeni cezalara çarptırıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu nedenle kişiler ortamdan uzaklaşmanın onlar için daha faydalı olduklarını düşünmektedir. İkinci en yüksek oran ise %20,3 ile 'Kişiye ben cezasını vermem gerekli yerlere şikayet ederim' ifadesi olduğu görülmektedir. Oranın düşük olmasına rağmen bu ifadenin ikinci sırada yer alıyor olması kişilerin adalet sistemine güvenmeleri, suçun karşılığında yaptırımın olabileceğini düşünmeleri şeklinde yorumlanabilir. Problemi çözmeye çalışırım diyenlerin oranı %11 iken, 'ilk zaman verdiğim tepkisinin aynısını veririm' diyenlerin oranı ise %2,5'dir. Tablodan çıkan sonuca bakılacak olursa denetimli serbestliğe geldikten sonra kişilerin yalnızca %2,5'inin suç olarak nitelendirilen davranışın aynısını tekrarlayacağı, %97,5'inin farklı çözüm yollarına başvuracağı görülmektedir. Verilerden hareketle Bolu örneğinde denetimli serbestlik kapsamındaki uygulamaların, kişilerin yeniden suç işleme

eğilimini, Denetimli Serbestlik Sistemi'nin kuruluş amacına uygun olarak, kısmen engelleyebildiği yorumu yapılabilir.

Tablo 5.44: Denetimli Serbestliğin Yararları

Denetimli Serbestliğin Yararları	Sayı	(N=124)* %
Hiçbir yararı yok	7	6,0
Özgür olmak	10	8,5
Topluma kazandırma/suçtan uzak tutmak	30	25,6
Eğitim/bilgilendirme	37	31,6
Aile bütünlüğünü sağlamak	11	9,4
Öfke kontrolünü sağlamak	9	7,7
Zararlı maddelerden uzaklaştırmak	10	8,5
Diğer	3	2,6
Toplam	117	100,0

*7 bilinmeyen

Denetimli serbestliğin yararı olarak, en yüksek oranı %31,6 ile eğitim/bilgilendirme olduğunu belirtenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra sırasıyla, denetimli serbestliğin yararının %25,6 ile topluma kazandırma/suçtan uzak tutmak, %9,4 ile aile bütünlüğünü sağlamak, %8,5 ile eşit oranda olmak üzere zararlı maddelerden uzaklaştırmak ve özgür olmak olduğunu belirtenler izlemektedir. Hiçbir yararının olmadığını belirtenler ise %6 ile en düşük orandadır.

Yapılan odak grup çalışmalarında da denetimli serbestlik sisteminin yararları şu şekilde ifade edilmiştir:

- “Denetimli serbestlikte verilen eğitimleri daha önceden alsaydık suç işlemezdik, problemler korkuyla değil sevgiyle çözülüyor.”
- “Denetimli serbestliğin %100 yararı oldu, özellikle olumlu düşünmede.”
- “Maddi durumu iyi olmayan için büyük bir şans, cezaevinde olsaydım hayatımı sürdüremezdim, ailemden uzak kalacaktım.”
- “Maddenin beyne verdiği zararları öğreniyorum, bilinçleniyorum.”
- “Hareketlerime dikkat ediyorum, kontrollü hareket ediyorum.”
- “Kötü arkadaş ortamından uzaklaştırıyor, suça karışacağım zaman denetimli serbestlik geliyor aklıma.”

- “Kırlangıç kuşu gibi beladan uzak durmamı sağlıyor; belanın kah altından, kah -üstünden geçerek aşağı yukarı uçmak gibi.”
- “Sonuca değil sonuca götüren nedenlere odaklanmayı öğrendim.”
- “ İstedğim yemeği yiyebiliyorum.”

Bu veriler de, yine Bolu’da Denetimli Serbestlik Sistemi’nin kuruluş amacına uygun olduğu yorumunu destekler niteliktedir.

Tablo 5.45: Denetimli Serbestliğin Zararları

Denetimli serbestlik zararları	Sayı	(N=124)* %
Hiçbir zararı yok	57	55,3
Denetim altında olmak/ kısıtlanmak	9	8,7
Ulaşım sıkıntısı yaşamak	4	3,9
Zaman kaybı yaşamak	5	4,9
İş hayatını olumsuz etkileri	25	24,3
Diğer	3	2,9
Toplam	103	100,0

*21 bilinmeyen

Denetimli serbestliğin zararı olarak, en yüksek oranı %24,3 ile iş hayatını olumsuz etkilediğini belirtenler oluşturmaktadır. Bunu daha sonra sırasıyla, zararı olarak %8,7 ile denetim altında olmak/kısıtlanmak, %4,7 ile zaman kaybı yaşamak, %3,4 ile de ulaşım sıkıntısı yaşamak özellikle Bolu ilinde Göynük, Taşkesti v.b yerlerde toplu taşıma araçlarının seyrekliği kişilerin çalışmalara katılmasını güçleştirmektedir. olduğunu belirtenler oluşturmaktadır. %2, 9 ile diğer seçeneği kapsamında ise sistemin bir işe yaramadığını, sosyal hayatını sıkıntıya soktuğu vb. etkiler yer almaktadır. Tabloda dikkat çeken en önemli veri %55,3 ile denetimli serbestliğin hiçbir zararının olmadığını belirtenlerin olmasıdır. Dolayısıyla, denetimli serbestlikten yararlananların yarıdan fazlasının denetimli serbestliğin hiçbir zararının olmadığını belirtmesi, kişilerin sistemden tamamen olmasa da yüksek oranda memnun oldukları şeklinde yorumlanabilir. Denetimli serbestlik kapsamında verilen yükümlülüklerin kişilerin dosya durumuna göre çeşitlilik göstermesi, denetimli serbestlik tedbiri altındayken sosyal hayatlarına devam ediyor olmaları, çalışıyor olmaları, kişilerin çalışma yerlerinden izin almalarını zorunlu kılmakta bu nedenle de, söz konusu uygulamaların iş

yaşantılarına tam olarak konsantre olmalarına engel olduğunu düşünüldüğünden, denetimli serbestliğin iş hayatını olumsuz etkilediği en yüksek oranda ifade edilmiştir. Burada dikkat edilecek ayrıntı ise denetimli serbestliğin etki değerlendirmesinde üçüncü sırada %55,3'lük oranla iş ilişkilerini olumlu etkilediği görülmesi, kişilerin verilen yükümlülükleri faydalı bulduğu fakat yapılan odak grup çalışmalarında da sıkça belirtilen iş yeriyle ilgili (izin alamama, çalıştığı yerde etiketlenmesi ve dışlanması, özellikle rehberlik çalışmalarına gelirken izin alamayacağını düşünerek yalan uydurması ve bu durumun kişiyi tedirgin etmesi vb.) yaşanan sıkıntılardan kaynaklı Nitekim *“Denetimli serbestliği uygulayan kişi olsaydınız sistemde ne gibi değişiklikler yapardınız?”* sorusuna verilen cevaplarda da ağırlıklı olarak, çalışma yaşamına etkilerini en aza indirilmesine ilişkin önerilerde bulunulmuştur. Şöyle ki, denetimli serbestlikten yararlananlar, rehberlik çalışmalarının (grup çalışması, bireysel görüşme, seminer vb.) iş saatlerine denk gelmeyecek şekilde düzenlenmesini, özellikle mesai saatleri dışında ve hafta sonları planlanmasını önermişlerdir. Bu ve bunun dışında, denetimli serbestlik uygulamalarına ilişkin diğer değişiklik önerileri, katılımcıların ifade ettiği şekliyle, şu şekildedir:

- *“Sürekli denetimli serbestlik için gidip gelmem iş yerinde patronla aramın açılmasına neden oluyor.”*
- *“ Denetimli serbestlikte olmam nedeniyle işe almıyorlar, iş bulmak da zorlanıyorum.”*
- *“Katıldığım grup çalışmasında (SAMBA) anlatılan konular bana uyuşturucuyu sürekli hatırlatıyor.”*
- *“Denetimli serbestlikteki çalışmalara gelirken herkese yalan söylemek zorunda kalıyorum.”*

VI. BÖLÜM

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bolu’da denetimli serbestlikten faydalananların çoğunluğu erkektir ve erkeklerin suça karışmış denetimli serbestlikten faydalanan oranın kadınlara oranla çok yüksektir. En yüksek oranda suça karışmış denetimli serbestlikten faydalanan yaş aralığının 25-44 yaş aralığıdır.

Çalışma kapsamında yer alanlar, ağırlıklı olarak kırsal kesim doğumludur. Evlidir.

Denetimli serbestlikten yararlananların işledikleri suçlar arasında ilk sırada şiddet suçu yer almaktadır. Suç türleri arasında en yüksek oranın şiddet suçu çıkmasının temel nedeni çalışma kapsamında yer alan kişilerin yoğunlukla erkek olmasıyla ilişkilendirilebilir. Adak (2009:331)’a göre, Türkiye’de şiddetin bir davranış biçimi olarak görülmesine neden olan pek çok kültürel etken bulunmaktadır. Özellikle ‘erkeklik’ olgusunun abartılması, daha küçük yaşta erkek çocukların oyuncak silahlarla oynatılması, erkeklerin kadınlar ve çocuklar üzerinde baskı ve sosyal denetim aracı olarak görülmesi şiddeti kültürel açıdan olanaklı hale getirmektedir.

Yapılan çalışma ceza infaz sistemlerinden olan denetimli serbestlik sisteminin etki-süreç değerlendirmesi amacıyla, Bolu örnekleminde yapılmıştır. Denetimli Serbestlik Sistemi’nin, yararlanıcıların toplumsallaşma sürecine ve yeniden suç işlemelerini önlemede etkisini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Verilerden hareketle denetimli serbestlik sisteminin suç işlemiş kişilerin toplumsallaşması sürecinde etkili olmuştur. Şöyle ki denetimli serbestlik uygulamalarının toplumun en küçük birimi olan aile ilişkilerini (%63,7), kişinin ailesi haricinde en fazla vakit geçirdiği arkadaş ilişkilerini(%68,7) ve %55,3'lük oranla iş ilişkilerini olumlu etkilediği bu sayede kişinin toplumsallaşmasında olumlu katkıda bulunduğu görülmüştür. Hapis cezası yerine kişilere verilen denetimli serbestlik sistemiyle kişilerin toplumsal bağları kopmamakta ve süreç içerisinde verilen yükümlülüklerle de kişinin toplumsallaşması sağlanmaktadır. Buradan hareketle araştırmanın hipotezleri arasında yer alan denetimli serbestlik sisteminin hapis cezasına göre bireyi topluma kazandırmada etkili olduğu hipotezi doğrulanmaktadır.

Medeni durum ile suç türü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur.($P<0.05$) Evli olanlarda şiddet suçları, bekar ve boşanmış olanlarda ise uyuşturucu madde kullanma en yüksek orandadır. Evli olan kişilerin daha çok şiddete yönelmesi kadına yönelik şiddeti önleme politikaları oluşturulurken aile içi iletişim, öfke kontrolü gibi şiddeti önleyici eğitim çalışmaların yapılmasında suçun önlenmesine katkı sağlayacaktır. Gençlerin madde tüketimine yönelmesinin nedenleri arasında aile bağlarının zayıf olması, sorumluluk bilincinin eksik olması, olumsuz arkadaş çevresi vb. nedenler bulunmaktadır.

Mala karşı işlenen suç türü ile eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak $P<0.05$ ilişki vardır. Şöyle ki, Eğitim düzeyi yükseldikçe mala karşı işlenen suçlar düşmektedir. Uyuşturucu madde kullanma/bulundurma ve satma suçu ise eğitim düzeyi yükseldikçe artmaktadır.

Şiddet suçuna karışma oranı 25-34 yaş grubu arasında en yüksektir. Mala karşı suç ve kamu güvenliğine karşı suçlara karışma oranı ise 55 ve üzeri yaşlarda en yüksektir.

Eğitim seviyesi yükseldikçe eşe şiddet uygulama oranı düşmektedir. Kadına yönelik şiddeti önleme çalışmalarında aile eğitimlerinin verilmesi, eğitim çalışmalarına eşlerin birlikte katılımı, eğitim çalışmalarını veren eğitimci/danışmanların objektif

değerlendirmelerde bulunması, eşe şiddet uygulayan tarafın yetkili merciler tarafından öfke kontrolü, problem çözme becerisi vb. eğitimlere katılımın zorunlu hale getirilmesi ve yapılan çalışmaların etki düzeylerinin takip edilmesi gibi eğitici çalışmaların yapılmasının şiddetin önüne geçecektir.

Çalışmanın kapsamında yer alan denetimli serbestlikten yararlanan kişilerde maddi durum açısından en yüksek oranı, maddi durumları iyi olanlar oluşturmaktadır. Clifford R. Shaw ve Henry D. McKay'in yapmış olduğu çalışmada da 1929, 1931 ve 1942 yıllarında yaşanan ekonomik krizlere rağmen Chicago'da suç, suçluluk ve sosyal sapma nispi olarak değişmemiştir. (Bkz 32). Dolayısıyla bu çalışmada da , suç işleme eğilimi ile maddi durum arasında anlamlı bir ilişki bulunamamış, suç işlemede maddi sıkıntıların tek başına etkili olmadığı görülmektedir.. Katılımcılar tarafından aktarılan sonuca göre kişilerin suça karışmasında en önemli etken arkadaş çevresi olarak görülmüştür. Suçu açıklamaya çalışan teorilerde sosyal ekoloji ve alt kültürler teorilerinde de yer alan sosyal çevrenin suça karışmada etkili olduğu savı bu çalışmada doğrulanmıştır.Suçta karışmada etki eden ikinci faktörde alkol tüketimidir. Alkol tüketiminin ikinci sırada olmasının nedeni olarak da arkadaş çevresinin etkisiyle alkol tüketimi, arkadaş ortamından dışlanmama isteği, grup baskısına direnmeme v.b etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Ailevi problemlerin de kişileri suça karışmasında etkili olduğu görülmektedir. İçli (1993)'nin çalışmasında da aile içinde yaşanan sıkıntıların kişileri suça ittiği görülmüştür. Bu çalışmadan çıkan sonuç da İçli'nin çalışmasını desteklemektedir. Denetimli serbestlik çalışmalarının içeriğinin suça etki eden nedenleri ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalarla zenginleştirilmesi sistemin daha işler hale getirecek ve yeni suç oluşumlarının önüne geçecektir.

Denetimli serbestlik sisteminin işlemeyen en önemli yönü olarak Koruma Yardım Kurullarının kanunla belirtilen işleyişe uygun hareket etmemesidir. Yapılan odak grup çalışmalarında hükümlülerin hiçbirinin bu kuruldan habersiz olması da Koruma Yardım Kurulunun kişilere yapılacak yardım konusunda eksik kaldığının göstermektedir. Bu kurulun oluşturulmuş olması son derece olumlu bir gelişmeyken,

yasalarla bu kurullara verilmiş olan görevlerin uygulamada sınırlı bir şekilde yerine getirilmesi, kurulların cezaevi sonrası toplumsallaşmaya katkısını da kısıtlamaktadır. STK'lardan gelen eleştiriler, kurulların idari yapısı gereği eski mahpusların topluma yeniden katılımını kolaylaştıracak faaliyetlerinin sınırlı kaldığı yönündedir. Eski mahkûmların özel sektörde %2'lik kota ile çalıştırılması zorunluluğu 26.05.2008 tarihinde kaldırılmıştır. STK'lardan bu değişiklik ile ilgili birçok eleştiri gelmektedir. Nitekim Avrupa ülkelerinde eski mahpusların özel sektörde çalıştırılması gün geçtikçe daha fazla teşvik edilirken, Türkiye'de yasada yapılan değişiklik ile bu konudaki teşvik tamamen ortadan kalkmıştır (Mandıracı ve Topçuoğlu 2015:28). Denetimli Serbestlik Sisteminin cezaevi sonrası suçluların toplumsallaşmasını sağlayan en önemli organ olduğu düşünülecek olursa kişiye iş bulmakta yaşanacak sıkıntı kişinin eski sosyal çevresine dönebilme ihtimalini ve yeniden suça karışma riskini artırmaktadır

Denetimli serbestliğin yararlanıcılarda olumlu izlenimler bıraktığı, denetimli serbestlik sistemini faydalı, kişiyi topluma kazandıran, özgürlük olarak tanımlayanların yüksek oranda olduğu görülmüştür. Yapılan odak grup çalışmalarında da denetimi serbestliğin kişiye kazandırdıkları, arasında “hayata yeniden tutunmak, alkol ve uyuşturucu gibi zararlı maddelerden, olumsuz arkadaş çevresinden uzaklaşmak vb.”, şeklinde ifade edilmiştir. Denetimli serbestlik sisteminin suç işlemiş kişilerde bıraktığı ilk izlenime göre sistemin kuruluş amacına uygun hizmet ettiği görülmüştür.

Denetimli serbestlik sistemi kapsamının kanun maddeleriyle her geçen gün genişlemesi ve her kanun maddesine göre yeniden yapılandırılması, kişilerin kulaktan duyma yanlış bilgilerle geldiği takdirde sistemi kavrayamayarak ihlal etmesine neden olabilmektedir. Araştırmanı hipotezleri arasında yer alan sistem hakkında önceden yeterli bilgiye sahip olma durumunun yükümlülükleri ihlal etmede etkili olduğu hipotezi de doğrulanmaktadır. Halihazırda verilen bilgilendirme el kitapçıklarının yeterli olmadığı, kafalardaki sorulara cevap vermediği, düzenli aralıklarla yapılacak bilgilendirme çalışmalarıyla, kulaktan veya kitle iletişim araçlarından duyma yanlış bilgilendirmelerin önüne geçilerek sistem daha iyi özümsecektir.

Denetimli serbestlik sisteminden en az altı ay yararlanmış olan ve çalışmanın kapsamında yer alan kişiler, bu sistemi başkalarına da önerebilecek kadar yararlı görenler en yüksek orandadır. Kişilerin denetimli serbestlikten memnun olduklarını, hürriyeti bağlayıcı cezaların yerine ikame edilen çağdaş ceza infaz sistemine alternatif olarak geliştirilen denetimli serbestlik sisteminin ihtiyaçlara cevap verdiği, sosyal çevresinden ayrılmadan, danışmanlık hizmeti olarak toplumla iç içe yaşamasına olanak sağlamasından dolayı memnuniyet oranı yüksektir. Buna ek olarak bir diğer önemli neden ise denetimli serbestliğin cezaevi şartlarıyla karşılaştırıldığı takdirde yükümlülüklerinin daha katlanılabilir ve faydalı olmasındandır.

Hakim ve savcılar tarafından kişilere ceza verilirken, Denetimli Serbestlik Sistemi hakkında hukuki bilgi dışında, Denetimli Serbestlik Sistemi'nin amacı ve kimlere daha uygun olduğu hakkında, kişinin risk durumu, sosyal çevresi ve diğer özellikleri göz önünde bulundurularak, bilgi verildikten sonra denetimli serbestliğe gönderilmesi gerekmektedir. Gerek duyulduğu takdirde kişi hakkında, mahkeme aşamasında denetimli serbestlik uzmanından sosyal araştırma raporu istenerek, sistem hakkında bilgilendirme ve bu bilgilendirme sonucunda kişinin kendi isteğiyle denetimli serbestliği kabul etmesi, kişilerin süreç içerisindeki çalışmalara aktif katılımını sağlayacaktır. Aksi takdirde denetimli serbestlik sistemini bilmeden, cezaevi ortamını da görmemiş kişi, sistemi ciddiye almayarak, cezanın caydırıcılığı ilkesinden habersiz yeni suç oluşumlarına dahil olacaktır.

Denetimli serbestlikten yararlanan kişiler, yükümlülüklerden en yüksek oranda rehberlik çalışmaları ihlal etmektedirler..Bu oranın yüksekliğinde ise Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı tarafından oluşturulan ihlal standartlarının bireysel görüşme, grup çalışması ve diğer eğitici çalışmalara katılmama durumunda, kişiye diğer yükümlülüklerin ihlaline göre daha çabuk uyarı verilmesinin etkisi olduğu düşünülebilir. Denetimli serbestlik sistemini diğer ceza infaz modellerinden ayıran en önemli nokta, eğitim ve iyileştirme çalışmalarına verilen önemdir. Bu amaç doğrultusunda kişilerin düşünme biçimlerini ve farkındalık düzeylerinde değişme eğilimi oluşturarak yeni suç oluşumuna engel olunması hedeflenmektedir.

Denetimli serbestlik yönetmeliğinde “bir bölgede denetim ve gözetim altında bulunma yükümlülüğü” olarak belirtilen, fakat kamuoyu ve sistemden yararlanan kişiler tarafından imza yükümlülüğü olarak bilinen yükümlülüğü faydalı olarak görenler oransal olarak yüksektir. Söz konusu oranın yüksekliğinde odak grup çalışmasından çıkan sonuç doğrultusunda, bu uygulamanın yararlanıcılarda cezanın sürmekte olduğu algısını pekiştirmesinin ve bu nedenle kontrollü davranmalarının gerekmesini, günlük zaman akışını planlı hale getirmesinin ve sorumluluk bilincini kazandırmasının etkili olduğu düşünülebilir. Araştırmanın bir diğer hipotezi olarak belirtilen bu yükümlülüğün kişilere zaman yönetimi ve sorumluluk bilinci kazandırma da etkili olduğu hipotezi doğrulanmaktadır.

Kamu yararına ücretsiz çalışma yükümlülüğü kapsamında kamu kurum ve kuruluşlarında belirli saatlerde çalışanların bu yükümlülüğünden memnun olma düzeyi yüksek olmasına karşın, memnun olmayanlar da azımsanmayacak bir orandadır. Kamu kurumlarında çalışan kişilerin suç işlemiş olan kişilere karşı olan önyargının kırılmasında, suça karışmış kişinin suçlu etiketinden sıyrılmasında, toplumun ona ihtiyaç duyduğu, toplumda bir işe yaradığı düşüncesi suç işlemiş kişinin suç sarmalından kurtulmasında önemli bir rol göstermektedir. Bu yükümlülüğünden memnun olmama nedenleri arasında, yapılan iş karşılığında herhangi bir ücret verilmemesi ve aile geçimine katkı sağlayamayan kişinin kendini işe yaramaz düşüncesine kapılması yer almaktadır. Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği’ne ve uygulama alanına bakıldığında 5275 sayılı CGTİK kanunun 105/a kapsamında olan dosyalarda bu yükümlülük herkese verilememekte, sigortalı bir işte çalıştığını beyan ettiği takdirde bu yükümlülük askıya alınmaktadır. Yani kişi bir işte çalışmıyorsa, kişiyi olumsuz sosyal çevreden uzak tutmak ve boşlukta bırakmamak için bu yükümlülük verilmektedir Söz konusu yükümlülüğe tabi olanlara/olacaklara kamu yararına ücretsiz çalışma yükümlülüğünün veriliş amacı hakkında denetimli serbestlik çalışanları tarafından gerekli bilgilendirmenin yapılması halinde var olan memnuniyetsizlik durumu da ortadan kalkabilecektir.

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği’nde “belirlenen bir konutta denetim ve gözetim altında bulundurulma yükümlülüğü” ve risk düzeyi yüksek olan

kişilerin yeniden suç işleme ihtimalini en düşük seviyeye çekebilmek için verilmektedir. Bu yükümlükle toplumun ve mağdurun korunması amaçlanmış 18:00 ile 08:00 saatleri arasında (en fazla on iki saat, en az on saat) belirlenen bir konuttan çıkmaması suretiyle elektronik kelepçe ile takibi yapılmaktadır. Kamuoyu ve sistemden yararlananlar tarafından konutta infaz olarak bilinen yükümlükten faydalananların memnuniyet düzeyi çok yüksektir. Konutta infaz yükümlüğünün yüksek oranda faydalı görünmesinin nedenleri arasında, kişinin iş hayatının göz önüne alınarak saatlerin belirlenmesi, kişilerin gece saatlerinde konuttan çıkmayarak aile ile ilişkilerini kuvvetlendirmesi, suçtan ve olumsuz arkadaş çevresinden uzaklaşması gibi etkenlerin etkili olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla, gece saatlerinde suça karışma oranının yüksek olması nedeniyle, kişilere verilen konutta infaz yükümlülüğünün suç önlemede etkili olduğu sonucuna ulaşılarak bu konudaki araştırma hipotezi doğrulanmıştır.

Denetimli serbestlikte herkese aynı yükümlülüklerin verilmemesi, kişilerin risk ve ihtiyacına uygun olarak yükümlülüklerinin belirlenmesi memnuniyet düzeyini arttırmaktadır. Risk ve ihtiyaç belirlenmesinde ise, Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı tarafından geliştirilen Araştırma ve Değerlendirme Formu (ARDEF) uygulanmaktadır.

Araştırmanın hipotezlerinde bir diğeri de özellikle denetimli serbestlik eğitimlerinin kişilerde farkındalık bilinci oluşturarak kişinin alkol madde tüketimini azalttığı yönündeki hipotez doğrulanmaktadır. Katılımcıların alkol satılan ve içilen yerlere gitmeme yükümlülüğünden memnuniyet düzeyi yüksektir. Bunda da, kişilere eğitim iyileştirme çalışmaları kapsamında verilen ve farkındalık bilinci oluşturmayı amaçlayan uygulamaların etkisi olduğu düşünülebilir. Çünkü bu yolla alkol bağımlılığının kişilerin hayatlarına vermiş olduğu maddi manevi zararlar konusunda farkındalık yaratılmaktadır. Kişiler bu yükümlülükten dolayı kontrol ve denetim altında bulunmakta, cezaevine dönme korkusuyla alkol satılan ve içilen yerlere gitmemektedir. Suçların çoğunluğunun alkol etkisi altındayken işlenmiş olması nedeniyle, bu yükümlülüğün de kişilerin yeniden suç işleme olasılığını azaltabileceği söylenebilir. Söz konusu bu yükümlülük için yapılacak en önemli eleştiri ise, yükümlülüğün denetiminin nasıl yapılacağı konusundadır. Halı hazırdaki uygulama, bu yükümlülüğü tabi olanlar

ancak polis denetimine takıldıklarında fark edilebilmektedir. Bu yükümlülüğün etki düzeyinin daha da arttırılması için kontrol ve denetimin elektronik kelepçeler ile yapılması gerekmektedir. Suça iten faktörlerin başında yer alan alkol tüketimi oranlarının düşürülmesi, daha sık kontrol ve denetim sonucunda uygulanacak yaptırımla alkol tüketimi azaltılabilecektir.

Eğitim iyileştirme çalışmaları kapsamında yürütülen rehberlik çalışmalarından bireysel görüşmeler en yüksek oranda yararlı bulunmuştur. Bunda da kişilerin birebir yaptıkları görüşmelerde özel hayata yönelik problemlerini daha rahat ifade etmelerinin etkili olduğu düşünülebilir. Çünkü katılımcılar grup içerisinde özel hayata yönelik konuşmak istememektedirler. Ayrıca denetimli serbestlik uzmanının gerek gördüğü takdirde aile üyeleriyle görüşme yapabilmesi, etiketleme olmadan, kişiye özel verilen programlar kendilerini değerli hissetmelerine neden olduğu için, memnuniyet düzeyinin yüksek olmasını etkilemektedir.

Grup çalışmaları, kişinin bireysel görüşme süreci tamamlandıktan sonra ihtiyacına uygun yönlendirildiği uzun soluklu çalışmalardır. Denetimli serbestlik müdürlüklerinde öfke kontrol, sigara alkol madde bağımlılığı ve hayat için değişim adlı grup çalışmaları verilmektedir. Suç türü ve kişinin özellikleri göz önüne alınarak grup çalışmasına alınan kişilerin profillerinin farklı olmasına bağlı olarak verilen eğitimlerin içeriklerinin de farklı olması, denetimli serbestliğin etkililik düzeyini arttırmaktadır.

Denetimli serbestlik kapsamında kişilere verilen eğitimlerden memnuniyet düzeyi yüksek orandır. Hatta bu eğitimleri alan kişiler, söz konusu eğitimlerin yalnızca suç işlemiş kişilerle verilmesi ile sınırlı kalınmayıp suça karışma ihtimali olan kişilere, arkadaşlarına, ailelerine, işverenlere ve polisler verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bu sonuç doğrultusunda kişilerin suç önleme modellerinden proaktif modeli benimsedikleri görülmektedir. Bir başka deyişle suç işlemiş kişiler toplumda suçun önlenmesi adına eğitim çalışmalarının yaygınlaştırılarak kişilerin ve çevrelerinin bilinçlenmesiyle suç teşkil eden olaylar önlenecektir. Denetimli serbestlik kapsamında verilen eğitimler, yararlanıcıların hayatlarına anlamlı katkılar sağlamakta, bu nedenle de toplumsal refah için verilen eğitimlerin herkesi kapsamı gerekmektedir. Oransal

dağılıma bakıldığında yararlanıcıların suç işlemiş ve suç işlemeye eğilimli olan kişilerin eğitim almasının fayda sağlayacağını düşünmeleri denetimli serbestliğin suç önlemede etkili çalışmalar yürüttüğüne dair inancın varlığını göstermektedir. Kişilerin, aile ve arkadaş çevrelerine eğitim verilmesini istemelerindeki amaç, bilinçli sosyal çevreye sahip olmaları halinde suçtan uzak kalabileceklerini düşünmeleridir. Ayrıca burada altının çizilmesi gereken noktalardan biri, Denetimli Serbestlik Sistemi'nden yararlanan kişilere göre polislerin de eğitim alması gerekmektedir. Kişileri bu düşünceye iten önemli nedenlerin başında ise, özellikle odak grup çalışması sürecinde çıkan sonuca göre mesleki tahribata uğramış polislerin kişilere karşı suçlu etiketini kaldırmadan yaklaşmasından kaynaklanmaktadır. Toplumsal barışın yalnızca suç işlemiş, ceza almış kişilere verilen eğitimle sağlanamayacağı, karşılıklı anlayış ve esneklik ortamının hep birlikte inşa edileceği huzurlu ve güvenli bir toplum için, toplumun tüm kesimlerinin eğitimler verilerek suç işlemeye müsait kişiliklerin önüne geçilebilir. Araştırma hipotezleri arasında yer alan eğitimleri yalnızca suç işlemiş kişilerle sınırlı kalmayıp toplumun her kesimine verilmesi test edilerek doğrulanmıştır.

Kişilerin suç işlemesindeki etkenlere bakıldığında, suça karışmada en önemli etkenlerin başında alkol tüketimi gelmektedir. Hiç alkol kullanmayanlar kapsam dışı bırakılırsa, denetimli serbestlik sürecinin kişilerin alkol tüketiminin azaltmaya yönelik farkındalık çalışmalarının olumlu etki yarattığı görülmektedir. Denetimli serbestlik kapsamında yapılan çalışmalarla kişiler alkol tüketimi konusunda farkındalık kazanmış ve bu sayede yeni suç oluşumlarına dahil olmayacaklardır. Alkol tüketiminin azalması veya tamamen bitmesi kişileri sosyal çevrelerine kazandıracak ve suçlu etiketinden sıyrılan birey toplumla iç içe huzur içerisinde yaşayacaktır.

Denetimli serbestlik sisteminin kişiler üzerindeki en büyük faydası, cezaevinde olmayıp ailelerinin yanında olmaları, aileleriyle kurdukları yakın ilişki nedeniyle suçtan uzaklaşmaları, suçlu etiketinden kurtulmak için mücadele etmeleri olmuştur. Ayrıca kişilerin özellikle grup çalışmalarından öğrendikleri bilgileri aileleriyle paylaşmaları, bazılarının ise aile içerisinde uygulaması ise aile içi iletişimi olumlu etkilemiştir. Kişilerin cezaevinde kalması gereken süreyi çocuklarının yanında olarak, çocuklarını maddi ve manevi anlamda kimseye muhtaç etmeme duygusu kişileri motive etmektedir.

Suç işlemeye etki eden faktörlerin başında yer alan olumsuz arkadaş çevresi, kişilerin denetimli serbestliğe geldikten sonra aldıkları eğitimlerle arkadaş ilişkilerinin olumlu yönde değişmesi kişilerin suç işleme ihtimalini azaltmıştır. Verilen eğitimlerle olumsuz arkadaş çevresinin sosyal hayata etkilerini, zor durumlarla başa çıkabilmeyi, iletişim becerilerini ve problem çözme becerilerini geliştirerek kişilerin sağlıklı arkadaş ilişkilerinin geliştirilmesi, toplumsallaşması ve yeniden suça karışma ihtimalini azaltacaktır.

Kişilerin denetimli serbestliğe geldikten sonra iş, arkadaş ilişkilerinde, alkol tüketiminde olumlu değişim yaşaması ile orantılı olarak aile, eş ve çocuklarla olan ilişkilerinde de olumlu etkiler yaşanmıştır. Çalışmamın hipotezleri arasında yer alan “alkol ve uyuşturucu kullanımını azaltmak için denetimli serbestlik kapsamında yapılan iyileştirme çalışmalarının, kişilerde alkol ve uyuşturucunun zararları konusunda farkındalık yaratmış ve bu konudaki algıları değiştirmekte” olduğuna dair hipotez de doğrulanmıştır.

Toplumun ve kurumların suçluya karşı bakış açısının değişmemesi, suçlu etiketinin üzerlerine yapışması, onları her olay karşısında dezavantajlı hale getirmekte, haklı olmaları halinde bile kendilerini ifade etmekte sıkıntı yaşamaktadırlar. Bundan dolayı yeni cezalara çarptırılma korkusu onları toplumun dışına itmektedir. Bu nedenle de, çalışma kapsamında yer alan kişiler “suç işlemeye neden olan olayın aynısının tekrarlanması halinde” ortamdan uzaklaşıp olaya karışmayacaklarını en yüksek oranda ifade etmişlerdir. Var olan etiketlemeye rağmen, kişilerin halen adalet sistemine güvenmeleri, suçun karşılığında yaptırımın olabileceğini düşünmeleri, toplumsal bütünlüğün sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Denetimli serbestlikten yararlanma süreci içerisinde suç teşkil eden olan olayın aynısının tekrarlanması halinde kişilerin yalnızca %2,5'inin suç olarak nitelendirilen davranışın aynısını tekrarlayacağı, %97,5'inin de toplumsal düzeni bozmayacak, suç oluşumuna mahal vermeyecek farklı çözüm yollarına başvuracağı belirlenmiştir. Bu veriler de sonuç olarak Denetimli Serbestlik uygulamalarının kişilerde farkındalık oluşturduğu, yeni suç oluşumlarına engel olabileceği şeklinde yorumlanabilir..

Ülkemizde ceza infaz sistemleri içerisinde on yıllık bir geçmişi olan denetimli serbestliğin, onarıcı adalet sistemine göre hareket ettiği, hürriyeti bağlayıcı cezalara kıyasla suç işlemiş kişilerde yüksek düzeyde olumlu değişimler yarattığı, kişilerin kendilerinde, aile, arkadaş, iş ilişkilerinde iyileşmeler yaptığı, onların toplumsallaşmasına katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Nitekim, Denetimli Serbestlik Sistemi'nden yararlananların tamamına yakınının (%94) denetimli serbestlik sürecini olumlu değerlendirmektedir..

Yapılan araştırma sonucunda Denetimli Serbestlik Sistemi'nden yararlananların yarısından fazlasının (%55,3) denetimli serbestliğin hiçbir zararının olmadığını belirtmesi, sistemin işlerlik boyutunun yüksek olduğunu göstermektedir.

Özellikle kamuya yararlı bir işte çalıştırma yükümlülüğü kararlarının yerine getirilmesi için kamu kurum ve kuruluşlarını işbirliğine zorlayacak bakanlık düzeyinde protokollere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu protokollerde her kurumun, bu hizmetlerin yerine getirilmesi sürecindeki görevlerini açık ve somut olarak belirtilmesi halinde yerelde yapılacak çalışmalar daha etkili ve faydalı sonuçlar verecektir.

Denetimli serbestlik kapsamında verilen yükümlüklerin toplum içinde ve toplumla iç içe cezanın sürdürülmesi, toplumun suç işlemiş kişiye ceza verildiğini görmesi, kişinin kontrol altında tutulduğu görüntüsü toplum vicdanını rahatlatarak, bu sayede devlet kurumlarına ve ceza infaz sistemlerine olan güven duygusu tazeleneyecektir.

Denetimli serbestlikten yararlanma ile eğitim seviyesi arasında ters bir orantı bulunmaktadır. Şöyle ki, denetimli serbestlikte dosyası bulunan kişiler eğitim açısından, ağırlıklı olarak temel eğitim seviyesi ve temel eğitim seviyesinden daha düşük eğitime sahiptirler. Bu nedenle suç önleme çalışmalarında eğitime büyük önemin verilmesi gerekmektedir.

Ailesiyle birlikte yaşayanların oranının yüksek olması kişilerin topluma kazandırılmasında en etkili kurum olarak aile çalışmalarına gerekli özenin gösterilmesi

gerektiği, sosyal hayata uyum sağlamak açısından olumlu etki yaratacağı düşünülmektedir.

Suç türlerinin bölgesel olarak değişiklik göstereceği, suç önleme çalışmalarından etkin sonuçlar alınabilmesi için bölgenin suç haritasının çıkarılması fayda sağlayacaktır.

Ekonomik anlamda maddi durumunun çok iyi olduğunu belirtenler ile kötü olduğunu belirtenlerin karışmış olduğu suç türünün uyuşturucu madde kullanma/bulundurma/satma suçunun olması, uyuşturucu suçunun her ekonomik düzeyde görülebileceği ortaya koymaktadır. Kullanılan uyuşturucu maddenin maddi değerinin kişinin maddi düzeyiyle bağlantılıdır. Maddi durumunun çok kötü olduğunu belirtenler ise daha çok kamu güvenliğine karşı suçlar olarak tanımlanan parada sahtecilik, mühür bozma gibi maddi durumu düzeltmeye yönelik suçlara yönelmişlerdir. Yapılacak eğitici ve suç önleyici çalışmalarda maddi durumu iyi olmayan kişilerin iş ve meslek öğretilmesinin yanı sıra değerler eğitimi verilerek dürüstlük, helal kazanç gibi eğitimler verilmelidir.

Yararlanıcılar, denetimli serbestlik uygulamasını en yüksek oranda ceza infaz kurumlarında duymuşlardır. Ortaya çıkan sonuç doğrultusunda ceza infaz kurumlarında denetimli serbestlik sistemin amaçlarının ve yükümlülüklerinin hükümlülere bilgilendirme seminerleriyle verilmesi gerekmektedir.

Denetimli serbestliği başkalarına önermeyeceklerini yüksek oranda ifade eden kişiler, cezaevinde hiç kalmadan, cezaevi ortamına girmeden, mahkeme tarafından denetimli serbestliğe doğrudan gönderilen yararlanıcılardır. Denetimli serbestlik sistemini cazip hale getiren en önemli faktör olan cezaevi şartlarıyla karşılaştırılması olduğu için sistemin amacına daha uygun hizmet edebilmesi için kişilerin cezaevinde belli bir süre bulunma şartının getirilmesi gerekmektedir

Denetimli serbestliğe gelmeden önce sistem hakkında bilgi sahibi olan kişiler, yükümlülük ihlalinde daha az bulunmaktadırlar. Denetimli serbestliğe gelen kişilere

önceden sistem hakkında bilgi verilmesi, sistemin amacının, yükümlülüklerinin net bir şekilde aktarılması sistemi daha etkin hale getirebilecektir.

Eğitim iyileştirme çalışmaları kapsamında verilen rehberlik çalışmaları bireysel görüşmeyi, grup çalışmasını ve seminer çalışmalarını kapsamaktadır. Onarıcı adalet anlayışına göre cezanın infazında önemli rol oynayan iyileştirme çalışmalarının, sistemden faydalananlar tarafından memnuniyet verici düzeydedir. Suç işlemiş kişilerin toplum içerisinde cezasını infaz ederek iyileştirilmesi kişilere, ailelerine ve sosyal çevrelerine hatta topluma da ciddi katkı sağlamaktadır. Kişilerle yapılan bireysel görüşme kapsamında denetimli serbestlik uzmanı (sosyolog, psikolog, sosyal çalışmacı, öğretmen) kişinin sosyal çevresi ve sosyal çevresiyle ilişkisini öğrenmeye, kişiyi suça iten etkenleri tespit etmeye, kişinin yeniden suç işleme riskini öğrenmeye, toplumla bütünleşmesi için motivasyonunu arttırmaya, zararlı alışkanlıkları hakkında farkındalığı arttırmaya yönelik birebir görüşmeler yaparak profesyonel anlamda destek sunmaktadır. Eğitim iyileştirme çalışmalarını veren denetimli serbestlik uzmanlarının işini önemseyen, değişime inanan kişilerden oluşması sistemi daha işler hale getirecektir. Ayrıca odak grup çalışmalarından elde edilen bilgiye göre yükümlülük uygulamalarında müdürlükler arasında işleyiş farklılığı olduğu bunun da sistemin eksi yanı olarak görüldüğü anlaşıldı. Bu nedenle müdürlükler arası uygulama birliğinin olması, ihlal durumlarının netleştirilmesi, standart bir uygulamaya gidilmesi gerekmektedir. Kurum içerisinde meslek standartları da oluşturularak hizmetlerin tüm ülke çapında tek bir şekilde uygulanması gerekmektedir

Personel motivasyonunun artırılması için çeşitli ödül yöntemlerinin (takdir, teşekkür, maaşlı ödüllendirme gibi) geliştirilerek, bunun mevzuatla desteklenmesi sistem yürütücülerinin motivasyonunu arttırarak denetimli serbestlik sistemini daha işler hale getirecektir. Ayrıca aynı işi yapan personel (öğretmen, psikolog, sosyal çalışmacı, sosyolog vs.) farklı ücret sistemine tabi olmaktadır. İş barışının bozulmaması için özellikle özlük hakları konusunda gerekli düzenlemelerin yapılması personel motivasyonunu arttıracaktır. Dış güvenlik yasa tasarısında ceza infaz kurumları personeline öngörülen özlük haklarının aynı şekilde denetimli serbestlik çalışanlarına da verilmesi sistemi daha etkin hale getirecektir.

Suça iten faktörler arasında üçüncü sırada yer alan ailevi problemlerin iyileştirilmesi, kişilerin aile bağları koparılmadan ıslah edilme çalışmaları, kişileri suçtan uzaklaştıracak, toplumun en temel kurumu olan aile bağlarının güçlendirme çalışmaları kişilerin sosyalleşme sürecine olumlu katkılar sağlayacaktır. Nitekim denetimli serbestliğin bu amaca yüksek oranda ulaştığı sonucuna, verilerden hareketle ulaşılabilir. Sistemden yararlanan tarafından belirtilen denetimli serbestlik çalışmalarının %63,7'lik oranla aile ilişkilerinin olumlu etkilemesi de destekler niteliktedir. Kişilere verilen eğitimlerin tek taraflı kalmayıp bu iyileşme, değişim sürecine ailelerin dahil edilmesi, toplumsal refahın oluşumuna ciddi katkılar sunacaktır. Denetimli serbestlik sisteminden yararlanan kişilerin ailelerinin de katılımının zorunlu tutulması, aile grup çalışmalarının oluşturulması toplumsallaşmaya önemli katkılar sunacaktır.

Denetimli serbestliğin, kendilerine zararı olarak en yüksek (%24,3) oranda iş hayatını olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Bunda da, denetimli serbestlikte verilen diğer yükümlülüklerin (imza, konutta infaz, kamu yararına ücretsiz çalışma vb.) kişinin iş yaşantısı aksatmayacak biçimde veriliyor iken, rehberlik(bireysel görüşme, grup çalışması ve seminer) yükümlülüğü iş yaşamını aksatması etkili olmaktadır. Şöyle ki, kişilerin denetimli serbestlik tedbiri altındayken sosyal hayatlarına devam ediyor olmaları, iş yaşantılarının olması, kişilerin eğitim çalışmalarına gelmeleri için çalışma yerlerinden izin almalarını zorunlu kılmakta, bu nedenle de işverenlerle sıkıntı yaşamaktadırlar. Kalifiye eleman olarak yetiştirilecek meslek kurslarıyla, kişilerin iş hayatındaki yeterlilik düzeyi artırılmalı, toplumun kişileri suçlu etiketinden çıkararak insan olarak görmeleri için çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca suçlu olarak etiketlenen kişiler toplum dışına itildiğinde, yine en büyük zararın topluma verilmiş olacağına dair farkındalık yaratılmalıdır.

Çözüme yönelik olarak üretilecek politikalarda denetimli serbestlikten yararlanan kişilerin işverenlerine, bilgilendirme çalışmaları yapılarak sistemin amacını, işveren olarak toplumsal bütünleşmedeki rollerini, suçlunun yeniden suç işleme düşüncesinin yıkılması gerektiği anlatılmalıdır. Toplumsal bütünleşme, yalnızca

denetimli serbestlik kurumunun çabalarıyla gerçekleşemez. Toplumda yer alan tüm kurumların desteğiyle suç oluşumunun önüne geçilerek toplumsal barış sağlanabilir.

Denetimli serbestlik sisteminden faydalanacak kişilerin sistemin önemi ve amacını kavrayacak nitelikte olan, ceza infaz kurumunda olumlu değişim gösteren, risk düzeyi düşük, disiplin cezası almayan kişilerin sistemden yararlanması sağlanmalıdır. Günümüzde kitle iletişim araçlarında özellikle yer alan denetimli serbestlik sisteminden yararlanarak dışarı çıkan ve ilk fırsatta suç işleyenlerin önüne geçebilmek için verilen iyi hal kararlarının özenli verilmesi gerekmekte kalabalıklaşan cezaevlerini boşaltmak için herkese verilmesinin önüne geçilmelidir.

İşbirliği yapılan bazı kurumların kendi sorumluluk alanlarının dışındaki toplumsal ve sosyal meselelere duyarsız kalmalarının önüne geçecek ve bu süreci kendi görevleri olarak algılamadıklarından yeterli katkı ve desteği vermemektedir. Bu durumun önüne geçilebilmesi için çatı protokollerinin oluşturulması gerekmektedir.

Denetimli serbestlik uygulamaları hakkındaki kamuoyu algısını pozitif yönde etkilemenin ve yönlendirmenin, gerek ceza adalet sisteminin geleceği gerekse izlenen ceza politikasının etkinliği açısından son derece önemlidir. Denetimli serbestlik sistemine ilişkin kamuoyunda yapılacak tanıtıcı çalışmalarda, gerekli dikkat ve özenin gösterilmesinin bir zorunluluk olduğu, özellikle kamuoyuna verilecek mesajın bu ceza infaz sisteminin amacına, felsefesine ve ruhuna uygun olması gerektiği, aksi takdirde olabilecek olumsuz kamuoyu algısının toplumun ve kurumların sisteme karşı bakışını olumsuz etkileyebilecektir. Bu nedenle denetimli serbestlik uygulamalarına ilişkin kamuoyunda oluşabilecek olumsuz algıların giderilmesi için, öncelikle Merkez teşkilatı nezdinde kamuoyuna gerekli bilgilendirme ve yönlendirme çalışmaları yapılmalıdır.

Geçmişinde suç işlemiş fakat günümüzde topluma önemli katkılar sunan kişilerin yer alacağı kamu spotlarıyla kitle iletişim araçlarının da üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesi gerekmektedir.

Genel bir sonuç olarak, Bolu örneğinde Denetimli Serbestlik Sistemi'nin kuruluş amacına uygun olarak ilerlediği, kişilerin zihinlerinde yeniden suç işleme düşüncesini uzaklaştırdığı söylenebilir.

Kısacası denetimli serbestliğin amacı, suç işlemiş olan kişileri rehabilite etmek suretiyle topluma kazandırmak, yeniden suç işlemelerinin önüne geçmek ve toplumun huzur ve mutluluğunu sağlamaktır. Denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulan kişileri topluma yeniden kazandırmak, yeniden suç işlemelerinin önüne geçmek, kişiyi suça iten nedenleri belirlemek ve ortadan kaldırmak, kanunlara ve kurallara saygı gösteren, sosyal ve hukuksal sorumluluklarını yerine getiren, verimli ve üretken bireyler olmalarını sağlamaktır. Aynı zamanda suçtan zarar gören mağdurlara yönelik olarak da gerekli psiko-sosyal destek ve diğer yardımların yapılmasını sağlayarak onarıcı adalet olgusunu tam anlamıyla hayata geçirmektir.

KAYNAKLAR

5237 Türk Ceza Kanunu (12 Ekim 2004). *Resmi Gazete*, 25611.

5275 Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun (13 Aralık 2004) *Resmi Gazete*, 25685.

5402 Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu (3 Temmuz 2005) Resmi Gazete.

Altay, Ali (2007).”Türkiye’de Mala Karşı Suçlar Ve Bu Suçları İşleyenlerin Sosyo-Kültürel Ve Ekonomik Özellikleri”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü.

Aslan, Nükte (2012).”*Tedavi Denetimli Serbestlik Tedbiri altında Bulunan Bireylerin Aile Yapıları ve Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki*”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bahtiyar, Murat (2007).”*Türkiye’de Cinsel Suçluların Sosyal, Kültürel Ve Ekonomik Özellikleri*”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü.

Başpınar, Taner (2008). “*Türkiye’de Öldürme ve Yaralama Suçundan Hüküm Giyenlerin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikleri*”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü.

Beşe, Ertan ve Geleri,Aytekin(2013).”Suç Önleme Modelleri” Anadolu Üniversitesi. Ed F.Tepecik,.Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Bilgiç, Şükrü (2012). *Hapsedilme, İyileştirme Ve Yeniden Suç İşleme*. Ankara: Vadi Yayınları.

Ceylan, Yılmaz (2012).”Zorunlu Göç ve Suç İlişkisi (Muş İli Örneği)”*Akademik Bakış Dergisi* 32: 1-18.

Ceza İnfaz Sistemi ve Sivil Toplum Konferansı Raporu, 2007.

Demirbaş, Timur (2010).”*Kriminoloji*”. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği (5 Mart 2013). *Resmi Gazete*, 28578.

Denetimli Serbestlik Temel Eğitimi Eğitici El Kitabı,2013,Ankara.

Dolu, Osman (2011). *Suç Teorileri: Teori, araştırma Ve Uygulamada Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Dolu, Osman vd (2014).*Suç Sosyolojisi*. Anadolu Üniversitesi. Ed A. Geleri Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Dönmezer, Sulhi(1984). *Kriminoloji*.İstanbul: Filiz Kitabevi.

Duman, Nesrin (2009). *Hakkında Denetimli Serbestlik Tedbiri Verilmiş Olan Uyuşturucu Madde Kullanan Hükümlülerde Psikosomatik Düşünce Biçiminin Rorschach Testi İle İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.

Durusoy, Serap vd.(2008).”Başlıca Sosyo-Ekonomik Sorunlar Suçun Belirleyicisi Olabilir Mi? Türkiye’de İller Arası Bir Analiz”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 23(7): 172-203.

Düztaş, Sevilay (2011). Madde Kullanım Suçu İle Denetimli Serbestlik Kurumuna Yönlendirilen Kişilerin Profil Özellikleri Ve Bağımlılık Şiddetlerinin Ölçülmesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.

Evcim, Hakkı (2011). *Sosyolojik Açından Afyonkarahisar İlinde Suç Ve Suçluluk: Yaralama ve Cinayet Suçları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güçlü, Sevinç v.d (2009). Sosyal Problemler Sosyolojisi:Dünyadan ve Türkiye’den Örnekler.Siyasal Kitabevi.Ed. N. Adak.

Halûk, ÇOLAK ve Uğurtan, ALTUN, “Denetimli Serbestlik Kavramının Yaptırım Teorisi ve Penolojik Bakımdan Tahlili İle Pozitif Hukukumuzdaki Düzenlemeler”.

http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/25.sayi/09_27_16.htm, 23/08/2014’te erişildi).

http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/25.sayi/09_27_16.htm.

http://www.cteds.adalet.gov.tr/makaleler/zahirkizmazmakaleleri/zahirkizmaz_cikvehaps-etmeninsucuengellemeyeetkisi.pdf :20 07/12/2015 erişildi).

http://www.yayin.adalet.gov.tr/adaletdergisi/25.sayi/09_27_16.htm 23/08/2014’te erişildi.

http://www.cte-seslenis.adalet.gov.tr/arsiv/2006/48_mart2006/index.htm.

İçli, Tülin (1993).”*Türkiye’de Suçlular: Sosyal Kültürel ve Ekonomik Özellikleri*”. Ankara: Atatürk Kültür,Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Merkezi Yayını 71.

İçli, Tülin vd. (2007).“Türkiye’nin Suçlu Profili: Cezaevlerinde Bulunan Hükümlülerin Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Özellikleri”. Proje no: 105KO14.

- Kale, Mustafa (2009). “*Türkiye’de Denetimli Serbestlik Sistemi*”.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sivas:Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kamer, V.Kadri (2006), “*İngiltere Ziyareti İzlenimleri (İzlenimler)*”. (http://www.cte-seslenis.adalet.gov.tr/arsiv/2006/48_mart2006/index.htm, 25/08/2014’te erişildi).
- Kızmaz, Zahir (2003). “Ekonomik Yapı Ve Suç: Bazı Araştırma Bulguları Üzerine Genel Bir Değerlendirme”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2 Cilt 3*:279-304.
- Kızmaz, Zahir (2005). “Din Ve Suçluluk: Suç Teorileri Açısından Kuramsal Bir Yaklaşım”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 1 (15)*: 189-215.
- Kızmaz, Zahir (2012). “Gelişmekte Olan Ülkelerde Suç: Suç Oranlarının Artışı Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme”. *Mardin Artuklu Üniversitesi Mukaddime Dergisi 5* : 51-
- Mandıracı,Berkay ve Topçuoğlu,Tuba (2015).Ceza İnfaz Kurumu ve Politikalarına İlişkin Yapısal Sorunlar ve Çözüm Önerileri..TESEV Demokratikleşme Programı.
- Müftüoğlu, Deniz (2009). *Denetimli Serbestlik Sürecindeki Hükümlülerin Uyumsal Süreçlerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Onarıcı Adalet El Kitabı (2006) Ceza Adaleti El Kitaplar Dizisi, Birleşmiş Milletler Yayını Ertürk ve Bulut: Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı’nda (2012-2015).
- Özdemir, Esin (2009). *Muş E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda Kasten Adam Öldürmek Suçundan Gelen Hükümlü Erkeklere Öfke Ve Öfke İfade Tarzları İle Saldırganlık İlişkisinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

- Temel İlkeler ve Umut Veren Uygulamalar, El Kitabı Hapsetmenin Alternatifleri. (2007), Ceza Adaleti El Kitaplar Dizisi, Birleşmiş Milletler Yayını. Çev.: Danende Zeynep ALPAR.
- Turan, M. Tayfun ve Beşirli, Aslı (2008). "Kentleşme Sürecinin Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri " *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 9:238-243.
- Usta, İbrahim ve Öztürk, Hakan (2010). "Denetimli Serbestlik" *Ceza Hukuku Dergisi* Sayı:13.
- Yavuz, Hakan,(2012). "Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemi İçerisindeki Genel Görünümü" *Adalet Dergisi* Sayı:42, s:58/75 Sokullu, Füsun (2012). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Yurtseven, Sevda (2008). " 30.12.2005-15.06.2007 Tarihleri Arasında İstanbul Kadıköy Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezi Şube Müdürlüğünde İşlem Gören Dosyaların Retrospektif İncelenmesi". İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

EK 1 ANKET FORMU

..... Bey/Hanım

Görüşmemizin amacı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyoloji Anabilim dalında yapmakta olduğum tezimin konusunu oluşturan Denetimli Serbestliğin Toplumsal Uyum Sürecine Etkisi adlı tez çalışmamdır. Çalışmada denetimli serbestliğin toplumsal uyum sürecinde ne kadar etkili olduğunu tespit etmek için düşünceleriniz araştırmamız için önem taşımaktadır.

Araştırma tamamen bilimsel bir nitelik taşıdığından, derlenen bilgiler hiçbir zaman kişi, aile v.b noktalar belirtilerek açıklanmayacaktır.

Bu çalışma, ilgili kurumdan izin alınarak yapılmaktadır. Sizin bana zaman ayırarak gereken kolaylılığı göstereceğinize ve sorulara samimi cevaplar vereceğinize inanıyorum.

Teşekkür ederim.

1.Yaşınız:

2.Cinsiyetiniz: ()Kadın ()Erkek

3.Medeni Haliniz ()Bekar ()Boşanmış ()Evli ()Evli fakat ayrı yaşıyor () Eşim vefat etti

()Diğer.....

3.Çocuğunuz var mı? ()Evet ()Hayır

4.(Evet ise) Kaç çocuğunuz var? ()1 ()2 ()3 ()4 ()5+

Kız çocuk sayısı	
Erkek çocuk sayısı	
Toplam çocuk sayısı	

5. Doğum Yeriniz: Örn;Bolu Merkez Yumrukaya Köyü şeklinde açıkça belirtilecek

6.Kaç yıldır Bolu'da yaşıyorsunuz?

7.(Doğdu doğalı Bolu'da yaşamıyorsa) Buraya nereden geldiniz. Açık bir şekilde il-ilçe olarak belirtiniz

8. Eğitim durumunuzu belirtiniz:

9.Eşinizin (boşanmış olsanız dahi eski eşinizin) eğitim durumu belirtiniz.

10.Babanızın eğitim durumunu belirtiniz.

11.Annenizin eğitim durumunu belirtiniz.

12.Kimlerle yaşıyorsunuz?

() Ailemle (Eş/çocuk veya ebevyen) ()Arkadaşlarımla ()Tek başıma
() Diğer.....

13. (Evli iseniz)Eşinizle ilişkinizi nasıl tanımlarsınız?() Çok iyi ()iyi ()kötü ()Çok kötü

14.(Çocuklarınız var ise)Çocuklarınızla ilişkinizi nasıl tanımlarsınız?

() Çok iyi ()iyi ()kötü ()Çok kötü

15.Sizi kim büyüttü? () Annem,babam () Annem () Babam

()Büyükannem/dedem ()Akrabalarım ()Anne/baba biri öz biri üvey ()Yurt/kurum

()Diğer.....

16.Çocukluk döneminizde aile içersinde fiziksel şiddet gördünüz mü? ()Evet ()Hayır

17.(Evet ise) kimden şiddet gördünüz?

18.Bugüne kadar annenize yönelik şiddete başvurdunuz mu?

19. Bugüne kadar babanıza yönelik şiddete başvurdunuz mu?

20. Bugüne kadar eşinize yönelik şiddete başvurdunuz mu?

21. Bugüne kadar kız kardeşinize yönelik şiddete başvurdunuz mu?

22. Bugüne kadar erkek kardeşinize yönelik şiddete başvurdunuz mu?

23. Bugüne kadar kızınıza yönelik şiddete başvurdunuz mu?

24. Bugüne kadar oğlunuza yönelik şiddete başvurdunuz mu?

25.Suça karışmanızda aile üyelerinden birinin etkisi oldu mu? ()Evet ()Hayır

26.(Evet ise)Kimin etkisi oldu?.....

27.Evinizde kararlar alınırken son sözü kim söyler?

()Ben ()Eşim ()Çocuklarım ()Anne/Babam ()Ortak karar verilir ()Diğer.....

28.Oturduğunuz mahallede suç işleme yaygın mı? ()Evet ()Hayır

29.Yaşadığınız konut türü nedir?

()gecekondu ()müstakil ev ()apartman dairesi ()otel veya pansiyon ()evsiz

()diğer.....

30.Bir işte çalışıyor musunuz? ()Evet ()Hayır

Çalışmıyorsanız nasıl geçiminizi sağlıyorsunuz?

31.(Evet ise sorulacak) nasıl bir işte çalışıyorsunuz?

()serbest meslek(esnaf..) ()memur ()maaşlı bir iş ()çiftçi/hayvancılık

()diğer.....

32.Genel olarak ekonomik durumunuzu nasıl tanımlarsınız?

()Çok iyi ()İyi ()Kötü ()Çok Kötü

33.Bugüne kadar arkadaşlarınız arasında suç işleyen polisle başı derde giren varmıydı?

()Evet ()Hayır

34.Arkadaşlarınız arasında yoğun alkol veya uyuşturucu kullanan var mıydı?

()Evet ()Hayır

35.Arkadaşlarınızın suça karışmanızda etkisi var mıydı? ()Evet ()Hayır

36.Arkadaş çevreniz sık sık değişir mi? ()Evet ()Hayır

37. Alkol tüketiyor musunuz? ()Evet ()Hayır

38.Son altı ay içersinde ne sıklıkta alkol kullandınız mı?

()hiç () Sadece bir iki kez ()Ayda birkaç kez ()Haftada birkaç kez

() Hemen hemen hergün

39. Bugüne kadar uyuşturucu etkisi yapan madde kullandınız mı? ()Evet ()Hayır

40. Son altı ay içersinde ne sıklıkta uyuşturucu madde kullandınız?

()hiç ()Sadece bir iki kez ()Ayda birkaç kez ()Haftada birkaç kez ()Hemen hemen hergün

41.Alkol veya uyuşturucu kullanmanız ne sıklıkta yasal sorunlar yaşamanıza polise karşı karşıya kalmanıza sebep oldu?

()hiçbir zaman ()bazen ()genellikle

42.Kolaylıkla kızıp öfkelenir misiniz? ()Hiçbir zaman ()Bazen ()genellikle

43.Ne sıklıkta başkalarıyla fiziksel veya sözlü tartışma yaşarsınız?

()Hiçbir zaman ()Bazen ()genellikle

44.Kontrol edemediğiniz öfke patlamaları yaşar mısınız? ()Hiçbir zaman ()Bazen ()genellikle

45.(Yukarıdaki soruda bazen veya genellikle işaretlendiyse bu soruya cevap veriniz.Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)Öfke patlamalarını daha çok kime karşı gösterirsiniz?

()Eşime ()Çocuklarıma ()Yakın arkadaşlarıma ()İş arkadaşlarıma ()Tanımadığım kişilere ()Diğer.....

46.Hangi suç nedeniyle denetimli serbestlikten yararlanıyorsunuz?.....

47.Daha önce Denetimli serbestlikten yararlandınız mı? ()Evet ()Hayır

48.(Evet ise) Denetimli serbestlikten daha önce hangi suç nedeniyle yararlandınız?

- ()Şiddet suçu ()Uyuşturucu suçu ()Mala karşı suç ()Cinsel suç
()Trafik güvenliğini tehlikeye sokmak ()Diğer

49.Daha önce başka bir suçtan dolayı cezaevine girmiş miydiniz? ()Evet ()Hayır

50.(Evet ise) Kaç kez? ()1 ()2 ()3 ()4 ()5+

51.Bugüne kadar cezaevinde toplam ne kadar kaldınız?

- ()Hiç ()1-6 ay ()6-12 ay ()1-2 yıl ()2-3 ()3-5yıl ()5 + yıl

52.Denetimli serbestlik denildiğinde aklınıza ilk olarak ne geliyor? Açıklayınız

.....

53.Sizce bir olayın suç olması için aşağıdaki maddelerden hangisi veya hangileri olmalıdır?

- ()Mağdur olması-haksızlık yapılması ()Maddi kayıp ()Cana kast eden bir eylem
() Fiziksel Şiddet olması ()Tehdit hakaret olması ()Diğer

54.Sizce, **insanları** herhangi bir suçu işlemeye iten en önemli nedenler nelerdir

- () Alkol ve uyuşturucu kullanımı () Ailevi problemler ()Ekonomik problemler

- ()Olumsuz arkadaş çevresi ()Psikolojik problemler ()Diğer.....

55.Sizce, **sizin** suç işlemenize neden olan faktörler nelerdir?

- () Alkol ve uyuşturucu kullanımı () Ailevi problemler ()Ekonomik problemler
()Olumsuz arkadaş çevresi ()Psikolojik bozukluklar ()Diğer.....

56.Sizce, size verilen cezayı hak ettiniz mi? ()Evet () Hayır

57.(Hayır ise)Sizce size ne tür bir ceza verilebilirdi?

- ()Hiçbir ceza ()Hapis cezası ()Kamu yararı çalışma ()Adli para cezası ()Denetimli serbestlik ()Diğer.

58.İlk olarak denetimli serbestliği nereden duydunuz?(kim/kimlerden duydunuz)

- ()avukattan ()mahkemedan ()cezaevinde ()çevreden ()diğer...

59.Denetimli serbestliğe gelmeden önce sistem hakkında yeterli bilgiye sahip miydiniz?

- ()Evet ()Hayır

60.Bugüne kadar denetimli serbestlik yükümlülüklerine uymadığınızdan dolayı uyarı aldınız mı? ()Evet ()Hayır

61.(Evet ise)Hangi yükümlülüğü ihlalden dolayı aldınız? Neden ihlal ettiniz?

.....

- 62.İmza yükümlülüğünüz var mı? ()Evet ()Hayır
63. (Evet ise)İmza yükümlüğü sizce faydalı mı? ()Çok ()Az ()Hiç
64. Neden
- 65.Rehberlik (bireysel görüşme,grup çalışması, seminer) yükümlülüğünüz var mı?
()Evet ()Hayır
66. (Evet ise) Rehberlik (bireysel görüşme,grup çalışması, seminer) yükümlüğü sizce faydalı mı? ()Çok ()Az ()Hiç
- 67.Neden
.....
68. Kamu yararına çalışma yükümlülüğünüz var mı? ()Evet ()Hayır
69. (Evet ise) Kamu yararına çalışma yükümlüğü sizce faydalı mı? ()Çok ()Az ()Hiç
- 70.Neden.....
71. Konutta infaz yükümlülüğünüz var mı? ()Evet ()Hayır
72. (Evet ise) Konutta infaz yükümlüğü sizce faydalı mı? ()Çok ()Az ()Hiç
- 73.Neden.....
74. Alkol satılan içilen yerlere gitmeme yükümlülüğünüz var mı? ()Evet ()Hayır
75. (Evet ise) Alkol satılan içilen yerlere gitmeme yükümlüğü sizce faydalı mı? ()Çok ()Az ()Hiç
- 76.Neden.....
- 77.Sizce denetimli serbestliğin size hangi alanda daha fazla katkısı oldu?
()Hiçbir alanda katkı sağlamadı
()Öfkemi karşı tarafa zarar vermeden ifade edebilmemi sağladı
()Aile içi ilişkilerimde olumlu değişim yaşadım.
()Arkadaşlık ilişkilerimi sorgulamada olumlu etki yaptı
()Sorumluluk bilincimin gelişmesine katkı sağladı..
()Zararlı alışkanlıklarımın ne denli bana zarar verdiğinin farkına vardım bırakmaya karar verdim.
()Her alanda katkı sağladı.
()Diğer.....
- 78.Size göre aşağıdaki seçeneklerden hangisinin iyileştirme çalışmaları kapsamında daha yararlı olacağını düşünüyorsunuz?**1,2,3 yarar derecesine göre sıralayınız.**

()Grup çalışmaları-Öfke Kontrolü, Sigara Alkol madde bağımlılığı programı, Hayat için değişim programı

()bireysel görüşmeler

()seminerler

()boş zaman yapılandırılma faaliyetleri-gezi,sportif ,kültürel faaliyetleri v.b

()meslek kursları

79.Denetimli serbestlik müdürlüğüne geldikten sonra suç işlemenize neden olayın aynısını tekrar etmesi halinde ne yaparsınız?

()ilk zaman verdiğim tepkinin aynısını veririm

()ortamdan uzaklaşırım suça karışmam

()problemi çözmeye yönelik bir adım atarım(nasıl bir adım ?)

()kişiye ben cezasını vermem gerekli yerlere şikayet ederim

()diğer.....

80.Denetimli serbestlikte grup çalışmalarına katıldınız mı? ()Evet ()Hayır

81.(Evet ise sorulacak)Sizce grup çalışmaları sizde ne derece yararı oldu?

Grup çalışması adı	Çok	Az	Hiç
Sigara Alkol Madde Bağımlılığı Grup Çalışması			
Hayat İçin Değişim Grup Çalışması			
Öfke Kontrol Grup Çalışması			

82.Denetimli serbestliğe gelmeden önceki yaşantınızla şimdiki yaşantınızı karşılaştırdığınızda yaşamınızda ne gibi olumlu değişimler oldu?

Değişenler	Çok	Az	Hiç
Alkol-madde tüketiminde faydalı oldu mu?			
Aile ilişkilerinizde faydalı oldu mu?			
İş ilişkilerinizde,iletişim tarzınızda faydalı oldu mu?			

83.Denetimli serbestlikten yararlandıktan sonra sosyal ilişkilerinizde (aile,arkadaş v.b) olumlu bir değişim oldu mu?

Sosyal ilişkiler	Çok	Az	Hiç
Anne-Babaya karşı tutumunuzda faydalı oldu mu?			
Eşinize karşı tutumunuzda faydalı oldu mu?			
Çocuklarınıza karşı tutumunuzda faydalı oldu mu?			
Arkadaşlarınızı seçiminizde onlarla olan ilişkilerinizde faydalı oldu mu?			

84. Size verilen eğitimlerin başkalarına verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz.

()Evet ()Hayır

85. (Evet ise)Aşağıdaki seçeneklerden 1. 2. 3. olarak öncelikli kime verilmesi gerektiğini yazınız.

()Ailelere ()Arkadaşlara ()İşverenlere ()Polislere ()Adliye personeline
()Cezaevi personeline ()Suça karışmış olanlara ()Suça karışma ihtimali olanlara
()Diğer.....

85.Denetimli serbestliği başkalarına önerir misiniz? ()Evet ()Hayır

86.(Evet veya hayır ise sorulacak) Özellikle hangi noktada önerirsiniz/önermezsiniz?

.....

87.Denetimli Serbestlik yararları ve zararlarını yazınız.

Yarar:.....

.....

Zarar:.....

.....

Sizin aktarmak istediğiniz bir nokta var mı?

Ankete katılımınızdan dolayı teşekkür ederim.

Nesrin FİDAN-SOSYOLOG

EK 2: ODAK GRUP SORU YÖNERGESİ ve SORULAR

DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNİN TOPLUMSALLAŞMASÜRECİNE ETKİSİ BOLU İLİ ÖRNEĞİ

I- Giriş (15 Dakika)

Tanışma : Benim adım Nesrin.. Her şeyden önce zaman ayırıp bu toplantıya katıldığınız için sizlere teşekkür ederim.

Bu gün burada yapacağımız türden bir tartışmaya daha önce katılıp katılmadığınızı bilmiyorum. Size kısaca neden burada toplandığımızı açıklamak istiyorum. Bu toplantıda Denetimli Serbestlik konusunda düşünceleriniz, Denetimli Serbestlik sürecinde yaşadığınız sorunlar, bu sorunların öncelikleri ve bunlara ilişkin sizlerin çözüm önerilerini birlikte tartışacağız. Daha doğrusu sizler tartışacak ben sizleri yönlendirmeden aranızda bu tartışmanın yöneticisi konumunda bulunacağım. Benim görevim sadece, tartışmayı yönetmek ve konu ile ilgili görüş ve önerilerinizi belirtmenize ortam hazırlamaktır Burada hepinizin tek tek düşünceleri yer alacak, bu düşünceler içinde ortak bir paydayı oluşturacağız.

Tartışmanın Amacı: Bu tartışmanın amacı, tartışacağımız konularda sizin kişisel düşüncelerinizi öğrenmektir. Ben burada bugün konunun uzmanı olarak bulunmuyorum. Burada size bir şey öğretmek veya sorularınızı yanıtlamak için de bulunmuyorum. Tam tersine bugün sizler birer uzmansınız. Bu nedenle sizin kişisel düşüncelerinizi duymak ve öğrenmek istiyorum. Aynı konuları başka gruplarla da tartışacağız. Bu çalışmanın sonuçları yaşlıların daha sağlıklı ve nitelikli yaşamaları için neler yapılması gerektiğine ilişkin modellerin/programların oluşturulmasında kullanılacaktır. Sizden istediğim konu ile ilgili düşüncelerinizi, yaşadığınız sorunları özgürce ifade edip tartışmanızdır. Bu tartışmadan elde edeceğimiz sonuçlar sorunlarınızın çözümüne yardımcı olacak ve yaşlıların ihtiyaçlarına yönelik daha etkin/verimli hizmetler yürütülmesine olanak tanıyacaktır.

Tartışma Süreci:

Şimdi tartışmadaki temel kuralları açıklayacağım.

Tartışmamız yaklaşık iki saat sürecek ve kabul ederseniz eğer teybe kayıt edilecektir. Bu kayıt sırasında bir aksilik olabilir diye, arkadaşım da aynı zamanda not alacaktır. Söylediklerinizin araştırmayı yapan grup üyeleri dışında hiç kimse ne duyacak

ne de okuyacaktır. Sizlere bu konuda söz veriyorum. Sizlerin düşünceleri özetlenecek ve isimlerinizden hiç bir yerde bahsedilmeyecektir.

Toplantıya katılan herkese düşüncelerini ifade etmeleri için tek tek söz hakkı verileceğinden, sizden bir diğer isteğim, tartışmanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi açısından, birbirinizin konuşmasını kesmemeye özen göstermeniz olacaktır.

Tartıştığımız konularda duymak istediğimiz sizlerin deneyimleridir. Tartışma süresince vereceğiniz cevaplar asla doğru veya yanlış olarak değerlendirilmeyecektir. Bu yüzden lütfen bir şey söylemek istediğinizde kendinizi özgür hissediniz. Bu gruptaki diğer tartışmacılarla aynı fikirde olmayabilirsiniz, düşüncelerinizi değiştirebilirsiniz. Ayrıca, düşünceleriniz olumlu ya da olumsuz olabilir. Bu da çok normaldir. Lütfen kendinizi rahat ve özgür hissedin. Bizim için burada bulunan herkesin düşüncesini öğrenmek çok önemlidir. Her soruya cevap vermek zorunda değilsiniz. Lütfen aklınıza bir şey geldiğinde düşüncelerinizi açıklayınız. Burada bulunan diğer tartışmacıların düşüncelerini açıklamasına izin veriniz. Sizden özellikle bir ricada bulunmak istiyorum: Lütfen konu ile ilgili olmayan sorunları tartışmaktan kaçınınız. Tartışacak çok konumuz var.

Ayrıca, toplantıya başlamadan önce, eğer sizce bir sakıncası yoksa kendinizi kısaca tanıtırmanız çalışmamız açısından yararlı olacaktır.

Sorusu olan var mı?

(KATILIMCILARIN KENDİNİ TANITMASI)

Şimdi lütfen kendinizi tanıtırınız. (Adınız nedir? Eğitiminiz, medeni durumunuz,vs.)

Kendimle başlayayım.

Odak Grup Soruları

Sizce toplumda suçu azaltmak için nasıl tedbirler alınmalı?

.....

Sizce, **şu an** toplumda suçu azaltmak neler yapılmaktadır?

.....

Denetimli serbestlik denildiğinde aklınıza ilk olarak ne geliyor? Açıklayınız

.....

Denetimli serbestlik sisteminin size ne gibi yararları /zararları olduğunu düşünüyorsunuz?

Yararları	Zararları
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.

Sizce toplumun suça karışmış kişiye bakışı nasıldır?

(Olumsuz olduğunu düşünüyorsa sorulacak.)Bu bakışı değiştirmek için önerileriniz nelerdir?

Siz eğer denetimli serbestliği uygulayan kişi olsaydınız nasıl bir denetimli serbestlik uygulardınız?

Denetimli serbestliği yeniden düzenleyecek kişi olsanız hangi uygulamaları dahil eder hangilerini çıkartırsınız?Nedenleriyle yazınız.

Dahil edecekleriniz	Çıkartacağınız uygulamalar
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.
5.	5.

Benim sormadığım ama sizin eklemek istediğiniz başka bir şey var mı?

Zaman ayırdığınız için teşekkürler...

